

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

VIISIVUOTAANA ESIKOULUUN

Kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksiä kaksivuotisesta esiopetuksesta

TEKIJÄT: Piia Lehmusoksa
Sirpa Riikola

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma			
Työn tekijät Piia Lehmusoksa ja Sirpa Riikola			
Työn nimi Viisivuotiaana esikouluun; kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksiä kaksivuotisesta esiopetuksesta			
Päiväys	13.5.2019	Sivumäärä/Liitteet	77/2
Ohjaaja Lehtori Anne-Leena Juntunen			
Toimeksiantaja Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut			
Tiivistelmä			
<p>Tämän tutkimuksen tehtävänä oli kartoittaa kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksiä esiopetuksen laajentamisesta koskemaan myös viisivuotiaita lapsia. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut. Tutkimuksessa tarkasteltiin Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2016), jossa korostuu viisivuotiaiden lasten kasvu, kehitys ja oppiminen. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kunnallisen- ja yksityisen päivähoiton lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelevien näkemyksiä siitä, miten Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2016) voidaan sellaisenaan soveltaa kaksivuotisessa esiopetuksessa. Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa (2016) tarkasteltiin ja analysoitiin erityisesti laaja-alaisen osaamisen, lapsen kasvun ja oppimisen tuen sekä pedagogiikan näkökulmista.</p> <p>Tämä tutkimus on kartoittava tutkimus, jonka aineisto kerättiin sähköisellä surveypal-kyselyllä. Kyselyssä oli strukturoituja eli suljettuja kysymyksiä ja kaksi avointa kysymystä sekä näiden molempien yhdistelmiä. Kuopiossa työskentelee kunnallisella puolella 399 lastentarhanopettajaa ja yksityisellä sektorilla lastentarhanopettajia on 68. Kyselyyn vastasi 108 lastentarhanopettajaa. Kvantitatiivinen tutkimusaineisto analysoitiin tilastollisin menetelmin. Kvalitatiivinen tutkimusaineisto eli kyselyn avoimet vastaukset analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella kuopiolaisten lastentarhanopettajien tehtävissä työskentelevien näkemysten mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2016) pidettiin riittävänä viisivuotiaille lapsille ja tärkeänä nähtiin, että kaikilla viisivuotiaille lapsilla olisi mahdollisuus päästä varhaiskasvatukseen. Kuitenkaan kaksivuotisesta esiopetuksesta ei pidetty ainoana ratkaisuna nostaa viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen osallistumisastetta. Kaksivuotisessa esiopetuksessa olisi myös enemmän aikaa varhaiseen tunnistamiseen ja tuen tarpeisiin voitaisiin vastata paremmin kuin nykyisessä vuoden kestävässä esiopetuksessa. Tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien mukaan laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen tärkeimmiksi tavoitteiksi nousivat ryhmä- ja kaveritaidot, sosiaaliset taidot, leikki sekä itsestään huolehtimisen ja arjentaidot. Laaja-alaisen osaamisen soveltaminen viisivuotiaille lapsille nähtiin onnistuvan pääsääntöisesti hyvin kaksivuotisessa esiopetuksessa. Painotus tulisi olla oppimaan oppimisen taidoissa, vuorovaikutus- ja tunnetaidoissa. Omaehtoisen leikin määrä tulisi säilyttää entisellään kaksivuotisessa esiopetuksessa, erityisesti viisivuotiaiden lasten kohdalla. Tutkimuksessa lastentarhanopettajat ilmaisivat huolensa siitä, että kaksivuotinen esiopetus vähentäisi omaehtoisen leikin määrää.</p> <p>Opinnäytetyöstämme nousi useita jatkotutkimusaiheita. Kaksivuotisen esiopetuksen mallin kehittämistä voisi jatkaa esimerkiksi tutkimalla esiopetuksen laatua kuuntelemalla lapsen omaa ääntä ja hänen mielipiteitään. Tässä aiheessa toteutuisi lapsen osallisuuden merkitys ja lapsen aktiivinen toimijuus, joita myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan.</p>			
Avainsanat varhaiskasvatus, esiopetus, kaksivuotinen esiopetus, viisivuotias, leikki, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Piia Lehmusoksa and Sirpa Riikola			
Title of Thesis To pre-school at the age of five; the views of kindergarten teachers in Kuopio on two-year pre-school education			
Date	13.5.2019	Pages/Appendices	77/2
Supervisor Lecturer Anne-Leena Juntunen			
Client Organisation Kuopio's early childhood education services			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this study was to examine the views of kindergarten teachers in Kuopio on extending pre-school education to five-year-old children also. The thesis was assigned by the early childhood education services of the city of Kuopio. The study deals with the basics of pre-school education curriculum in the city of Kuopio (2016), which highlight the growth, development and learning of five-year old children. The aim of the study was to find out the views of kindergarten teachers working in the municipal and private daycare on how the basics of the aforementioned pre-school education curriculum (2016) could be applied as such in two-year pre-school education. Especially the extensive expertise, the growth and learning support of the child, as well as perspectives of pedagogics were examined and analyzed in the basics of pre-school education curriculum of the city of Kuopio (2016).</p> <p>This study is a comprehensive study, where data was collected through an electronic survey/questionnaire. The questionnaire consisted of structured, closed questions, and two open-ended questions as well as combinations of both. The municipal daycare in Kuopio employs 399 kindergarten teachers, whereas private daycare employs 68. 108 kindergarten teachers responded to the survey. The quantitative research data was analyzed using statistical methods whereas qualitative research data, the open-ended questions of the questionnaire, was analyzed using data-driven content analysis.</p> <p>Based on the study results, the basics of early childhood education curriculum (2016) are sufficient for five-year-old children, according to kindergarten teachers in the city of Kuopio. It was considered important that all five-year-old children have access to early childhood education. However, two-year pre-school education was not considered the only solution for increasing the participation rate of five-year-old children in early childhood education. Furthermore, there would be more time for early identification, and the needs for support could be better met in two-year pre-school education than in the current year-long pre-school education. According to the kindergarten teachers who participated in the study, the most crucial objectives of extensive expertise and learning were group- and friendship skills, social skills, play as well as taking care of oneself and everyday skills. The application of extensive expertise on five-year-old children during the two-year pre-school education was generally seen as a success. Emphasis should be on learning-, interaction-, and emotional skills. Furthermore, the amount of self-directed play should be preserved in the two-year pre-school education, especially with children aged five. During the study, kindergarten teachers expressed their concerns on how two-year pre-school education would reduce the amount of self-directed play.</p> <p>The thesis raised several topics for further study. The development of the two-year pre-school education model could be continued, for example, by studying the quality of pre-school education by listening to the child's own voice and his or her opinions. This would realize the significance of the child's involvement and his or her active participation, which is emphasized in the basics of early childhood education (2016).</p>			
<p>Keywords early childhood education, pre-school education, two-year pre-school education, five years old, play, basics of pre-school curriculum</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	KUOPION KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSPALVELUT	8
3	VARHAISKASVATUS	8
3.1	Varhaiskasvatuksen henkilöstö	9
3.2	Varhaiskasvatus muissa pohjoismaissa	10
4	SUOMALAISEN ESIOPETUKSEN TAUSTAA JA NYKYPÄIVÄ	12
4.1	Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lainsäädäntöä	13
4.2	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014	14
4.3	Esiopetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	14
4.4	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	17
4.5	Esiopetuksen pedagogiikka	19
4.6	Esiopetusikäinen lapsi ja kouluvalmius	23
5	LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN NÄKÖKULMIA	25
5.1	4–5-vuotias lapsi	26
5.2	5–6- vuotias lapsi	27
5.3	Lapsi oppii tutkien ja leikkien	27
5.4	Lapsen sosiaalinen kehitys, vuorovaikutus ja tunnetaidot	29
5.5	Kolmiportainen tuki	31
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
6.1	Kvantitatiivinen tutkimus	34
6.2	Kvalitatiivinen tutkimus	35
6.3	Aineiston keruu, kyselylomake ja kohderyhmä	36
6.4	Aineiston analysointi	37
6.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	38
7	TUTKIMUSTULOKSET	40
7.1	Kyselyn taustatiedot	41
7.2	Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 palvelisi viisivuotiaita?	43
7.3	Miten esiopetuksen tavoitteet vastaavat viisivuotiaiden tarpeita?	47
7.4	Miten pedagogikan tulisi kehittyä 5-vuotiaiden esiopetuksessa?	51
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	57

9 POHDINTA.....	59
LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	63
LIITE 1: TUTKIMUSLUPA.....	67
LIITE 2: SURVEYPAL-KYSELY	68

1 JOHDANTO

Koulutusjärjestelmä nähdään Suomessa koulutuksellisenä jatkumona, joka alkaa varhaiskasvatuksesta ja esi- ja perusopetuksesta ja jatkuu toisen asteen ja korkea-asteen koulutuksiin. Koulutuksellisen jatkumon ajatus perustuu elinikäisen oppimisen ja tavoitteellisuuden periaatteille. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tehtävänä on rakentaa perusta lasten oppimistaidoille ja luoda valmiudet elinikäiselle oppimiselle. (Pyhältö ja Vitikka 2013, 7.)

Varhaiskasvatus on elämän tärkein vaihe. Varhaiskasvatuksella on osoitettu olevan suotuisia, kauaskantoisia vaikutuksia kehityksen kulkuun, mikäli se toteutetaan laadukkaasti. Varhaiskasvatuksen on havaittu jopa vähentävän syrjäytymisriskiä nuoruusiässä. Tämä on sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta merkittävää. (Pyhältö ym. 2013, 70.) Uuden varhaiskasvatuslain (2018) tavoitteet kytkevät suomalaisen varhaiskasvatuksen kansainväliseen elinikäistä oppimista korostavaan suuntaukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tehtävänä on täsmentää, kuinka lain henki saadaan viedyksi pedagogisiin käytäntöihin. (Karila 2016, 15).

Ajatuksen kaksivuotisesta esiopetuksesta on esittänyt muun muassa sosiaali- ja terveystieteiden professori Juho Saaren johtama eriarvoisuutta käsittelevä työryhmä. Professori Saari perusteli raportin julkistustilaisuudessa kaksivuotista esiopetusta sanomalla: ”Viisi-kuusivuotiailla on mahdollisuuksia oppimiseen, iloon ja parempaan elämään. Silloin tehtävät interventiot ovat vaikuttavampia ja lasten väliset erot pienempiä kuin myöhemmässä vaiheessa, joten resursseja kannattaa kohdentaa varhaislapsuuteen.” Eriarvoisuutta käsittelevässä työryhmässä nähtiin esiopetuksen laajentaminen kaksivuotiseksi keinoksi puuttua yhteiskunnan eriarvoisuuteen. Työryhmän loppuraportissa todetaan myös, että eriarvoisuuteen voidaan vaikuttaa ennalta ehkäisevästi, kun luodaan edellytyksiä oppimaan oppimiselle sekä kyvykkyksiä oman elämän rakentamiseen. (Valtioneuvoston kanslia 1/2018, 33–36.)

Tutkimustieto tukee vahvasti väitettä kaksivuotisen esiopetuksen merkityksellisyydestä myös opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa *”Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 -suuntaviivat varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen.”* Julkaisussa kirjoittajat Kirsti Karila, Tuomas Kosonen ja Satu Järvenkallas esittävät, että maksuton esiopetus laajennettaisiin koskemaan myös 5-vuotiaita lapsia. Tämä tarkoittaa sitä, että esiopetuksesta tulisi tulevaisuudessa kaksivuotinen. Vuodesta 2015 alkaen esiopetus on ollut velvoittavaa 6-vuotiaille lapsille. Esiopetuksen velvoittavuus tarkoittaa perusopetuslain (26 a §) mukaan sitä, että lapsen on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kyseisessä opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa kirjoittajat toteavat, että mikäli esiopetus laajennettaisiin koskemaan 5-vuotiaita, voisi esiopetuksen ensimmäinen vuosi olla vapaaehtoinen ja toinen esiopetusvuosi, ennen oppivelvollisuusiän alkua, velvoittava, niin kuin se tällä hetkelläkin on.

Syksyllä 2018 käynnistyi opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta varhaiskasvatuksen alaan liittyvä kokeilu, jossa kokeiluun valitut kunnat tarjoavat kaikille 5-vuotiaille kuntalaisilleen maksuttoman päivähoidon 20 tuntia viikossa. Noin 14 000 viisivuotiasta pääsee näin varhaiskasvatuksen piiriin. Opetushallituksen tavoitteena on nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta ja edistää koulutuksen tasa-arvoa. Se aikoo myös kerätä tietoa kokeilun avulla ja laatia kokeilun pohjalta selvityksen kaksivuotisen esiopetuksen mahdollisesta toteuttamisesta. Kokeiluun lähti mukaan 19 kuntaa. Pohjois-Savosta kokeilussa mukana ovat Iisalmi, Sonkajärvi ja Leppävirta. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun on tarkoitus jatkua vuoden 2020 loppuun saakka. (Opetus- ja kulttuuriministeriö s.a.a.)

”Viisivuotiaana esikouluun; kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksiä kaksivuotisesta esiopetuksesta” opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuopiolaisten lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelevien näkemyksiä kaksivuotisesta esiopetuksesta. Tarkoituksena on kerätä uutta tietoa siitä, millaista viisivuotiaiden esiopetus voisi olla. Toimeksiantajalla, Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluilla, on mahdollisuus hyödyntää tutkimustuloksia, kun se muun muassa suunnittelee ja rakentaa omaa malliaan viisivuotiaiden esiopetukselle.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on tutkia, miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2014) tulisi muuttaa kuopiolaisten lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelevien näkemysten mukaan ja kuinka pedagogiikan tulisi kehittyä ajatellen viisivuotiaita lapsia. Kaksivuotisen esiopetuksen taloudellisiin vaikutuksiin ei tutkimuksessa perehdytä, eikä taloudellisiin näkökulmiin myöskään oteta kantaa. Työn aineistonkeruumenetelmänä on kysely, joka tehdään sähköisesti. Kyselyssä on strukturoitujen kysymysten lisäksi kaksi avointa kysymystä. Avointen kysymysten analysoinnissa käytetään menetelmänä aiheistolähtöistä sisällönanalyysia. Kuopion kaupunki käyttää omissa sähköisesti jaettavissa tutkimuksissaan muun muassa surveypal-kyselyalustaa, joka valittiin myös tämän tutkimuksen alustaksi. Tutkimusjoukkona ovat kuopiolaiset lastentarhanopettajan tehtävissä toimivat ammattilaiset, jotka työskentelevät joko kunnallisessa- tai yksityisissä päiväkodeissa. Kysely jaetaan Kuopion kaupungin toimesta kaikille lastentarhanopettajan tehtävissä työskenteleville, joita tällä hetkellä Kuopiossa on 467.

Se, millaista 5-vuotiaiden esiopetus voisi olla, on erittäin ajankohtainen kysymys. Tämän ajatuksen pohjalta lähdimme etsimään vastauksia.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) palvelee viisivuotiaita lapsia lastentarhanopettajien näkemysten mukaan?
2. Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) tavoitteita tulisi muuttaa, jotta ne vastaisivat viisivuotiaiden tarpeita?
3. Miten pedagogiikan tulisi kehittyä, mikäli esiopetus laajenee koskemaan myös viisivuotiaita?

2 KUOPION KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSPALVELUT

Varhaiskasvatus on yhteiskunnalle merkittävä investointi, sillä varhaisvuosina lapsen kehitys ja oppiminen on intensiivistä. Varhaiskasvatus tukee myönteistä kehitystä, ja on keskeinen työkalu muun muassa syrjäytymisen ehkäisyssä ja koulutuksellisen tasa-arvon tuottamisessa. Kuitenkin suomalaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on alhaisempaa kuin muiden eu-jäsenmaiden. Pohjoismaissa osallistumisasteet ovat noin 95 % 3–5-vuotiaiden lasten ikäryhmässä. Suomessa saman ikäluokan osallistumisaste on 73,8 %. Suomen kaikkien varhaiskasvatusikäryhmien osallistumisasteet jäävät Euroalueen keskiarvon alapuolelle. (Karila, Kosonen ja Järvenkallas 2017, 11–14)

Varhaiskasvatus on luonnollinen osa lapsen ja nuoren oppimispolkua. Kuopion kaupungissa varhaiskasvatuspalvelut on ollut osa Kasvun ja oppimisen palvelualueita vuodesta 2009 lähtien. (Kuopion kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 4). Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluilla on kuusi palvelualueita, joista aluevastaavien tehtävissä työskentelevät päiväkodinjohtajat antavat palveluohjausta kunnalliseen päivähoitoon ja perhepäivähoitoon liittyvissä asioissa. Yksityisellä päivähoidolla on oma päivähoidon palveluohjaajansa, joka vastaa tästä sektorista. Kuopion kaupunki tukee ja valvoo yksityistä päivähoidoa. Yksityistä päivähoidoa koskee myös sama varhaiskasvatuslaki ja tämän lain asetukset sekä säädökset kuin kunnallista päivähoidoakin. (Kuopion kaupunki s.a.a) Kuopiossa on 54 kunnallista päiväkotia, ja yksityisiä päiväkoteja on 22. Esiopetusryhmiä Kuopiossa kunnallisella puolella on 33 sekä yksityisellä puolella 9. Kuopiossa esiopetus on pääsääntöisesti varhaiskasvatuspalveluiden järjestämää. Kuopion kaupunkiin kuuluvissa Karttulassa, Vehmersalmella ja Muuruvedellä esiopetuksen järjestää perusopetus. (Kuopion kaupunki s.a.b.) Kuopion varhaiskasvatuksessa työskentelee noin 1000 henkilöä (Hälikkä 2019-02-19).

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on palvelukokonaisuus, jossa yhdistyy kasvatus, opetus ja hoito. Tässä kokonaisuudessa painottuu erityisesti pedagogiikka, ja kokonaisuus on suunnitelmallista sekä tavoitteellista. Varhaiskasvatus on täten yhteiskunnallinen palvelu, ja sillä on monia tehtäviä. Sen tavoitteena on lapsen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Lapsen ikä ja kehitysvaihe on aina otettava huomioon. Varhaiskasvatuksessa myös luodaan pohjaa sekä lapsen oppimisen edellytyksille että elinikäiselle oppimiselle kuin myös myönteisille oppimiskokemuksille. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018) Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus kasvaa kehittävässä, oppimista edistävässä, terveellisessä ja turvallisessa kasvatusympäristössä, jossa edistetään sukupuolten tasa-arvoa, annetaan valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä ja kunkin yksilön kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsoimuksellista taustaa (Varhaiskasvatuslaki 2 a § kohdat 4,6 540/2018).

Varhaiskasvatukseen (Varhaiskasvatustutkimuslaki 2 a §) pohjautuvat tavoitteet ovat:

- *Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia*
- *Tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista*
- *Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset*
- *Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö*
- *Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä*
- *Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa*
- *Tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä*
- *Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen*
- *Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin*
- *Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.*

3.1 Varhaiskasvatuksen henkilöstö

Varhaiskasvatuksessa työskentelee päivittäin hoito-, kasvatukseen ja opetuspainotteisen koulutuksen saaneita ammattilaisia. Varhaiskasvatustyössä ammattilaisten tulisi pyrkiä hyödyntämään kaikkien työntekijöiden koulutuksellista ja kokemuksellista taustaa. Moniammatillisuus on parhaimmillaan juuri silloin, kun henkilöstö on yhteistyökykyinen ja tekee saumatonta yhteistyötä. Virolainen (2014, 285–286.) kirjoittaa, että viime vuosikymmeninä on tapahtunut muutoksia koulutuspolitiikassa. Vuonna 1995 poistui päivähoitajien ja lastenhoitajien koulutus ja sen tilalle saatiin nykyinen lähihoitajakoulutus. Myös vuonna 1995 lastentarhanopettajien koulutus siirtyi yliopistojen kasvatustieteiden tiedekuntaan ja täten koulutus muuttui kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnoksi. Vuonna 1992 sosiaalikasvattajien opistoasteinen koulutus vaihtui vähitellen sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnoksi ja nimikkeeksi tuli nykyinen sosionomi (AMK).

Virolainen (2014, 286.) toteaa, että päivähoitoon koulutukset ovat rakenteeltaan kaksitasoisia. Tällä tarkoitetaan sitä esimerkiksi, että kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnon suorittaneilla lastentarhanopettajilla ja korkeakoulututkinnon suorittaneilla sosionomeilla on pitempi sekä syvällisempi koulutus päivähoitoalalle kuin lähihoitajatutkinnon saaneilla, joilla tutkinto on pääasiassa hoivaorientoitunut.

Kaksitasoisella koulutusrakenteella pyritään takaamaan muun muassa se, että päivähoitolalla työskentelee kasvatus- opetus- ja hoitopainotteisia kasvattajia ja täten tiimityö olisi moniammatillista. Eroavaisuutena näiden kahden korkeakoulututkintojen välillä Virolainen mainitsee sen, että kasvatustieteen kandidaateilla on pedagoginen asiantuntijuus ja sosionomeilla vahvempi sosiaalihuoltoalan asiantuntijuus. Lastenhoitaja, päivähoitaja sekä lähihoitaja koulutuksen saaneet kasvattajat toimivat enemmän hoitopainotteisina työntekijöinä päivähoidossa.

Ammattinimikkeiden perustana ovat ammatilliset kelpoisuusehdot, joita määrittää varhaiskasvatuslaki. Uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan 1.9.2018. Voimaan tulleen lain myötä varhaiskasvatus on entistä vahvemmin osa suomalaista kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Lisäksi uusi laki vahvistaa pedagogiikkaa ja laatua nostamalla päiväkotien henkilöstön koulutustasovaatimuksia. Koulutustason nostamiselle on suunniteltu kuitenkin pitkä siirtymäaika. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänimikkeet on tarkoitus selkiyttää. Uuden lain myötä tehtävänimikkeet muuttuvat niin, että puhutaan varhaiskasvatuksen opettajasta, varhaiskasvatuksen erityisopettajasta, varhaiskasvatuksen sosionomista, varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta ja päiväkodinjohtajasta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018 s.a.a.)

Esiopetuksesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja, jolla on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot tai jota on täydennetty mainituilla opinnoilla. Uuden varhaiskasvatuslain (2018) mukaan kelpoisuuden varhaiskasvatuksen opettajaksi voi saada vielä sosionomi AMK- tutkinnolla, mikäli henkilö on hyväksytty opintoihin 1.9.2019 mennessä ja hän valmistuu viimeistään 31.7.2023. Sen jälkeen sosionomi AMK- tutkinnolla voi saada kelpoisuuden varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin. Täten suurin osa esiopetuksen opettajista on vähintään kasvatustieteen kandidaatteja, mutta myös luokanopettajat voivat antaa esiopetusta. Pelkästään sosionomin AMK- tutkinnolla ei saa kelpoisuutta esiopetuksen opettajaksi. (Opetusalan ammattijärjestö 2019 s.a.)

3.2 Varhaiskasvatus muissa pohjoismaissa

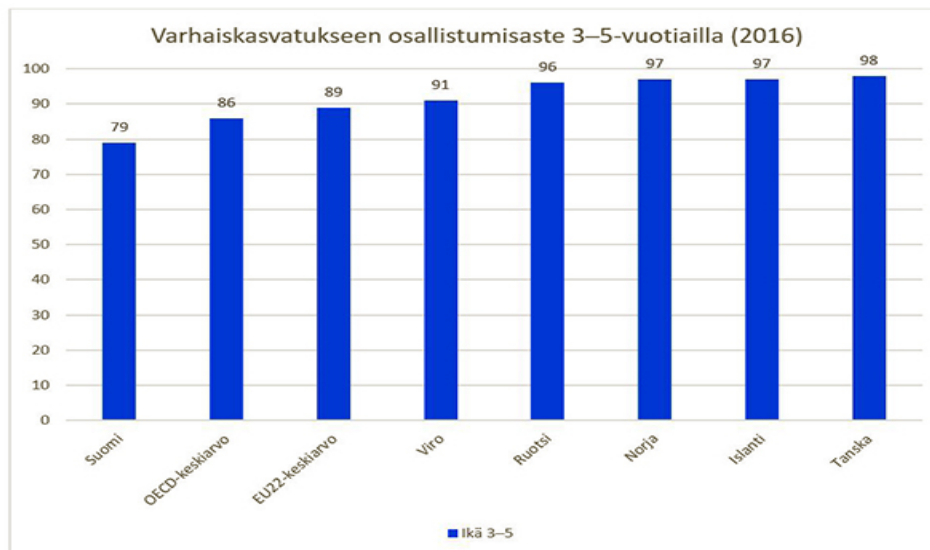
Selvitimme, millaista varhaiskasvatus on muissa pohjoismaissa verrattuna suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat -tutkimuksessa vertaillaan naapurimaiden varhaiskasvatusta. Vertailumaiksi valikoituivat Ruotsi ja Norja. Ruotsissa varhaiskasvatus kuuluu opetusministeriön alaisuuteen. Näin varhaiskasvatusta ohjaa opetusministeriön alaisena toimiva viranomainen, joka on laatinut asetuksena annettavat valtakunnalliset opetussuunnitelmat. Ensimmäinen opetussuunnitelma laadittiin Ruotsissa vuonna 1998. Opetussuunnitelmaa uudistettiin vuonna 2010 lainsäädännön uudistamisen yhteydessä. Ennen opetussuunnitelmia oli Ruotsissa käytössä pedagoginen ohjelma varhaiskasvatukseen. Nyt olemassaoleva opetussuunnitelma koskee 1–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatusta. Samaa opetussuunnitelmaa sovelletaan myös perhepäivähoidossa. Esikouluikäiset 6-vuotiaat käyvät Ruotsissa esikoulu- luokkaa ja toiminnalle on oma opetussuunnitelma, joka on osittain nivottu koulun ja vapaa-ajan opetussuunnitelmiin. (Alila, Eskelinen, Estola yms 2014, 44–49.)

Niin Suomessa kuin myös Ruotsissakin varhaiskasvatusta järjestävät sekä kunta että yksityinen toimija. Ruotsissa valtaosa varhaiskasvatuksesta on kuitenkin kunnan järjestämää. Kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa on mukana lapsista 80 % ja yksityisessä toiminnassa 20 %. Ruotsissa varhaiskasvatusta ei järjestetä iltaisin, öisin eikä viikonloppuisin lainkaan. Vuorohoidon tarpeesta käydään keskustelua, ja kuntien toivotaankin järjestävän vuorohoitoa. Ruotsissa varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksia ja ryhmäkokoja koskevat säädökset eivät ole niin tarkkoja kuin Suomessa. Ruotsin säännösten mukaan lapsiryhmän tulee olla sopiva ja henkilöstöä tulee olla riittävästi. Suomessa taas vastaavasti varhaiskasvatuslaissa (2018) sekä asetuksessa lasten päivähoidosta määritellään päiväkodin ja perhepäivähoidon suhdeluvut. Ruotsissa on vuodesta 2003 alkaen alettu tarjota 4–5-vuotiaille ilmaista varhaiskasvatusta. Ilmaista varhaiskasvatusta perheet saavat vuodessa 525 tuntia eli yhteensä 15 tuntia viikossa. Vuonna 2010 oikeus maksuttomaan varhaiskasvatukseen ulotettiin koskemaan myös 3-vuotiaita lapsia. Ruotsissa vuonna 2012 varhaiskasvatukseen osallistui 86,9 % 1–5-vuotiaiden ikäryhmästä. (Alila, Eskelinen, Estola yms 2014, 44–49.)

Norjassa varhaiskasvatus siirrettiin opetus- ja tiedeministeriön alaisuuteen vuonna 2005. Norjassa päivähoidosta säädetään laissa lastentarhoista. Tämä laki ei kuitenkaan koske koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa. Norjassa kunnilla on vastuu varhaiskasvatustoiminnasta ja siitä, että toiminta vastaa lain vaatimuksia. Kunnilla on lisäksi oikeus asettaa ehtoja toiminnalle, esimerkiksi lasten määrän, lasten iän ja hoitoyksikön aukiolojen suhteen. Norjassa kuntien on tarjottava kaikille kunnassa asuville alle kouluikäisille lapsille paikka lastentarhasta. Norjassa lapset aloittavat koulunsa 6-vuotiaina. Näin Norjassa ei ole erillistä esiopetuksen jaksoa, vaan lapset ovat koulun aloitukseen saakka lastentarhassa. Tämä poikkeaa suomalaisesta varhaiskasvatuksesta sekä esiopetuksesta. Norjassa lastentarhoissa tulee olla pedagoginen ja hallinnollinen johto. Lastentarhan päivittäisestä toiminnasta vastavalla tulee olla kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajaksi tai jokin muu korkeakoulututkinto, johon sisältyy lapsiin liittyvää ammatillista osaamista sekä pedagogista osaamista. Norjassa varhaiskasvatuksen henkilöstömitoitus on laissa määrätty. Lain mukaan henkilöstöä tulee olla riittävästi, jotta voidaan toteuttaa pedagogista toimintaa. Norjan opetus- ja tiedeministeriön asetuksen mukaan yli 6 tuntia ylittävän ajan jälkeen lasten ja henkilöstön suhdeluku on alle 3-vuotiaiden lasten osalta 7–9 lasta/varhaiskasvatuksen opettaja ja yli 3-vuotiaiden lasten osalta 14–18 lasta/varhaiskasvatuksen opettaja. (Alila, Eskelinen, Estola yms 2014, 44–49.)

Vuonna 2012 Norjassa varhaiskasvatuksen henkilöstöstä varhaiskasvatuksen opettajia oli 38 % ja lasten kasvatukseen liittyviä toisen asteen tutkinnon käyneitä oli 14 %. Merkille pantavaa on, että henkilöstöstä 45 %:lla ei ollut minkäänlaista lapsiin liittyvää tutkintoa tai koulutusta. Norjassa vuonna 2012 lastentarhoissa oli 1–2-vuotiaita lapsia noin 80,5 % ja 3–5-vuotiaita oli noin 97 %. Lapset olivat Norjassa myös pääosin institutionaalisessa varhaiskasvatuksessa. (Alila, Eskelinen, Estola yms 2014, 44–49.)

Suomessa varhaiskasvatuksen osallistumisaste, esimerkiksi 3–5-vuotiaiden lasten kohdalla, on alhaisempi kuin muissa Pohjoismaissa. Kuvioista 1 on nähtävissä vuoden 2016 osallistumisaste Pohjoismaissa. Varhaiskasvatukseen osallistuminen Suomessa on kuitenkin noussut 2000-luvun alusta lähtien merkittävästi, vaikka osallistuminen onkin edelleen alle OECD-maiden keskiarvon. (Opetushallitus s.a.d.)

KUVIO 1. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste 3–5-vuotiaat (Opetushallitus 2019 s.a.d.)

4 SUOMALAISEN ESIOPETUKSEN TAUSTAA JA NYKYPÄIVÄ

Esiopetuksen historia on maassamme varsin nuori. Suomeen perustettiin 1840-luvulla pikkulasten kouluja, joita pidetään esiopetuksen edeltäjinä. Pikkulasten kouluissa yhtenä keskeisenä kasvatuksen ja opetuksen pääperiaatteena oli lasten opettaminen ja totuttaminen niin sanottuun oikeaan työhön. Näiden koulujen oppilaat olivat 5–10 -vuotiaita, ja edustivat käsityöläisten ja työväestön lapsia. Opettajat olivat yleensä miehiä. (Niikko 2001, 7.)

Järjestelmälliset esikoulukokeilut alkoivat Suomessa 1960-luvun loppupuolella; ensin Lahdessa vuonna 1966 ja sitten Jyväskylässä vuonna 1968. Vaikka nämä kokeilut olivat lyhytkestoisia ja varsin pienimuotoisia, ne todistivat osaltaan esiopetuksen tärkeyden lapsen kouluvalmiuksien kehittäjänä. (Helenius ja Lummelahti 2018, 169.)

1970-luvulla suomalaisen koulutuspolitiikan yhtenä tavoitteena oli kuusivuotiaiden lasten saattaminen koulun alkamista edeltävänä vuonna esiopetukseen, ja esiopetuksen haluttiin olevan osa kouluhallinnon alaisuudessa toimivaa peruskoulujärjestelmää. Merkittävänä saavutuksena pidettiin vuoden 1973 päivähoitolakia, vaikka tässä laissa ei erikseen ollutkaan mainintaa esiopetuksesta. Tällä päivähoitolailla kuitenkin luotiin yhteys kouluoppimiseen, sillä päivähoitolaissa kasvatukselliseksi tavoitteeksi määriteltiin lapsen kehityksen ja oppimismahdollisuuksien edistäminen.

Lopulta kuitenkin koko ikäluokkaa koskevaa esikoulun toteuttamista ei katsottu mahdolliseksi. Tähän ratkaisuun vaikuttivat tuolloin ennen kaikkea taloudelliset ja poliittiset syyt. (Niikko 2001, 12-13.) Esiopetusta vietiin 1980-luvulla eteenpäin opetussuunnitelmaratkaisuin sekä lainsäädäntökeinoin. Uusien koululakien voimaantulo vuonna 1985 päätti lähes viisitoista vuotta kestäneen esiopetuskokeilun. (Niikko, 14.) Suomessa kehitettiin esiopetusta ja myös päiväkotitoimintaa vielä 1990-luvulla useissa kaupungeissa, jolloin lapsille tehtiin muun muassa henkilökohtaiset opetussuunnitelmat. Opettajat ja muu henkilöstö osallistuivat säännöllisesti erilaisiin koulutuksiin, joissa kehitettiin ja arvioitiin työtä. Esiopetus on ollut koko ikänsä jatkuvan muutoksen ja kehityksen kohteena ja se on herättänyt mielenkiintoa erilaisissa tutkimuksissa. Vuonna 2013 varhaiskasvatus siirtyi opetushallinnon alaisuuteen. Tällöin myös esiopetus käynnistyi laajemmin. (Helenius ja Lummelahti 2018, 169,170.) Vuodesta 2015 lähtien kuusivuotias on ollut velvoitettu osallistumaan esiopetukseen (Perusopetuslaki 1040/2014).

4.1 Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lainsäädäntöä

Suomalainen varhaiskasvatus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalle, ja varhaiskasvatus on myös osa kasvatus- ja koulutuspalveluja. Uusi varhaiskasvatuslaki (540/2018) tuli voimaan 1.9.2018. Uuden lain merkittävimmät muutokset liittyvät varhaiskasvatuksen henkilöstöön sekä varhaiskasvatuksen tietotuotannon kehittämiseen. Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta sekä varhaiskasvatuksen tietovarannosta. Muita varhaiskasvatusta ohjaavia lakeja ovat muun muassa valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018), perusopetuslaki (642/2010), asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta (1150/2017) sekä lastensuojelulaki (417/2007). (Opetus- ja kulttuuriministeriö s.a.b.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 12.) sanotaan, että *esiopetuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin*. Esiopetuksen järjestäminen on kunnille ollut pakollista elokuusta 2001 lähtien. Kuntien on osoitettava esiopetuspaikka jokaiselle lapselle. Esiopetusta voidaan järjestää esimerkiksi päiväkodeissa tai perusopetuksen kouluissa. Esiopetusta voivat järjestää myös luvan saaneet yksityiset organisaatiot. Perusopetuslain (26 a §) mukaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja sen mukaan laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti ohjataan ja toteutetaan esiopetusta. Esiopetuksen toteutumisen päävastuu on opettajilla, joilla on lastentarhanopettajan koulutus. Opettaja esiopetuksessa ohjaa oppimista. Suomessa esiopetuksen opetuskieli on pääsääntöisesti suomi tai ruotsi, mutta opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 12.)

4.2 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 8.)

Valtakunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan jokainen kunta laatii oman suunnitelmansa esiopetukselle. Myös jokainen koulu ja päiväkoti, jossa toteutetaan esiopetusta, laatii oman suunnitelmansa. Lisäksi jokaisella esiopetusryhmällä on oma suunnitelmansa, jota ovat olleet laatimassa kyseisen ryhmän opettaja sekä ryhmän muut aikuiset sekä esimerkiksi vanhempien oma edustus.

Lapsia on aina kuultava esiopetussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen oma esiopetussuunnitelma laaditaan lapsen, vanhempien, opettajan ja ryhmän muiden aikuisten yhteistyössä. Lapsen yksilöllisen suunnitelman avulla aikuiset toimivat asetettujen tavoitteiden ja suunnitelmien mukaan. Yksilölliseen suunnitelmaan kirjataan tehdyt havainnoinnit. Mikäli lapsen kasvussa tai kehityksessä tapahtuu muutoksia, ne dokumentoidaan ja kirjataan ja tarvittavat uudet suuntaukset ja toimenpiteet otetaan käyttöön. Esiopetuksen aikana pyritään havaitsemaan lapsen mahdollinen tuen tarve, pyritään antamaan tukea ja näin ennalta ehkäisemään oppimisvaikeuksia. Näin pyritään myös varmistamaan, että lapsen esikoulu täyttää kaikki sille asetetut tavoitteet. Lapsi voi vaikuttaa oman esiopetussuunnitelman tekemiseen muun muassa esittämällä omia kiinnostuksen kohteitaan ja kertomalla, millaiset leikit ja tehtävät kiinnostavat häntä eniten. Samalla lapsi voi miettiä myös omaa osaamistaan. Kun lapsi otetaan mukaan yksilöllisen suunnitelman tekoon ja suunnitelman tilannekatsauksiin, hän on tietoinen häntä koskevista asioista. Samalla lapsi oppii tavoitteiden asettamista ja tavoitteisiin pyrkimistä sekä myös itsearviointia. (Helenius ja Lummelahti 2018, 171.)

4.3 Esiopetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 12) kerrotaan, että esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan lapsilähtöisesti niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus sekä kokeilla että oppia uusia asioita. Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, vahvistaa sosiaalisia taitoja, kohottaa tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla, yhdessä päiväkodin henkilöstön ja huoltajien kanssa. Lisäksi tavoitteena on, että lapsen kehitykseen ja oppimiseen vaikuttavat ongelmat pyritään havaitsemaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja puuttumaan niihin heti. Varhaiskasvatus, johon myös esiopetus ja perusopetus kuuluvat, muodostavat yhdessä johdonmukaisen, eheytyneen kokonaisuuden. Tämä kokonaisuus on perusta lapsen elinikäiselle oppimiselle.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) opetuksen yhteiset tavoitteet on kuvattu viitenä kokonaisuutena. Oppimisalueet on nimetty seuraavasti: ilmaisun monet muodot, kielen rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan ja kehityn. Yhteiset tavoitteet perustuvat näihin eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin tavoitteisiin, jotka ovat esiopetuksen kannalta oleellisia opetuksen tavoitteita. Yhteiset tavoitteet perustuvat myös laajalaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ohjaavat myös esiopettajan työtä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa, ottamalla huomioon lasten mielenkiinnon kohteet, kuten kuvista 2 voidaan nähdä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 30.) Jatkumoa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on huomioitu siten, että viisi oppimisen aluetta ovat samat sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014).

Seuraavaksi käydään läpi jokaiseen oppimisen alueeseen liittyviä opetuksen yleisiä tavoitteita muokaillessa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2014, 31–38.) Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun perustaitoja harjoittelemalla. Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan ja työskentelystään. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

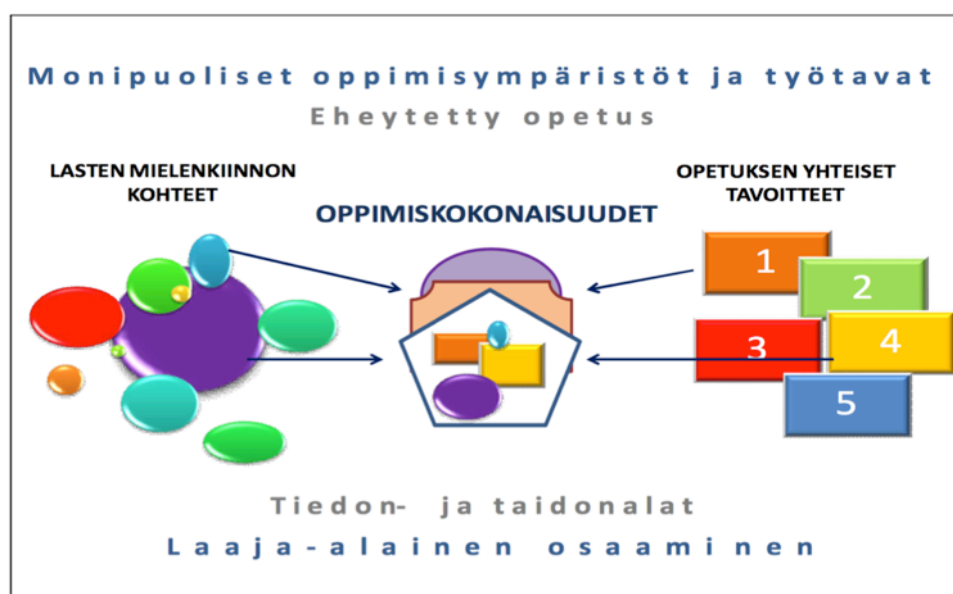
Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Näitä kehittyviä taitoja tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Lastenkirjallisuutta käytetään opetuksessa monipuolisesti. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan myös muita kieliä. Minä ja meidän yhteisömme oppimisalueella on esiopetuksen tehtävänä vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla eri uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Tämän oppimisalueen kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät kuten esimerkiksi draaman menetelmät.

Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimisalueen kokonaisuudessa opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Opetuksessa tutustutaan muun muassa tutkivaan työtapaan.

Kehittyäkseen kasvan ja kehityksen -osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksen tehtävä onkin luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi esiopetuksen tehtävänä on tällä osaamisen alueella edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia. Esiopetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota havaintomotoristen taitojen kehittymiseen, sillä ne ovat erityisesti tärkeitä lasten oppimisedellytysten kannalta.

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten mielenkiinnon kohteet sekä tässä samassa luvussa aiemmin mainitut, esiopetuksen opetussuunnitelmassa kuvatut opetuksen yhteiset tavoitteet. Oppimiskokonaisuuksien sisällön tai työtapojen valinnan lähtökohtana ovat lasten kysymykset, arjen havainnot ja lapsia kiinnostavat asiat. Eheytetyn opetuksen tavoitteena on toteuttaa opetukselle asetettuja tavoitteita niin, että opiskelu muodostuu lapsille merkityksellisistä, lasten kokemusmaailmaan liittyvistä kokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien eri aihepiirejä käsitellään aidoissa asiayhteyksissä lasten aiempia kokemuksia ja osaamista hyödyntäen. Aidot oppimisympäristöt, leikin, mielikuvituksen ja havainnollisen materiaalin käyttö edistävät oppimista. (Holappa 2017, 8.)

Eheytetyn opetuksen menetelmät tarjoavat tehokkaita tapoja opetella erilaisia oppimista ja opiskelutaitoja edistäviä työtapoja. Oleellista on, että lapset ovat osallisina rakentamassa oppimiskokonaisuutta sekä sen tavoitteita, oppimisympäristöjä ja koko toimintaa. On tärkeää, että lapsi voi olla mukana arvioimassa toteutusta ja lopputuloksia, koska se edistää lapsen oppimista. (Holappa 2017, 12.)

KUVIO 2. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 31)

4.4 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Tässä kappaleessa käsitellään laaja-alaista osaamista esiopetuksessa. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa koostuu seitsemästä osa-alueesta, jotka näkyvät kuviossa 3. Kappaleessa käsitellään myös lyhyesti jokaisen laaja-alaisen osaamisen osa-alue ja se, mitä sillä tarkoitetaan. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa jo lapsuusvaiheessa ja kehittyy koko ihmisen elämän ajan. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan taitojen, tietojen ja tahdon sekä arvojen ja asenteiden muodostama kokonaisuutta.

Kuvio 3. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 19)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa. Esiopetuksen tavoitteena on auttaa sekä rohkaista lapsia kehittämään oman ajattelun ja oppimisen taitoja sekä näin ollen vahvistaa myös lapsen luottamusta omaan osaamiseen. Tiedon määrä edellyttää taitoa omaksua uutta tietoa sekä jäsentää sitä. Lisäksi se edellyttää luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksessa lasten muistia sekä mielikuvitusta tuetaan muun muassa lorujen, musisoinnin ja dramatoiminnan avulla. Erilaiset pelit, leikit ja ongelmanratkaisutehtävät antavat lapsille elämyksiä ja oivaltamisen iloa. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan kokeilemaan heille vaativiakin asioita. Onnistumisista iloitaan ja epäonnistumisista harjoitellaan olemaan lannistumatta. Yhdessä kannustetaan toisia. Kuopion esiopetuksessa painotetaan tässä osa-alueessa oppimisen iloa, luottamuksen kehittymistä omaan osaamiseen ja tietoisuuden lisääntymiseen omassa oppimisessa. Oppimisen kehittymisen perusta on lasten mielenkiinnonkohteet ja omat kysymykset. Lapsia kannustetaan omien mielipiteiden esittämiseen, pohdintoihin ja erilaisten ratkaisumallien etsimiseen, unohtamatta pitkäjänteistä työskentelyä ja sinnikkyyttä. (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 15.)

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu osa-alueessa sanotaan, että vuorovaikutustaidoilla ja kyvyllä ilmaista itseään sekä ymmärtää muita on tärkeä merkitys. Se on taitoa kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä.

Tämä kuuluu onnistuneeseen vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Esiopetuksessa harjoitellaan vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisessa ryhmässä. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan tutustumaan muihin ihmisiin sekä toimimaan heidän kanssa. Lapsia ohjataan hyvin tapoihin, arvostamaan oman sekä toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Esiopetusvuoden aikana tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Kuopiossa painoituksena tässä osa-alueessa on, että vahvistetaan kielellistä, kulttuurista sekä katsomuksellista moninaisuutta. Lisäksi vahvistetaan lapsen itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. Yhdessä aikuisten kanssa pohditaan ristiriitoja ja keinoja niiden ratkaisemiseen. Kuopiossa on lisänä Kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelma, johon laaditaan yksikkökohtainen suunnitelma toimintavuosittain. Kuopiossa esiopetuksessa hyödynnetään kaupungin tarjoamia kulttuuripalveluita, kuten museoita, kirjastoja ja teatteria. Myös kaupungin erilaiset tapahtumat, kuten Pakkaspäivät ja Kuopion tanssi ja soi -viikko ovat osa kulttuuripalveluita. (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 15–16.)

Itsestään huolehtiminen ja arjentaidot osa-alue tarkoittaa, että esiopetuksessa lapsia ohjataan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Täten esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja ja ohjata lapsia tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Ajatuksena on myönteinen tulevaisuuden kuva. Yhteistyössä huoltajien kanssa keskustellaan lasten arkielämän rytmistä, ruokailusta ja tarvittavasta levon määrästä. Monipuoliseen ja riittävään liikuntaan kiinnitetään huomiota hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Yhdessä lasten kanssa pohditaan hyvää oloa edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Harjoitellaan ja ohjataan lapsia toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Kuopiossa tässä osa-alueessa kerrotaan lisäksi, että liikunnan edistämiseksi on Pienet lapset liikkeelle – toimintamalli ja esiopetuksessa noudatetaan Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksia. Myös esiopetuksessa käytetään Sapere- ruokakasvatusmenetelmää. Ruokamaailmaan tutustutaan eri aistien välityksellä saatavien kokemusten kautta. (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 16.)

Monilukutaito osa-alueeseen sisältyy erilaisten viestien, tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaito liittyy ajattelun ja viestinnän taitoihin. Se on kykyä hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Monilukutaito koostuu lukutaidosta, esimerkiksi peruslukutaidosta, numeerisesta lukutaidosta, kuvalukutaidosta ja medialukutaidosta. Monilukutaidon osa-alueet ovat keskeisiä perustaitoja niin yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta. Sen kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Esiopetuksessa on tarkoituksena tukea lasten monilukutaitoa yhdessä vanhempien ja huoltajien kanssa. Lapset tarvitsevat aikuisen mallia ja runsasta tekstiympäristöä, jotta monilukutaito kehittyy. Kuopion esiopetuksessa korostuu muun muassa tarinoiden kerronta, sadut ja näiden tulkinta. Kuopiossa esiopetusvuonna perehdytään kirjaimiin, numeroihin, kuviin ja erilaisin tavoin kirjoitettuihin teksteihin. (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 17.)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen lukeutuu kansalaistaitoon, jota tarvitaan lasten sekä perheiden arjessa. Tämä on osa monilukutaitoa ja media- ja opiskelutaitoja. Niitä tarvitaan niin opiskelussa kuin työelämässä. Esiopetuksen tehtävänä on yhdessä perheiden rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista. Esiopetuksessa tutustutaan muun muassa peleihin ja muihin erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin. Niiden avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja ja kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Kuopiossa käytetään esiopetuksessa tieto- ja viestintäteknologiaa aktiivisesti ja monipuolisesti huomioiden lapsen ja perheen osallisuus. (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 17–18.)

Osallistuminen ja vaikuttaminen osa-alue koostuu aktiivisesta ja vastuullisesta osallistumisesta sekä vaikuttamisesta. Tässä edellytetään yksilön taitoa sekä halua osallistua yhteistön toimintaan. Lasten oikeudet näkyvät kuulluksi tulemisena ja osallisuutena oman elämään vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksen tehtävä on tukea näitä kehittymässä olevia osallistumisen sekä vaikuttamisen taitoja, sillä myös esiopetuksessa kunnioitetaan demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksessa se toteutuu muun muassa niin, että toimintaa suunnitellaan, toteutetaan sekä arvioidaan yhdessä lasten, henkilökunnan sekä perheen kanssa. Näin lapset ovat vaikuttamassa ja osallistumassa heitä koskeviin asioihin ja he oppivat hahmottamaan yhteisten sopimusten, sääntöjen ja luottamuksen merkitystä. Kuopion esiopetuksessa henkilöstölle on järjestetty lasten osallisuuteen liittyviä koulutuksia. Kuopiossa käytetään lasten osallisuuteen liittyviä arviointilomakkeita, ja niistä saatua tietoa hyödynnetään muun muassa ryhmävasu-asiakirjaa laadittaessa. Myös lapset sekä heidän perheet osallistuvat yhdessä henkilöstön kanssa toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 18–19.)

4.5 Esiopetuksen pedagogiikka

Tässä kappaleessa käsitellään esiopetuksen pedagogista toimintaa ja pedagogisen toiminnan arvo-perustaa, esiopetuksen oppimiskäsitystä sekä pedagogiikan työtavoista nostetaan esille leikki ja pienryhmätoiminta. Kappaleen lopussa käsitellään esiopetuksen henkilöstöä.

Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20). Pedagogiikka näkyy arjen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä, vuorovaikutuksellisessa toiminnassa lasten kanssa sekä myös varhaiskasvatuksen keskeisessä elementissä, leikissä. Leikin eri muotoja hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti. (Ahonen 2017, 37.)

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Eheytyneen opetuksen tavoitteena on toteuttaa opetukselle asetettuja tavoitteita siten, että opiskelu muodostuu lapselle merkityksellisistä, omaan kokemusmaailmaan liittyvistä ja sitä vähitellen laajentavista ja jäsentävistä kokonaisuuksista. (Holappa ym. 2017, 122.)

Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa toteutuu pedagoginen toiminta, jota lapset ideoivat itse tai yhdessä henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37.)

Pedagogiikka perustuu kasvatusyhteisössä sovittuihin arvoihin, kasvatuskäsitykseen ja oppimiskäsitykseen. (Hujala ym. 1999, 7.) Laaja-alaiseen osaamiseen, oppimiskokonaisuuksiin, työtapoihin, oppimisympäristöjen käyttöön sekä oppimista tukevaan arviointiin liittyvät tavoitteet muodostavat esiopetuksen vaativan pedagogisen toiminnan kehyksen. (Holappa 2017, 4.) Eri oppimisen alueet kuvaavat esiopetuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan viideksi kokonaisuudeksi: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja yhteisömme, tutkin ympäristössäni sekä kasvan ja kehitys. Eri alueet ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueista ja oppimiskokonaisuuksista on kerrottu kappaleessa 4.3. Kappaleessa 4.4. käytiin myös läpi laaja-alaista osaamista.

Esiopetus on varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja se perustuu käsitykseen lapsuuden itsearvoisesta merkityksestä. Jokaisen lapsen oikeuksiin kuuluu tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi. Lapsella on myös oikeus oppia leikkien ja iloita oppimisestaan. Lapsen erilaisuutta arvostetaan ja lasten mielipiteitä pidetään tärkeinä. Esiopetuksessa lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä esiopetuksen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin omien edellytystensä mukaisesti. Lapsia myös rohkaistaan toimimaan yhdessä, näin he oppivat ryhmätaitoja ja myös ottamaan toisia huomioon. Jokaisella lapsella on esiopetuksessa oikeus hyvään opetukseen. Hyvään esiopetukseen kuuluu kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu. Lapsilla on oikeus ja mahdollisuus kokeilla uusia asioita esiopetuksessa ja esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 15.)

Vanhempien ja päiväkodin henkilöstön yhteistyö on tärkeää. Esiopetuksessa opetuksen ja rakentavan vuorovaikutuksen perusta onkin esiopetuksen henkilöstön kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin. (Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §.)

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta ja esiopetus muun muassa edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintojaan ilman sukupuolesta johtuvia ennakkoodotuksia tai mitään rajoituksia. Esiopetuksessa noudatetaan laaja-alaista yhdenvertaisuuden periaatetta, joka on otettu yhdenvertaisuuslaista. Opetus esiopetuksessa on puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 15.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 16) on kirjattu, että esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Lapset oppivat kokonaisvaltaisesti ja olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteisyys ja ilo innostavat lasta kehittämään itseään. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa. Lapset myös opettelevat yhdessä toisten kanssa asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia ohjataan ottamaan huomioon toiset ja näin lapselle syntyy kokemus ryhmästä ja siitä, että hän kuuluu yhteisöön sen yhtenä jäsenenä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) sanotaan, että esiopetuksessa työtävät ovat sekä oppimisen väline sekä niitä myös opetellaan koko ajan. Erilaisten työtapojen käyttäminen on taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikin eri muotoja hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti. Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla mukana leikkimässä. Myös yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Kuopion esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatuksessa soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa keskeistä on leikki. Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman (2016) mukaan leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Lasten omatoimisessa vapaassa leikissä lapset toteuttavat omia tavoitteitaan ja suunnittelevat leikin itse. Lasten vapaa leikki on erityinen toiminnan muoto, jossa lapset kehittävät keskinäisiä suhteitaan ja harjoittelevat vuorovaikutusta ja omien tavoitteiden asettamista. Olennaista omaehtoiselle vapaalle leikille on, että lapset itse päättävät, mihin ryhtyvät, kenen kanssa leikkivät ja kuka voi osallistua. Leikki lähtee pakottomuudesta ja siihen antaudutaan. Aikuisen osuus näissä tilanteissa vaihtelee lasten kehitystason mukaan. (Hujala ja Turja 2011, 71.)

Timo Jantunen kirjoittaa leikkivästä lapsesta artikkelissaan ”Luovuuteen kasvattaja on syväkuuntelija” (Steiner-kasvatus 4/2017) muun muassa seuraavasti; Lapsi lähtee nauttimaan leikistä sen itsensä vuoksi, sitä ei tehdä ulkoisen hyödyn tai teoreettisen vuoksi, vaan itsessään leikissä on kaikki. Siinä mielessä leikillä on välineellistä arvoa, että leikissä myös lapsi oppii koko ajan. Lapsi on luonnostaan utelias ja avoin kaikelle uudelle. Jantusen mukaan lapsi ylittää leikin kautta kaiken arkipäiväisyyden, jolloin hänen olemassaolosta tulee täyteläistä ja intensiivistä. Alle kouluikäisen lapsen luovuus on leikissä: leikki ilmentää ja kasvattaa mielikuvitusta ja luovuutta. Tämän vuoksi leikki on niin merkityksellistä. Lapsi ei suunnittele leikkiään ja toimiaan tarkasti etukäteen, vaan antautuu vapaaseen leikkiin havainnoimaan maailmaa aina uusien silmin.

Kirjoittaja Timo Jantunen on liittänyt artikkeliinsa havainnollisen kuvan (Kuvio 4), jonka keskiössä on paljon vapaasti leikkivä lapsi. Ulkokaarelle on kerätty sellaisia positiivisia vaikutuksia, joita lapsi saa, kun hän leikkii paljon omaehtoista vapaata leikkiä. Paljon vapaasti leikkivät lapset ovat tasapainoisempia, onnellisempia, tuntevat kehonsa paremmin, ovat luovempia ja itsevarmempia, tuntevat tarpeensa paremmin ja ovat sosiaalisempia. Paljon vapaasti leikkivät lapset saavat myös enemmän menestymisen kokemuksia, ovat kekseliäämpiä, ymmärtävät paremmin mikä heille on hyväksi, ovat ennakkoluulottomampia uusia asioita kohtaan ja liikkuvat enemmän sekä luottavat enemmän itseensä.

Kuvio 4. kindheitinbewegung.de, Marjut Anttosen käännöstä mukailten

Työtapojen vaihteleva käyttö esiopetuksessa tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Eheytytyn, oppimiskokonaisuuksina toteutuvan opetuksen vahvuuksiin kuuluu se, että se sisältää luontaisia mahdollisuuksia eriyttää oppimista. Vaikka lapset työskentelevät ryhmässä saman ilmiön tai teeman parissa, eri lapset ja eri ryhmät voivat keskittyä eri tehtäviin ja rooleihin leikissä. Myös toisten lasten esimerkki ja yhdessä tekeminen voi auttaa ja innostaa lasta kokeilemaan uusia asioita ja jopa ylittämään itsensä. Kun lapset työskentelevät pienryhmissä, jää opettajalle enemmän aikaa havainnoida sekä ohjata lasta siellä, missä ohjausta eniten tarvitaan. (Holappa ym. 2017, 14.)

Pienryhmätoiminta mahdollistaa siis paremmin lapsen säännöllisen havainnoinnin. Lapsi tulee paremmin nähdyksi ja hänen vahvuutensa, mielenkiinnon kohteensa ja tuen tarpeensa pystytään huomioimaan herkemmin. Pienryhmän sisällä voidaan eriyttää pedagogisen toiminnan sisältöjä, tavoitteita ja menetelmiä lasten yksilöllisyyden huomioon ottamiseksi. Tärkeä yksilöllisyyden takaaja on ammattikasvattajien kyky joustaa pienryhmässä eri tilanteissa ja ottaa lapset mukaan ryhmän toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Hujala ym. 2017, 57.) Kuopion esiopetuksessa painotetaan pienryhmissä työskentelyä. Pienryhmät muotoutuvat Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman (2016) mukaan esiopetuksen toiminnan ja lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.) Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää lasten oppimista ja kehitystä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22.) Kaikkien työyhteisössä työskentelevien jäsenten vastuulla on se, että pedagogiikka toteutuu arjessa laadukkaasti. (Ahonen 2017, 39.)

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajan tehtävänä on tukea ja edistää lasten kasvua, oppimista ja osaamisen kehittymistä. Työskentely edellyttää vankkaa kasvatuksen, varhaisen kehityksen ja oppimisen sekä varhaispedagogiikan asiantuntemusta. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat päävastuussa oman ryhmänsä lasten kasvatuksesta ja opetuksesta sekä lapsiryhmänsä toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista. Varhaiskasvatuksen opettajan, kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon voi suorittaa yliopistossa. Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot, tai jota on täydennetty mainituilla opinnoilla. Tutkinto tuottaa samalla kelpoisuuden opettajaksi esiopetukseen. Suurin osa esiopetuksen opettajista on varhaiskasvatuksen opettajia, mutta myös luokanopettajat antavat esiopetusta. Sosionomin AMK- tutkinnolla ei saa kelpoisuutta esiopetusta antavaksi opettajaksi. (Opetusalan ammattijärjestö 2018 s.a.)

4.6 Esiopetusikäinen lapsi ja kouluvalmius

Millainen on esiopetusikäinen lapsi? Tähän kysymykseen Timo Jantunen (2014, 55.) toteaa muun muassa, että esiopetusikäinen lapsi on 6-vuotiaana aktiivinen ja kaikkea kokeileva. Kirjoittaja luettelee 6-vuotiaan piirteitä olevan muun muassa liioitteleva, epäröivä ja sellainen, joka yrittää sellaisia-kin asioita, jotka ovat hänelle liian vaikeita. Lapsella mieliala voi olla ailahteleva, impulsiivinen, vilkas ja itsepintainen. Tähän kirjoittaja toteaa, että 6-vuotiaan muuntautumiskyky on vielä heikkoa. Tämä näkyy käyttäytymisen ristiriitaisuutena. 6-vuotias lapsi on vielä hyvin itsekokeskeinen ja hän haluaa olla aina ensimmäinen sekä paras. Lapsi on myös hyvin kiinnostunut ympäristöstään, jossa hän elää.

Jantusen (2014, 56.) mukaan koulukypsyyttä edeltää ailahteleva kehitysvaihe, joilloin lapsi on välillä iso koululainen ja välillä hän muuttuu pieneksi, hoivaa tarvitseväksi lapseksi. Lapsi voi olla kiinnostunut koulusta, mutta tämä ei takaa sitä, että lapsi jaksaa koulutyön vaatimaa pitkäkestoista työskentelyä. Jantunen toteaaakin, että päiväkotiympäristö tarjoaa esikouluikäiselle lapselle hyvän paikan syntymässä olevien kykyjensä harjoittamiseen sekä oppimiseen. Onnistumiset kasvattavat rohkeutta ja tukevat lapsen itseluottamusta.

Esikouluikäisen lapsen koulukypsyyttä arvioidaan esiopetusvuoden aikana. Arvioinnissa on tärkeää huomioida kaikki lapsen kehitysalueet, sillä lapsi saattaa olla älyllisesti pitkälle kehittynyt, mutta lapsi voi kuitenkin olla fyysisesti tai tunne-elämältään kypsymätön. Tärkeää arvioinnissa on ottaa myös huomioon sosiaalinen ja emotionaalinen alue. (Lautela 2009, 37.) Lautela (2011, 33.) kirjoittaa, että mikäli kuusivuotias saa mahdollisuuden, hän opettelee taitoja, joita sekä koulussa että elämässä tarvitaan ja arvostetaan. Oppimisen avainsanoiksi käyvätkin oma-aloitteisuus ja vapaa leikki. Niissä kehittyvät yhteistyö- ja neuvottelutaidot, arviointikyky ja johdonmukaisuus. Lisäksi Lautela kirjoittaa, että esiopetusikä merkitsee herkkyyksikauden alkua. Herkkyyksikaudella tarkoitetaan ajanjaksoa, jolloin lapsella on otollisin aika omaksua tietty taito. Lapsessa se näkyy valmiutena ja innostuksena. Kouluvalmius koostuu siis erilaisista tekijöistä.

Helena Kuokkasen (2014, 66.) mukaan kouluvalmiutta omaava lapsi on kiinnostunut asioiden oppimisesta. Hän on kiinnostunut kirjaimista, numeroista sekä hänellä on kielellisiä valmiuksia. Lisäksi koulussa tulee kyetä työskentelmään ryhmässä muiden oppilaiden kanssa. Myös toisten auttaminen, kuunteleminen ja kaverina oleminen ovat tärkeitä taitoja. Esiopetuksessa, viimeistään, lapsi alkaa harjoitella näitä kaikkia taitoja. Somaattinen ja fyysinen valmius tarkoittavat kirjoittajan mukaan sitä, että lapsi selviytyy fyysisesti ja somaattisesti koulupäivän aiheuttamista rasituksista. Kouluvalmiuteen kuuluu myös riittävä sosiaalinen ja tunne-elämän kypsyyden, esimerkiksi pettymyksen sietäminen ja omista vanhemmista koulupäivän ajaksi irtaantuminen. Kirjoittaja kertoo, että kouluvalmis lapsi on omatoiminen, ja että hän kykenee toimimaan annettujen ohjeiden mukaisesti yhdessä muiden lasten kanssa.

Kouluvalmiutta voidaan tutkia Helena Kuokkasen (2014, 64–66.) mukaan myös tekemällä lapselle testejä. Testit ovat tavallisia, kun tutkitaan ja arvioidaan lapsen kouluvalmiutta. Tällaisia testejä ovat muun muassa HTP-testi, jonka tarkoituksena on arvioida lapsen kypsyyttä sekä persoonallisuuden integroitumista ympäristöön. Tässä testissä lapsen tulee piirtää talo, puu ja ihminen, jonka jälkeen lapselle esitetään suullisesti piirroksia koskevat kysymykset. MVTP- testin lyhenne tulee sanoista Motor-Free Visual Perception Test. Tämä testi mittaa visuaalisen hahmottamisen tasoa. Visuaalisen hahmottamisen monivalintatestissä on 36 osiota. Testissä lapsen tulee osoittaa kuviovaihtoehdoista oikea. Kolmantena testinä kirjoittaja mainitsee NEPSYN.

Se on neuropsykologinen testiversio. Testin avulla pystytään arvioimaan lapsen suoriutumista kehityksen eri osa-alueilla. Testiin kuuluu 30 osatestiä, ja jokainen osatesti jakautuu vielä viiteen osa-alueeseen. Viisi osa-aluetta ovat: tarkkaavaisuus ja toiminnan ohjaus, kielelliset toiminnot, sensomotoriset toiminnot, visuopatiaaliset toiminnot sekä muisti ja oppiminen.

Kouluvalmiuteen kuuluu myös tunnetaitojen hallitseminen, jonka perusta syntyy ja kehittyy varhaislapsuudessa. Timo Jantunen (2014, 59.) kirjoittaa, että tunnetaitojen herkkyyksikausi on nimenomaan kouluiässä. Mikäli lapsen tunneilmasto eikä tahto ole päässeet kehittymään varhaislapsuudessa, lapsi saattaa olla tunne-epävarma ja kokee turvattomuutta muiden lasten ympärillä. Jantusen mukaan tänä päivänä tunne-epävarmuus on yksi pahempia puutteita lasten kouluvalmiudessa. Hän tarkentaa, että tällaisella lapsella sosiaalisuus on egosentrisellä tasolla, jolloin minäkeskisyys lapsella korostuu. Lisäksi myös kyvyttömyys odottaa omaa vuoroa tai kuunnella opettajan ohjeita ovat heikkoa.

5 LAPSEN KEHITYKSEN JA OPPIMISEN NÄKÖKULMIA

Lapsuusaika on perusta kaikelle myöhemmällä kehitykselle. Varhaislapsuuden kehityksen perusta syntyy lapsen ja häntä hoivaavan aikuisen keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Näin lapsen ensimmäisenä ikävuotena lähin kehitysympäristö on lapsen koti. Toisella ikävuodella lapselle alkaa muodostua tunne omasta minästä. Minätunteen muodostuminen lapselle on merkityksellinen kehityksellinen harppaus eteenpäin. Lapsen kehityksellisiin askeliin kuuluu myös kielitaidon omaksuminen. Tämä sisältää ääntämisen, sanaston, kieliopilliset säännönmukaisuudet ja erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin soveltuvan kielenkäytön normit. (Ruoppila 1998, 31–33.)

Kognitiivinen kehitys on ihmisen havaitsemiseen, muistiin, ajatteluun, kieleen ja oppimiseen liittyvää kehitystä, joka on ympäristön ja perimän säätelemää. Lapsi on luonnostaa utelias ja hakee aktiivisesti myös itse oppimiskokemuksia. Kuitenkin lapsen oppimisen kannalta ympäristön tulee olla virikkeellinen, jotta lapsi oppisi uusia taitoja ja tietoja. Lapsella on luontainen taito ihmetellä erilaisia asioita ja lapsi kyselee sekä etsii vastauksia häntä askarruttaviin asioihin. Ennen kielellistä osaamista lapsi hakee vastauksia muun muassa toimimalla, kokeilemalla, koskettamalla, maistamalla ja haistamalla. Onkin todettu, että monien merkityksellisten taitojen herkkyyksikaudet ja kriittiset kaudet sijoittuvat lapsen ensimmäisiin vuosiin. (Vilén, Vilhunen, ym 2007, 144–145.)

Jokaisella lapsella on synnynnäinen kyky tuottaa lauseita, kun lapsi on omaksunut riittävän määrän sanavarastoa. Kieli on hyvin keskeisessä asemassa lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Ojalan mukaan kielellisten taitojen avulla lapsi voi jäsentää havaitsemaansa, pystyy saamaan tietoa ympärillä olevasta maailmasta sekä tapahtumista. Se myös säätelee käyttäytymistä, sosiaalista vuorovaikutusta sekä toimii ajatusten ja tunteiden välikätenä. Kieli on olennainen osa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Ojala 2017, 31–32)

Brittiläisessä sosiaalialan lehden artikkelissa käsiteltiin sitä, voisiko esiopetus vaikuttaa myönteisellä tavalla lasten kielen kehittymiseen ja sanavaraston laajentumiseen. Artikkelissa olleessa tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka lasten vanhempien perhetausta ja koulutustaso vaikuttavat lasten kielen kehittymiseen. Artikkelissa todettiin, että perheen tausta vaikuttaa voimakkaasti lapsen kielen kehittymiseen. Myös monet kansalainväliset tutkimukset vahvistavat tätä väitettä. Koulutietä aloittaessa lasten taitotasot voivat olla hyvinkin erilaiset, joten esiopetukseen osallistumisella voi olla korjaavia vaikutuksia. Osallistuminen varhaiskasvatukseen todettiin vaikuttavan myönteisesti lapsiin ja heidän kielen kehittymiseen. (Becker 2011, 69–72.)

4–5-vuotiaan lapsen kielen kehitys alkaa olla kieliopillisesti melko oikeaa. 5-vuotiaana lapsi hallitsee sujuvasti äidinkielen taivutussäännöt. Lapsi saattaa kehittää omia sanoja, jos oikean sanan löytäminen on hankalaa. Lapsi muistaa kolmiosaisia ohjeita. Lapsella on mielikuvitusta yhdistellä asioita hyvin luovasti. Lapsi myös pitää sanoilla leikkimisestä, loruista, runoilusta ja satujen kertomisesta. Lapsi jaksaa jo kuunnella pitkiäkin tarinoita. 4–5-vuotias on puhelias ja kyselee sekä selittää asioita. Kyseleminen onkin lapsen tapa oppia erilaisia asioita. Ajan käsitteet ovat lapselle vielä tällä ikäkaudella epäselviä, mutta hän ymmärtää jo vuorokauden eri vaiheet. 5-vuotias vielä harjoittelee ryhmässä keskittymistä. 6-vuotiaana lapsi hallitsee jo noin 14 000 sanaa ja on kiinnostunut kirjaimista ja numeroista. Lapsi osaa kerronnassa toistaa tärkeät yksityiskohdat; kuka teki, mitä teki ja missä järjestyksessä. Lapsi pystyy jo keskittymään paremmin ryhmässä. (Vilén, Vilhunen ym. 2007, 146.)

5.1 4–5-vuotias lapsi

4–5-vuotias lapsi pystyy aiempaa paremmin ottamaan huomioon muiden ihmisten tunteita sekä toiveita. Itsekeskeisyys alkaa vähentyä tästä iästä alkaen. Oman vuoron odottaminen ja lelujen jakaminen onnistuvat aiempaa helpommin. Kuitenkaan tavaroita ja leluja ei ole aina mukava jakaa, eikä toisten huomioon ottaminenkaan ole lapsesta mukavaa aina. 4–5-vuotias osaa osoittaa myötätuntoa, lohduttaa ja houkuttaa muita paremmalle tuulelle. Tunteita on kuitenkin vielä vaikea hallita, ja lapsi voi leikeissään huutaa sekä töniä. Lapsi nauttii samanikäisten lasten seurasta ja erityisesti mielisiä leikkejä ovat rooli- ja mielikuvitusleikit. Lisäksi lapsella voi olla jo voimakas mielikuvitus, joka saa lapsen kertomaan villejä tarinoita ja liioittelemaan mahtipontisesti. Häviäminen on vaikeaa vielä tässä iässä. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 61–62.)

4–5-vuotias lapsi alkaa punnita omia kykyjään ja taitojaan vertaamalla itseään kavereihin. Sillä on iso merkitys lapsen itsetunnolle, miten hän pärjää muiden joukossa. Lapsi voi pahoittaa herkästi mielensä ja hän alkaa kokea ensimmäisiä kertoja huonommuutta verratessaan itseään muihin. Vanhemmalta lapsi kaipaa ja tarvitsee rohkaisua, itsetunnon vahvistamista ja kykyjen sekä taitojen nostamista. 4–5-vuotiaana lapsi osaa jo päävärit, ja lapsen tekemissä ihmispiirroksissa on vartalo sekä erilaisia yksityiskohtia. Lapsi pitää sanoilla leikkimisestä, loruista, runoista ja saduista. Lisäksi hän ymmärtää ajan ja paikan käsitteitä, kuten esimerkiksi tänään – huomenna ja nopeasti – hitaasti. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 61–62.)

5.2 5–6- vuotias lapsi

5–6-vuotias lapsi on omatoiminen, aloitteellinen ja sopeutuva. Toisaalta lapsi kaipaa vielä paljon hoivaa, ja hän tarvitsee päivittäin hellyyttä. Lapsi alkaa olla hyvin itsenäinen monissa asioissa. Lapsi pitää sanaleikeistä ja vitseistä, mutta ei kuitenkaan halua huumorin kohdistuvan itseensä. Itsekritiikin herääminen saattaa aiheuttaa epäonnistumisen pelkoa lapsessa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019 s.a.)

5–6-vuotiaiden lasten kaveripiiriin ja liikkumiseen liittyvää itsenäistymistä tulisi tässä vaiheessa tukea. Lapsi miettii entistä enemmän erilaisten ilmiöiden syitä, ja yhteistä pohdiskelua kannattaakin lapsen kanssa tehdä. Lapsen kysymykset saattavat liittyä vaikeisiin aiheisiin, kuten kuolemaan, syntymään tai erilaisiin sairauksiin. Lapsen muisti on kehittynyt hyvin ja hän saattaa muistaa tapahtumia kuukausien ja vuodenkin takaa. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 63–64.)

5–6-vuotiasta alkaa kiinnostaa leikit ja pelit, joissa on selkeät säännöt, mutta häviäminen on lapselle edelleen vaikeaa. Sosiaaliset taidot ovat aiempaa paremmat, ja ystävyysuhteet voivat olla melko kestäviä. Ystävien kanssa ei enää tule niin helposti riitaa ja asioista osataan jo neuvotella sekä joustaa tarpeen mukaan. Moraalikäsitykseen, kuten hyvän ja pahan eroihin, 5-6 -vuotiaat lapset hakevat vahvistusta vanhemmalta. Lapsi ymmärtää oikean ja väärän eron ja hän ymmärtää myös, mikä on oikeudenmukaista ja reilua. Vanhemmat ovat lapselle maailman tärkeimmät ihmiset ja lapsi arvostaa yhdessäoloa vanhempiensa kanssa. (Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen 2009, 63–64.)

5.3 Lapsi oppii tutkien ja leikkien

Roger Säljö (2004, 11.) kuvailee, että oppiminen ei ole yhtenäinen tai yksisuuntainen ilmiö tai prosessi, vaan oppimista tapahtuu, niin yksilöllisellä kuin yhteisöllisellä tasolla. Oppiminen tapahtuu lukuisissa konteksteissa yksin ja ryhmässä. Oppiminen vaatii lisäksi kolme avaintekijää, joita ovat muisti, motivaatio ja tarkkaavaisuus. Säljön mukaan oppiminen on toiminnan luonnollinen ja välttämätön osatekijä, sillä ihmiset ovat yleensä oppineet toisiltaan ja jakaneet tietoa. (Säljö 2004, 45.)

Ojalan (2015, 7.) mukaan oppiminen ja kehittyminen muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Hänen mukaansa oppimisen ja kehittymisen välinen suhde kiinnostaa erityisesti tutkijoita. Lisäksi hän kirjoittaa, että varhempia oppimisen selityksiä ovat esittäneet Planton ja Locke. Plantonin mukaan oppimisen ja uuden tiedon tulee perustua sellaiseen, jonka ihminen jo tietää. Planton kuvailee, että lapsi sisäistää oppimisen jo syntymästään lähtien. Oppiminen on sellaista, jonka avulla lapsi ja aikuinen voivat kehittyä sekä oppia näkemään asioita. Planton tulkitsee tätä näin, että oppiminen liittyy ajatteluun, jota ihminen pystyy harjoittamaan. Ihmisellä on syntymästä lähtien tietynlaisia valmiuksia oppimiseen sekä tietämiseen. (Ojala 2015, 8.)

Pienet lapset ovat uteliaita luonnostaan. Heillä on taito ihmetellä ja kysyä erilaisia asioita. Erityisesti alle kouluikäiset kyselevät paljon. Kysyminen on tärkeää, sillä se on perustavanlaatuinen tapa hankkia uutta tietoa ja rakentaa merkityksiä erilaisista ilmiöistä. Sillä, miten lasten kysymyksiin ja selityksiin suhtaudutaan, on lasten oppimisen kannalta merkitystä. Kysyminen ja selitysten etsiminen ovat niin tärkeitä älyllisiä toimintoja, että lapsia tulee tietoisesti kannustaa kyselemään, ihmettelemään ja tutkimaan erilaisia ilmiöitä. (Hujala ym. 2017, 29.) Jotta lasten ihmettelyä voidaan konkreettisesti tukea varhaiskasvatuksen arjessa, tulee ihmettelylle ja oivaltamiselle antaa aikaa ja tilaa. (Ahonen 2017, 247.)

Oppiminen on koko elämänkaaren mittainen, ja varhaiskasvatus onkin osa lapsen elinikäistä oppimista. Lapsen näkökulmasta leikki on keskeinen oppimisen väylä. (Eerola-Pennanen, Vuorisalo ja Raittila 2017, 26.) Koivula ja Laakso (2017, 123.) toteavat, että leikki on lapsen kasvun sekä kehityksen kannalta erityisen tärkeä toimintamuoto. Leikki vaikuttaa lapsen kehitykseen kaikilla osalualueilla. Se muovaa ajattelua, oppimista sekä ongelmanratkaisukykyä. Hakkarainen kirjoittaa (2001, 186.), että kehityspsykologi Jean Piaget (1896–1980) tutkiessaan leikin kehitysvaiheita, kytki leikin kehityksen ja leikin muutoksen ennen kaikkea lapsen ajattelun kehitykseen. Piaget totesi, että kun ajattelussa tapahtuu laadullinen muutos, myös leikki muuttuu ajattelua vastaavaksi. Yhteinen leikki on mahdollista, kun lapsi pystyy desentraatioon eli purkamaan minäkeskeisyyden. Näin älyllinen ja kognitiivinen kehitys on leikin muutoksen takana. Koivula ja Laakso (2017, 123.) jatkavat teoksessaan, että leikki edistää kielen ja kommunikaation kehittymistä, vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen ja rakentaa persoonallisuutta sekä minuutta. Leikki myös luo tunnekokemuksia ja vaikuttaa emotionaaliseen kehitykseen, erityisesti mielikuvituksen kehittymiseen ja luovuuteen. Voidaankin todeta, että leikki on lapsen kokonaisvaltainen, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimimisen ja kokemisen tapa, joka rakentaa lapsen koko persoonaa.

Järvinen, Laine ja Hellman-Suominen (2009, 65–67.) kirjoittavat, että leikin tunnusmerkkejä ovat vapaaehtoisuus, nautinnollisuus, leikin erottaminen todellisuudesta, sananton ja sanallinen viestintä sekä leikkijöiden yhteisymmärrys. Leikkiessä opitaan aina jotain uutta ja lapsi kehittyy leikkimällä. Leikki voi myös suojata ja lohduttaa lasta.

Helenius ja Lummelahti (2013, 61–116.) kirjoittavat, että leikki on lapsen tapa suhtautua ympäröivään maailmaan ja leikissä lapsi jäljittelee omia havainnoitejaan. Lapselle leikkiminen luo myös ystävyyssuhteita ja kontakteja muihin ihmisiin. Se on myös itseilmaisun väline, jossa lapsi voi rakentaa omaa, sisäistä maailmaansa. Leikit kehittyvät iän myötä, ja tällöin myös leikin tarkoitus voi muuttua toiseksi. Leikki myös määrittellään toiminnaksi kuvitteellisessa tilanteessa, sillä kuvitteellinen tilanne osoittautuu monella tavalla merkitykselliseksi. Lasten leikkiä seuraamalla aikuinen saa näkemystä siihen, mihin aikuisen tulee erityisesti kiinnittää huomiota. Kirjoittajat painottavat, että ohjaavan ammattikasvattajan on opittava havannoimaan leikkivien lasten toimintaa sekä etsittävä oma suhteensa leikkijöihin. Leikillä on moninainen merkitys sekä lapselle että ammattikasvattajalle.

Psykologi ja teoreetikko Leo Vygotskin (1896–1934) teoriaa kehityksestä pidetään myös kasvatuksen teoriana. Vygotski painotti, että lapsen kehitystä ei pidä nähdä erillään oppimisesta ja opetuksesta. Hän ei pitänyt kasvatusta ainostaan keskeisenä tekijänä kognitiivisessa kehityksessä, vaan olennaisena osana sosiokulttuurista toimintaa. Kasvatus ja opetus ovat Vygotskin mukaan sosiaalisia keinoja järjestää sellaisia tilanteita lapsen toiminnassa, jotka tuottavat kehitystä. Mutta hän korostaa, että kasvatus on hyödyllistä vain silloin, kun kasvatus kulkee kehityksen edellä. Silloin kasvatus pistää lapsessa liikkeelle kehitysprosesseja, jotka sijaitsevat lähikehityksen vyöhykkeellä ja jotka ovat juuri kypsymäisillään.

Lähikehityksen vyöhykkeellä Vygotski tarkoitti lapsen aktuaalisen kehitystason ja potentiaalisen kehitystason välistä etäisyyttä. Aktuaalinen kehitystaso viittaa lapsen osaamiseen yksin ja potentiaalinen kehitystaso osaamiseen, johon lapsi pääsee aikuisen avulla tai ohjauksessa tai osaavampien kaverien kanssa yhteistyössä. (Karila ym. 2001, 186-187.) Lähikehityksen vyöhykkeen käsitteen soveltaminen auttaa kohdistamaan havainnointia ja opetusta. Opetuksen tulisi kohdistua lähikehityksen vyöhykkeelle ja pyrkiä laajentamaan sitä. Kasvattajan on siis hyvä tietää, mitä lapset jo osaavat ja mihin hän on juuri kykenemäisillään. (Hujala ym. 2017, 58.)

Lasten leikkiä seuraamalla ja havainnoimalla, aikuinen saa näkemystä ja tietoa siitä, mihin hänen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Jos aikuinen keskittyy vain siihen, mitä lapsi jo tietää, kasvattaja ei voi yhtä tehokkaasti auttaa lasta saavuttamaan seuraavia oppimisen askelia. (Hujala ym. 2017, 58.)

5.4 Lapsen sosiaalinen kehitys, vuorovaikutus ja tunnetaidot

Sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan yksilön kehittymistä erilaisten ryhmien ja sosiaalisten yhteisöjen jäseneksi. (Horppu ym. 2011, 68.) Lapsen ensimmäinen ryhmä, johon hän sopeutuu ja kuuluu, on yleensä perhe. Ensimmäiset sosiaaliset taidot lapsi oppii olemalla vuorovaikutuksessa omien vanhempiensa kanssa. Kun lapsi kasvaa ja kehittyy, hänen sosiaaliset suhteensa muuttuvat. Lapsen sosiaalista kehitystä voi ymmärtää varhaiseen vuorovaikutukseen pohjautuvan kiintymyssuhdeteorian pohjalta. Kiintymyssuhdeteoria korostaa pienen lapsen suhdetta läheisimpään hoitajaansa kaiken persoonallisen ja sosiaalisen kehityksen pohjana. Tämän kuuluisan teorian kehitti John Bowlby (1907–1990), joka oli brittiläinen psykiatri ja psykoanalyttikko. (Horppu ym. 2011, 48.) Bowlbyn kehittämän teorian mukaan kiintymyssuhteet luokitellaan turvalliseen, turvattomaan välttelevään, turvattomaan ristiriitaiseen sekä jäsentymättömään kiintymyssuhteeseen. (Sinkkonen, 2001, 52–65.)

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan lapsen ja häntä hoitavan aikuisen vuorovaikutusta lapsen kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana. Lapsi on syntymästään asti aktiivinen yksilö. Vaikka vauva ei vielä pitkään aikaan kykene puhumaan, pyrkii hän ilmaisemaan itseään monin eri tavoin ja pääsemään vuorovaikutukseen vanhempiensa kanssa. Vähitellen vuorovaikutuksen tavat muuttuvat ja kehittyvät, lapsi oppii uudenlaisia tapoja hakea yhteyttä. Pienen lapsen elämässä vuorovaikutus aikuiseen on siis merkittävin vuorovaikutussuhde.

Aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tulisi vahvistaa lapsen itsetuntoa. Vähitellen vuorovaikutuksen painopiste alkaa siirtyä muihin lapsiin. Lapsen ollessa noin 2–4 -vuotias, hän alkaa hakea toisten lasten huomiota ja hyväksyntää. Tässä iässä lapsi harjoittelee ja oppii ilmaisemaan itseään ja puhumaan vuorotellen, sekä myös kuuntelemaan toista. Noin viiden vuoden iässä lapsi pystyy itsen selvittämään erilaisia ristiriitatilanteita kavereiden ja ystävien kanssa, mutta hän tarvitsee siihen aikuisten apua ja tukea. 6-vuotias on jo enemmän kiinnostunut kavereista ja muiden lasten kanssa leikkimisestä ja harrastamisesta. Hän osaa myös noudattaa erilaisia sovittuja sääntöjä aikuisen tukemana. (Horppu ym. 2011, 57.)

Lapsen vertaisryhmiä ovat sisarus- ja ystävyysuhteet. Sisarukset, toverit, kaverit ja kaveripiiri muodostavat sosiaalisen verkoston, jossa tapahtuu vuorovaikutusta monien lasten kesken. Vertaisryhmällä on tärkeä merkitys lapsen persoonallisuuden kehitykselle. Pelkkä kaveri- tai ystävyysuhteiden olemassaolo ei takaa vielä myönteistä kehitystä, vaan kehitys riippuu siitä, millaisia kaverisuhteet ovat. (Laine, Neitola, 2002, 16.) Lapsen kasvun edetessä lapsen vertaisryhmä ja kaveripiiri tulevat yhä merkityksellisimmiksi, viettäähän päiväkotikäinen lapsi suuren osan päivästäan vertaisryhmässä. Vertaisryhmässä lapsen monenlaiset sosiaaliset taidot kehittyvät. (Horppu ym. 2011, 58.)

Leikillä on keskeinen merkitys lapsen elämässä, erityinen merkitys leikillä on lapsen tunne-elämään. Leikki tukee lapsen havainnoimista, oppimista, kielen kehitystä ja muistia. Leikki on kommunikaatiota, vuorovaikutusta (Parkkinen, Keskinen.2005, 22.) Lapsi harjoittelee sosiaalisia taitoja erilaisten toimintojen ja leikin avulla. Hän opettelee ottamaan toiset huomioon, odottamaan vuoroaan, sopimaan leikkivälineistä ja jakamaan niitä, kuuntelemaan toisia lapsia ja aikuisia, puhumaan muiden kuullen, tekemään erilaisia valintoja ja olemaan leikeissä eri rooleissa. (Jarasto ja Sinervo 1997, 164.) Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan ihmisen kykyä olla muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot tulevat oppimalla sekä kokemuksen ja kasvatuksen kautta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 15–17.) Lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen mahdollistaa liittymisen ja vuorovaikutuksen sekä lapsiin että aikuisiin. (Ojala, 2015, 43.)

Tunteet ovat erilaisia reaktioita ympäristön tapahtumiin. Tunteet liittyvät myös omiin sisäisiin ajatuksiin. Sääkslahti (2018, 112.) kirjoittaa, että perustunteita ovat ilo, suru, pelko, viha, inho, hämmästyminen sekä pahennus. Tunteita ilmaistaan koko keholla, kuten kasvojen ilmeillä, koko kehon asennoilla ja liikkeillä. Sääkslahti painottaa, että tunne ei ole pelkästään hyvää tai huonoa, vaan sille tulisi antaa oma tilansa. Näin lapsi pystyy säilyttämään kyvyn tuntea. Tällä tarkoitetaan nimenomaan sitä, että kun on lupa tuntea, on mahdollisuus oppia tunnistamaan omat tunteensa. Tunteiden ilmaisua lapset oppivat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Lapset oppivat samalla sosiaalisen kanssakäymisen normit sekä vuorovaikutuksen tavat. Täten lapselle kehittyy sosiaalisia tunteita, kuten häpeää, syyllisyys ja lojaalisuus. Miten varhaiskasvattaja voi tukea lasta tunteiden ilmaisussa? Tästä Sääkslahti kirjoittaa, että varhaiskasvattajalla on hyvä mahdollisuus vaikuttaa ryhmänsä ilmapiiriin esimerkiksi sillä, miten hän itse suhtautuu erilaisiin tunteen ilmauksiin. (Sääkslahti 2018, 112–113.)

Koivulan ja Laakson mukaan (2017, 116–117.) tunteet sekä kyky tuntea erilaisia tunteita on synnynnäistä. Kognitiiviset prosessit, joita tarvitaan tunteiden säätelyssä, alkavat kehittyä jo kahden vuoden ikäisenä. Kognitiivisia prosesseja ovat tilanteiden arviointi, kielelliset ohjeet ja tunteiden nimeäminen. Kirjoittajat toteavat, että lapset tarvitsevat pitkään aikuisen ohjausta tunneinformaation käsittelyyn sekä omien tunteiden säätelyyn. Merkittävä osa tunnetaitojen harjoittelussa syntyy oppimisen ja kokemuksen tuloksena. Lapsi, jolla on hyvät tunnetaidot, kykenee tunnistamaan ja nimeämään omia ja toisten tunteita sekä asettumaan toisen asemaan.

5.5 Kolmiportainen tuki

Kaikki esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaan kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä (Perusopetuslaki 30 § 1 mom (642/2010).) Lapsen tuen tarve havaitaan usein jo ennen esiopetuksen alkamista. Tietoa siitä, mitä mahdollisia tukitoimia lapsi on saanut ennen esiopetuksen alkamista, hyödynnetään esiopetuksessa. Vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö korostuu erityisesti silloin, jos lapsella on tuen tarvetta. Esiopetuksessa järjestettävä tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä.

Yleinen tuki on kaikille lapsille annettavaa tukea ja se on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Jokaisella lapsella on mahdollisuus saada tukea ja ohjausta omiin kasvun ja kehityksen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin perusta on laadukas esiopetus. Vaikeuksia ennalta ehkäistään hyödyntämällä henkilöstön moniammatillista yhteistyötä, pienryhmätoimintaa ja opetuksen eriyttämistä sekä vertaisryhmän toimintaa. Lähtökohta on, että lapsen erilaisiin tarpeisiin voitaisiin vastata mahdollisimman hyvin ja heti tarpeiden ilmennettyä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014).

Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan Kuopion esiopetuksessa yleisen tuen arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tukitoimet pyritään aloittamaan heti, kun tuen tarve huomataan tai kun tuen tarpeesta on tietoa entuudestaan. Tavoitteena on muodostaa yhdessä huoltajien kanssa käsitys lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeista sekä tuen liittämistä päivittäiseen toimintaan sekä esiopetuksessa että lapsen kotona.

Tehostettua tukea annetaan lapselle, joka tarvitsee kehityksessään ja oppimisessaan säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, ja se on luonteeltaan pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostettua tukea voidaan antaa niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee, pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Kaikkia esiopetuksen tukimuotoja, paitsi erityisopetusta, voidaan käyttää tehostetun tuen aikana.

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu lapsesta tehtävään pedagogiseen arvioon. Pedagoginen arvio tehdään kirjallisena, ja sen laativat joko opettaja tai opettajat yhdessä. Pedagogisen arvion laadinnassa voidaan käyttää tarvittaessa myös muita asiantuntijoita. Huoltajan luvalla voidaan arvion laadinnassa hyödyntää muun muassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai kuntoutussuunnitelmaa, mikäli lapsella tällaisia on. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää, jotta voidaan selvittää lapsen tarpeita, suunnitella tukitoimia ja jotta tehostetun tuen toteuttaminen onnistuisi (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014).

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja mahdollinen palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään moniammatillisessa yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa ja nämä päätökset perustuvat pedagogiseen arvioon. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta (Laki perusopetuslain muuttamisesta, 1288/2013 16 a §).

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää: lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut sekä tuen seuranta ja arviointi. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010).

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää lapsen oppimisedellytyksiä. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta tuesta. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot.

Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman (2016) mukaan Kuopiossa erityistä tukea saavat pääsääntöisesti ne lapset, joille tehdään päätös pidennettyyn oppivelvollisuuteen ottamisesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset ja lapset, joilla on vaikea sairaus. Kuopion esiopetuksessa erityisen tuen piiriin kuuluvan lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisesta, oppilaan erityisopetuksesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä huoltajien, esiopettajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa esiopetuksen henkilökuntaa HOJKS:n tavoitteiden toteuttamisessa.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Pedagogisessa selvityksessä kuvataan muun muassa lapsen oppimisen eteneminen, lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne, lapsen saama tehostettu tuki ja arvio tuen vaikutuksista ja arvio erityisen tuen tarpeesta. Esiopetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä. Päätös tehdään aina kirjallisena ja yleensä aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainostaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle erityisen tuen päätös tehdään silloin, kun lapsi on viisivuotias. Päätöksessä tulee päättää esiopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaan siitä opetusryhmästä, jossa lapsi pääsääntöisesti on esiopetuksessa, erilaisista avustajapalveluista ja tarvittavista muista palveluista sekä siitä, täytyykö lapsen esiopetus järjestää poikkeavalla tavalla. Erityisen tuen päätös on aina perusteltava ja siihen on liitettävä valitusosoitus. Lapselle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöstä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta. HOJKS tulee tarkistaa vähintään kerran lukuvuodessa.

Kuopiossa esiopetuksessa käytetään havainnoinnin, suunnittelun ja arvioinnin apuna Eskarin arki – materiaalia. Tämä auttaa havaitsemaan oppimisvaikeuksiin liittyviä riskitekijöitä sekä löytämään tukitoimia arkeen. Ryhmävasu-asiakirjaan laaditaan ryhmässä käytettävät toimintatavat sekä tuen eri muodot. Lisäksi esiopetuksessa on myös käytössä Kellomalli, joka jäsentää ja selkeyttää esiopetusvuonna annettavan tuen järjestämisen suunnittelua. *"Kellomallin rakenne auttaa ja helpottaa lapsen oppimisvalmiuksien sekä kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointia ja arviointia. Tuen suunnittelun ja toteutuksen välineet sisältyvät Kellomalliin."* (Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 2016, 50.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita (2016) kaksivuotisen esiopetuksen näkökulmasta, jossa keskiössä ovat viisivuotiaat lapset. Kuopion kaupunki saa tämän opinnäytetyön avulla kartoitettavaa tietoa siitä, millaista viisivuotiaiden lasten esiopetus voisi olla kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemysten mukaan. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista (2014) tarkastelun kohteeksi nostettiin lapsen kasvu ja oppimisen tuki, laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä pedagogiikka. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksiä kaksivuotisesta esiopetuksesta. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on tutkia, miten Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa (2016) tulisi muuttaa lastentarhanopettajien näkemysten mukaan ja kuinka pedagogiikan tulisi kehittyä ajatellen viisivuotiaita.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) palvelee viisivuotiaita lapsia lastentarhaopettajien näkemysten mukaan?
2. Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) tavoitteita tulisi muuttaa, jotta ne vastaisivat viisivuotiaiden tarpeita?
3. Miten pedagogiikan tulisi kehittyä, mikäli esiopetus laajenee koskemaan myös viisivuotiaita?

Opinnäytetyön aihe päätettiin loppuvuodesta 2017. Kevään 2018 aikana uutisointi esiopetuksen laajentamisesta viisivuotiaisiin lisääntyi merkittävästi. Tämä vahvisti sitä, että tutkimuksen aihe on erittäin ajankohtainen ja tutkimustietoa tarvitaan lisää. Tässä tutkimuksessa aineisto päätettiin kerätä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta eli lastentarhanopettajilta.

Nyt meneillään oleva maksuttoman varhaiskasvatuksen kuntakokeilu jatkuu vielä vuosina 2019–2020. Kokeilun avulla selvitetään muun muassa nouseeko viisivuotiaiden varhaiskasvatukseen osallistumisaste maksuttomuuden myötä. Selvityksen alla on myös, miten varhaiskasvatuksen maksuttomuus toteutettaisiin sekä miten pedagogiikkaa pitäisi kehittää. Kokeilussa muun muassa tehdään yhteistyössä mukana olevien kuntien ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa selvitystä siitä, millaisia muutos- ja kehittämistarpeita kaksivuotinen esiopetus edellyttäisi lapsen näkökulmasta.

Opinnäytetyön toimeksiantaja ei ole mukana kuntakokeilussa, joten tämä tutkimus tuottaa uutta tietoa toimeksiantajalle, Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluille. Opinnäytetyön työsuunnitelma saatiin valmiiksi syksyllä 2018, jolloin myös saatiin tutkimuslupa Kuopion kaupungilta (Liite 1). Tutkimuksen kysely (Liite 2) suoritettiin marraskuun 2018 lopussa. Kyselyn päätyttyä vastaukset analysoitiin taulukoinnilla, ristiintaulukoinnilla sekä aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

6.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Kvantitatiivinen tutkimus tarkoittaa määrällistä tutkimusta, jonka lähtökohtana on tutkimusongelma, johon haetaan vastausta tai ratkaisua. Kvantitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin: mikä? missä? paljonko? kuinka usein? Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla selvitetään lukumääriin sekä prosentiosuuksiin kuuluvia kysymyksiä. Tässä tutkimuksessa numeraalista tietoa saatiin kyselyn suljetuista kysymyksistä. Tutkimuksen perusjoukko koostuu kohteena olevista henkilöistä, joista halutaan kerätä tietoa. Määrällisessä tutkimuksessa otoksen tulisi olla riittävän suuri sekä edustava. (Heikkilä 2010, 14–17.) Määrällisessä tutkimuksessa vastaajien määrä on yleensä suuri, ja mikäli otoksen ollessa monia satoja, voidaan 30–40 vastausprosentin katsoa olevan riittävä. (Vilkkä 2007, 14–17.)

Tuomen (2008, 95.) mukaan empiiriset tutkimukset voidaan jakaa muun muassa kartoittavaan, kuvailevaan, selittävään kokeelliseen ja toimintatutkimukseen. Kartoittava tutkimus tarkoittaa vapaa- muotoista tutkimusta, jossa pyritään löytämään tutkittavasta ilmiöstä selvittäviä tekijöitä. (Heikkilä 2010, 14).

Tuomen (2008, 126.) mukaan kartoittava tutkimus (explorative research) selvittää vähemmän tunnettuja ilmiöitä, ja sen avulla voidaan löytää uusia ilmiöitä sekä etsiä uusia näkökulmia. Vilkan (2007, 20) mukaan kartoittava tutkimuksen avulla voidaan löytää tarkasteltavasta asiasta keskeisiä teemoja, malleja, luokkia ja tyypittelyjä. Tämä tutkimus kuuluu empiirisen tutkimustyyppin kartoittavaan tutkimukseen, sillä aiheesta ei ole vielä kovinkaan paljon tutkimustietoa saatavilla. Tutkimuksen tarkoituksena onkin etsiä uusia näkökulmia liittyen kaksivuotiseen esiopetukseen.

Kvantitatiivisen tutkimusprosessin eri vaiheet muodostavat kokonaisuuden. Heikkilän (2010, 22.) mukaan tutkimusprosessi alkaa tutkimusongelman määrittämisellä. Tutkimusprosessiin kuuluvat myös aihealueen valinta, tavoitteiden asettaminen sekä taustatietojen hankkiminen. Aikaisempiin tutkimuksiin sekä teoreettiseen kirjallisuuteen tulee perehtyä hyvin. Heikkilä toteaa, että empiirisen osan suunnittelu sekä toteutus selkiytyvät silloin, kun tutkija tietää, mihin on hakemassa vastausta. (Heikkilä 2010, 23.) Vilkan (2007, 25.) mukaan määrällisessä tutkimusprosessissa teorian merkitys korostuu siinä, että tutkimuksessa edetään teoriasta käytäntöön, kuten esimerkiksi kyselyyn. Sen jälkeen palataan takaisin käytännöstä teoriaan analyysin, tulosten sekä tulokinnan avulla.

Tämän tutkimuksen aihealue on hyvin ajankohtainen, mutta kuitenkin tutkimustietoa varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta ei vielä ole. Lisäksi tutkimuksessa edettiin kvantitatiivisen tutkimusprosessin mukaisesti. Valittiin tutkimusmenetelmä sekä aineiston hankintatapa, joka tässä tutkimuksessa oli kysely. Tähän tutkimukseen kvantitatiivinen menetelmä sopi hyvin. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisesti kyselyn avulla ja osa vastauksista pystyttiin käsittelemään tilastollisin menetelmin.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tavanomaista, että tutkija asettaa hypoteesin, joka on väitteen muodossa. Hypoteesit ovat aina perusteltuja ja ne asetetaan aiempien tutkimusten ja teorioiden avulla. Hypoteesin asettaminen on yleisempää selittävässä ja vertailevassa tutkimustyyppissä. Kuvaillevassa ja kartoittavassa tutkimustyyppissä taas hypoteesia ei tehdä. (Vilka 2007, 24.) Täten tässä tutkimuksessa ei asetettu hypoteesia.

6.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja selittämään sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. Tutkittavat valitaan yleensä harkinnanvaraisesti, eikä tilastollisiin yleistyksiin pyritä. Kvalitatiivinen tutkimus hyödyntää psykologian ja muiden käyttäytymistieteiden oppeja. Se sopii hyvin esimerkiksi toiminnan kehittämiseen, erilaisten vaihtoehtojen etsimiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä vastaa kysymyksiin: miksi? miten? millainen? Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä aineiston keruu, käsittely ja johtopäätösten teko nivoutuvat tiiviisti toisiinsa. (Heikkilä 2010, 16–18.)

Aineistolähtöistä analyysiä käytetään laadullisessa tutkimuksessa. Aineistolähtöinen analyysi tarkoittaa sitä, että tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus. Tuomi (2007, 129–130.) kirjoittaa, että analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Analyysiyksiköt täten nousevat aineistosta ja ne eivät tällöin ole ennalta sovittuja. Tässä tutkimuksessa avoimet kysymykset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

6.3 Aineiston keruu, kyselylomake ja kohderyhmä

Kyselyä suunnitellessa tulee kiinnittää huomiota moneen asiaan. Yksi tärkeä asia on kyselyn ulkonäkö, sillä sen perusteella vastaaja päättää, aikooko hän osallistua tutkimukseen vai ei. Kuopiossa käytetään esimerkiksi sähköisissä kyselyissä työkaluna niin sanottua surveypal-kyselyalustaa. Täten oli luonnollista valita myös tähän tutkimukseen kyseinen työkalu. Kysely on vastaajan näkökulmasta selkeä silloin, kun vastausohjeet ovat helposti ymmärrettäviä, kysely on sopivan mittainen ja kysely saa vastaajan tuntemaan itsensä tärkeäksi. Kyselyn alkuun sopii parhaiten helpot kysymykset, kuten vastaajan taustatiedot. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 195.) Vilkan (2007, 28.) mukaan kysely on aineiston keruumenetelmänä oivallinen silloin, kun vastaajia on paljon.

Tämän tutkimuksen aineiston keruumenetelmänä oli sähköisesti täytettävä surveypal-kyselylomake, joka oli vastaajille auki 19.–30.11.2018 välisen ajan. Opinnäytetyön toimeksiantaja, Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut, toimi kyselyn jakajana. Vilka (2007, 78.) kirjoittaa, että onnistuneen kyselylomakkeen tärkeimmät vaiheet ovat lomakkeen suunnittelu, kysymysten muotoilu sekä testaus. Testaaja voi olla perusjoukkoon kuuluva tai vastaava henkilö. Tässä tutkimuksessa kyselylomake testattiin yhdellä lastentarhanopettajalla. Kyselyyn saatiin vastaajan palautteen avulla hyviä oivalluksia. Kuitenkin testaus osoitti myös, että kysely toimi varsin hyvin.

Kysely toimitettiin Kuopion varhaiskasvatuspalveluiden työyksiköihin sähköpostin välityksellä. Sähköpostissa oli mukana lyhyt saatekirje päiväkodinjohtajille. Päiväkodinjohtajat lähettivät kyselyn edelleen omien työyksiköidensä lastentarhanopettajille. Surveypal-kyselyn avulla saatiin vastaukset heti, kun niihin oli vastattu. Heikkoutena kuitenkin on Vilkan (2007, 28.) mainitsema uusintakyselyn suorittaminen, sillä kysely on vain tietyn ajan saatavilla, jonka jälkeen se suljetaan. Näin myös kyselyn oikeanlainen ajoitus on tärkeää suunnitella etukäteen. Toimeksiantajan kanssa päätettiin, että kyselyn ajankohta oli marraskuun 2018 loppupuoliskolla ennen joulukuuta, jotta vastausprosentti olisi mahdollisesti parempi. Joulukuu on yleensä lastentarhanopettajille kiireistä aikaa, joten tästä syystä marraskuu koettiin parhaaksi vaihtoehdoksi. Kyselyyn vastaamisen muistutusviesti lähetettiin päiväkodinjohtajille viikkoa ennen kyselyn sulkeutumista.

Kysely sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä sekä niiden yhdistelmiä. Suljetut kysymykset olivat monivalintakysymyksiä, jotka laadittiin valmiiksi. Kyselyyn vastaaja valitsi, miten voimakkaasti hän oli samaa mieltä tai eri mieltä väittämästä. Vilkan (2007, 28.) mukaan kyselyssä kysymysten muoto on standardoitu eli vakioitu.

Tällä tarkoitetaan sitä, että kyselyssä kysytään samat asiat, samassa järjestyksessä ja samalla tavalla kaikilta vastaajilta. Surveypal- kyselyssä vastaaja lukee kysymykset ja vastaa kysymyksiin itse. Suljettujen kysymysten etuna voidaan pitää sitä, että vastaajan on nopeaa sekä helppoa vastata kyselyyn. Lisäksi se helpottaa tutkijaa tulosten käsittelyssä. Suljettujen kysymysten haittana taas voi olla, että vastaaja ei aina välttämättä harkitse antamiaan vastauksia. (Heikkilä 2014, 48–49.) Suljetuissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen, ja näistä vaihtoehdoista vastaaja voi itse valita kysymykseen sopivan vaihtoehdon. Vastausvaihtoehdot eivät voi olla liian pitkiä, ja jokaiselle vastaajalle tulisi löytyä mieleinen vaihtoehto. Kyselyssä käytettiin Likertin 5-portaista vastausasteikkoa.

Avoin kenttä -elementillä pystyttiin rajaamaan kyselyyn vastaajan vastaamisen aluetta. Se voitiin muokata kapeaksi tai leveäksi. Kyselyssä otanta oli suuri, joten avoin kenttä jätettiin kapeaksi. (Surveypal. s.a.) Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2007, 193.) kuvailevat avoimien kysymysten muototapaa niin, että niissä esitetään vain kysymys ja tyhjää vastaustilaa jätetään vastaamista varten. Avoimilla kysymyksillä oli tarkoitus saada vastaajan ääni kuuluviin ja antaa vastaajalle mahdollisuus ilmaista näin oma mielipiteensä. Avoimia kysymyksiä kyselyssä oli kaksi. Avoimet kysymykset surveypal-kyselyssä toteutettiin niin sanotun avoimen kentän avulla.

Tutkimusjoukko koostui Kuopion varhaiskasvatuspalvelujen alaisuuteen kuuluvista päiväkodeista sekä niistä yksityisistä päiväkodeista, joissa toimii esiopetusryhmä tai useita esiopetusryhmiä. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kuopiolaiset lastentarhanopettajat sekä kunnallisesta että yksityisestä päivähoidosta. Kunnallisessa päivähoidossa lastentarhanopettajia oli 399 ja yksityisellä puolella 68. Kysellä tavoiteltiin 467 lastentarhanopettajaa. (Hälkkä, 2019-05-01)

6.4 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa aineiston suljetut kysymykset käsiteltiin tilastollisin menetelmin. Tilastollisen menetelmien käyttö aineiston analyysissa tarkoittaa suorien jakaumien ja ristiintaulukoinnin käyttämistä. Suorat jakaumat kertovat muuttujien saamia arvoja. Arvot ilmaistaan n-jakaumana, jossa kerrotaan vaihtoehdon saamat kappalemäärät tai prosenttijakauma, joka on suhteellinen esittämistapa. (Kananen 2010, 104.) Ristiintaulukoinnilla tarkoitetaan kahden tai useamman muuttujan välistä riippuvuutta. Riippuvuus kuvaa muuttujan vaikuttavuutta toiseen muuttujaan. Muuttuja voi esimerkiksi olla sukupuoli, jonka pohjalta luodaan mittari. (Kananen 2015, 288–289.)

Ristiintaulukointi kuvaa selvästi sekä havainnollisesti muuttujien yhteyksiä. Ristiintaulukoinnissa muuttujista käytetään nimityksiä selittävä ja selitettävä muuttuja. Tilastotieteessä puhutaan lisäksi sarake- ja rivimuuttujista. (Kananen 2015, 291.) Ristiintaulukoinnissa tulokset täten esitetään suhteellisina lukuina, sillä niitä on helpompi vertailla ilman ylimääräisiä laskutoimituksia. (Vilkkä 2007, 129.) Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin kahta muuttujaa, joissa mittareina toimivat vastaajien koulustausta sekä lapsiryhmien ikäjakauma.

Taulukointi sopii hyvin raportteihin, ja se on myös objektiivinen tapa esittää monia lukuja pienessä tilassa. Taulukossa tulee olla kaikki tarvittavat tiedot sen tulkitsemiseen. Ristiintaulukoinnissa taulukon rakenne noudattaa myös suoran jakauman muotoa, jossa samanaikaisesti tarkastellaan kahta muuttujaa. (Kananen 2010, 105.) Tässä tutkimuksessa taulukoita käytettiin ristiintaulukoinnin yhteydessä. Graafisia pylväskuvioiteja tutkimuksessa käytettiin muun muassa taustatietojen tulosten esittämiseen sekä myös havainnoinnin tukena tutkimuksen muissa luvuissa. (Kananen 2015, 288–291.)

Khiin neliötestiä voidaan käyttää ristiintaulukoitujen aineistojen merkitsevyydestinä. Khiin neliötestillä voidaan arvioida, onko valittujen ryhmien väliset erot sattumasta johtuvia vai ovatko ryhmäerot todellisia ja minkä suuruisia ne ovat. Eroja tarkastellaan kolmella tasolla; erot ovat melkein merkitseviä, merkitseviä tai erittäin merkitseviä. Tilasto-ohjelma laskee tunnusluvut automaattisesti. (Kananen 2008, 47,49.) Testasimme kahta aineistosta koottua ristiintaulukkoa khiin neliötestillä.

Tämän tutkimuksen avoimet kysymykset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan, että aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien sekä tiivistäen. Sisällönanalyysissä aineisto on tekstimuodossa tai se on muutettu kyseiseen muotoon. Tarkoituksena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivis kuvaus, joka yhdistää ilmiön laajempaan kokonaiskuvaan, kuten tutkimustuloksiin. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa sisällönanalyysin ohella puhutaan myös sisällön erittelystä. Siinä kuvataan määrällisesti tekstin tai dokumentin sisältöä. Täten esimerkiksi voidaan laskea tiettyjen sanojen esiintymistiheyttä aineistossa. Sisällönanalyysin avulla voidaan tuottaa sanallisesti kuvattua aineistosta määrällisiä tuloksia. (KvaliMOTV s.a.)

SurveyPal-kysely ohjelman työkalulla saatiin myös avoimien kysymysten vastaukset suoraan muun muassa word-ohjelmaan. Aineiston analyysin avulla etsimme yhtäläisyyksiä sekä eroja kyselyn vastauksista. Päädyttiin teemoittelemaan aineistosta nousevia vastauksia ja apuna käytettiin muun muassa värikoodeja. Värikoodeilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä, että aineistosta värikoodattiin samanlaisia vastauksia, jotka toistuivat monta kertaa. Aineistoa luettaessa useampaan kertaan tarkentuivat teemat sekä niihin liittyvät vastaukset. Tällä tavalla saatiin koottua tiivis kuvaus aineistosta. SurveyPal-ohjelman avulla voidaan tuloksia myös analysoida. Vastauksia voidaan suodattaa esimerkiksi aikajakso-suodatuksena tai yksittäisten vastauksina. SurveyPal-kysely työkalun ohjelman avulla saatiin myös suodatettua kyselystä esimerkiksi pelkästään sosionomien (AMK) vastaukset. Tätä ominaisuutta hyödynnettiin myös ristiintaulukoinnissa.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä tulee ottaa huomioon tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset. Tutkimusprosessin ajan tutkimuseettiset periaatteet tulevat olla yleisesti hyväksytyjä. Näiden periaatteiden tunteminen sekä niiden mukaan toimiminen on jokaisen tutkijan vastuulla.

Opinnäytetyöhön saatiin tutkimuslupa Kuopion kaupungilta (Liite 1) Tutkimuslupa osaltaan lisää myös työn luotettavuutta sekä eettisyyttä. Tutkimusprosessin aikana tulee tutkijan noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta sekä tarkkuutta tutkimustyössään. Lisäksi tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmien tulee soveltua tutkimuksen luonteeseen. Tässä tutkimuksessa käytettiin määrällisiä tutkimusmenetelmiä ja tiedonhankintamenetelmänä sähköistä kyselyä, johon osallistuivat kuopiolaiset lastentarhanopettajat. Tutkimuksessa vastaajat jäivät anonymieiksi, täten he eivät ole tunnistettavissa. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 24.)

Hirsjärven ym. (2007, 25) mukaan hyvää tieteellistä käytäntöä voidaan loukata eri tavoilla ja erityisesti kirjoittajat nostavat esille tiedonhankintatavat, joilla saatetaan aiheuttaa eettisiä ongelmia. Täten tutkimuksessa lähtökohtana tulee olla ihmisarvon kunnioittaminen. Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista, jolloin kunnioitetaan ihmisten itsemääräämisoikeutta. Tässä tutkimuksessa osallistujat ovat aikuisia ja heillä oli täysi oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. Hirsjärven ym. (2007, 25) mukaan yleisesti tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä edellytetään perehtyneisyyttä. Kyselyn saatekirjeessä kerrottiin tutkimuksesta, sekä kyselyä tehdessä vastaajat pääsivät kyselyyn valmiiksi asennetun linkin kautta Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaan (2016), ja täten tämä osaltaan tukee luotettavuutta. Tällä myös varmistettiin, että osallistujat ovat ennen kyselyä perehtyneet aiheeseen.

Vilkan (2007, 164.) mukaan kyselyn saatekirjeellä on myös merkitystä eettisyyden kannalta. Opinnäytetyönprosessin päätyttyä hävitetään asianmukaisella tavalla surveypal-kyselyn materiaali ja varmistetaan, että materiaali ei päädy ulkopuolisille. Materiaalia käsiteltiin luottamuksellisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Kyselyaineisto surveypal-kyselyssä pystytään poistamaan lopullisesti verkosta, eikä sitä sen jälkeen ole mahdollista palauttaa. Täten kyselyaineisto tuhoetaan surveypal-ohjelman ohjeiden mukaisesti. (Surveypal s.a.b.)

Vilkan (2007, 164–165.) mukaan määrällisessä tutkimuksessa eettisesti tärkeäksi asiaksi nousee esille tutkijan kirjoittamistyyli. Tutkijan tuleekin harkita tarkasti, kuinka esittää julkaistut tutkimustuloksensa sanallisesti. Täten ilmaisutavat eivät saa olla loukkaavia, tyypitteleviä, epäkunnioittavia, halventavia tai mustamaalaavia. Tutkimuksessa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä avoimien kysymysten purkamiseen. Suoria lainauksia käytettiin harkiten. Vilka korostaa myös, että tutkijan tulee muistaa, että hän kirjoittaa tutkijana. Opinnäytetyössä käytetään hyvää tieteellistä käytäntöä. Se tarkoittaa sitä, että ulkopuolisia lähteitä käytetään asiallisesti ja lähdeviitteet merkitään asianmukaisesti opinnäytetyön raporttiin.

Tutkimuksen luotettavuutta määritellään usein kahdesta eri näkökulmasta. Kanasen (2015, 349.) mukaan reliabiliteetti on luotettavuuden muoto ja se tarkoittaa mittaustulosten pysyvyyttä sekä tulosten tarkkuutta. Sitä voidaan todentaa eri tavoilla, kuten erilaisilla tilastollisilla menettelytavoilla. (Heikkilä 2010, 30.)

Vilkan (2007, 149.) mukaan tutkimus on tarkka sekä luotettava, kun toistetussa mittauksessa saadaan tutkijasta riippumatta sama tulos. Tässä tutkimuksessa reliabiliteettia vahvistivat erilaiset tilastolliset menetelmät, kuten ristiintaulukointi. Tilastollinen menettelytapa ristiintaulukoinnissa oli Khin neliötesti. Täten tällä voitiin testata tutkimuksen reliabiliteettia. Avoimen kysymysten kohdalla puolestaan tulosten luotettavuutta analysoinnissa lisäsi vastausten kylläntyminen. Validius tarkoittaa puolestaan sitä, että tutkitaan oikeita asioita ja sitä, onko tutkimukseen valittu tutkimusmenetelmä sopiva tutkimaan kyseistä asiaa. Huolellinen suunnittelu ja tarkoin harkittu tiedonkeruumenetelmä tukevat validiutta. Lisäksi tarkka perusjoukon määrittely edesauttaa validiutta. (Heikkilä 2010, 29–30.) Tämän tutkimuksen luonteeseen sopi hyvin määrällinen menetelmä. Pääsääntöisesti tulokset esitettiin numeerisen tiedon pohjalta. Lisäksi aineistossa oli laadullisia piirteitä, avoimien kysymysten kohdalla.

Tutkimus kohdennettiin kaikille Kuopion kaupungin lastentarhanopettajille, niin kunnalliselle kuin yksityisellekin puolelle. On mahdollista, ettei kysely saavuttanut koko kohderyhmää, sillä esimerkiksi yksityiseltä puolelta vastaajia oli vain viisi. Epäselvyyttä on mahdollisesti voinut olla myös siinä, että työyksiköstä vastasi vain yksi lastentarhanopettaja, vaikka tarkoituksena oli saada vastauksia kaikilta kussakin työyksikössä lastentarhanopettajan tehtävissä työskentelevältä. Toimeksiantajan ehdotuksesta kysely toimitettiin sähköpostitse palvelujohtajalta päiväkodinjohtajille ja päiväkodinjohtajilta työyksiköiden lastentarhanopettajille. Kyselyn ohjeistuksessa olisi pitänyt korostaa enemmän sitä, että kysely on kohdennettu ja tarkoitettu kaikille lastentarhanopettajan tehtävissä toimiville. Tämä täten heikentää kyselyn luotettavuutta, sillä tutkimus ei välttämättä saavuttanut koko kohderyhmää. Toisin sanoen vastausprosentti olisi saattanut olla korkeampi, mikäli saatekirjeessä olisi selkeämmin ilmaistu, että jokaisen lastentarhanopettajan tehtävässä työskentelevän antama vastaus on tärkeä.

7 TUTKIMUSTULOKSET

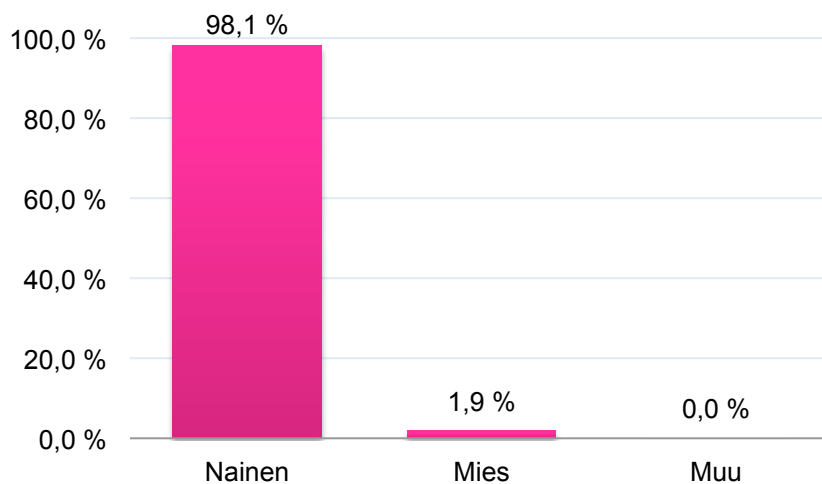
Kyselyyn tuli 108 vastausta (n=108). Kyselyn jakajana toimi Kuopion varhaiskasvatuspalvelujen palvelupäällikkö. Kysely lähetettiin sähköpostitse kunnallisiin ja yksityisiin päiväkoteihin päiväkodinjohtajille, jotka välittivät kyselyn omien työyksikköjensä lastentarhanopettajille.

Kyselyn muistutusviesti lähetettiin kyselyn toisella vastausviikolla. Kuopion kaupungin kunnallisessa päivähoidossa kyselyn järjestämishetkellä työskenteli 399 lastentarhanopettajaa ja yksityisessä päivähoidossa 68 lastentarhanopettajaa. (Hälikkä, 05.01.19.) Täten kyselymme kohdistui 467 lastentarhanopettajalle. Tutkimuksemme vastausprosentti on 23 %.

Kyselyssä selvitettiin aluksi vastaajien taustatietoja. Taustatietoihin liittyvät kysymykset olivat pakollisia vastaajalle. Tämän jälkeen kyselyssä ei asetettu vastaajille vastauspakkoa. Taustatietokysymysten jälkeen oli kyselyssä erilaisia kysymyksiä liittyen kaksivuotiseen maksuttomaan esiopetukseen. Kysymykset olivat monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä.

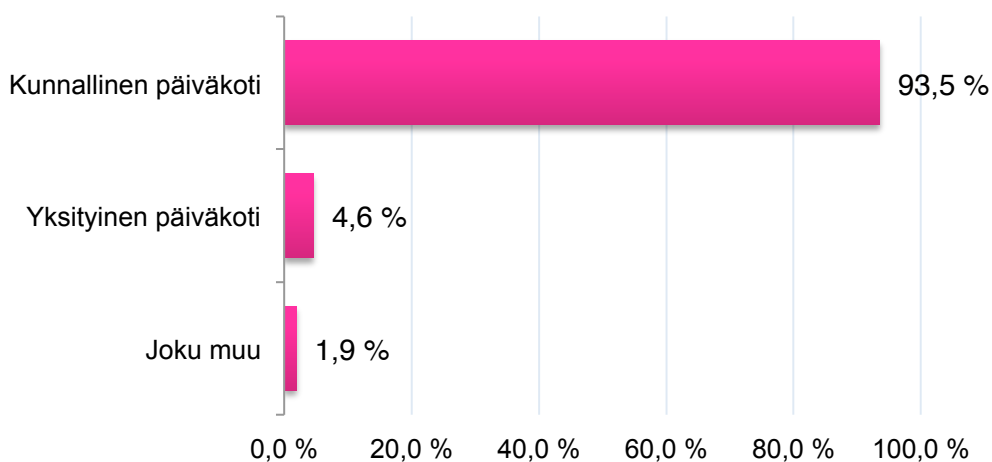
7.1 Kyselyn taustatiedot

Taustatiedoissa kartoitimme kyselyyn vastaajien sukupuolta. Sukupuolten jakauma näkyy kuviosta 5. Vastaajista 98,1 % (n=106) oli naisia ja 1,9 % (n=2) vastaajista oli miehiä. Suurin osa vastaajista oli siis naisia. Varhaiskasvatus on naisvaltainen ala, joka korostui myös tässä kyselyssä.

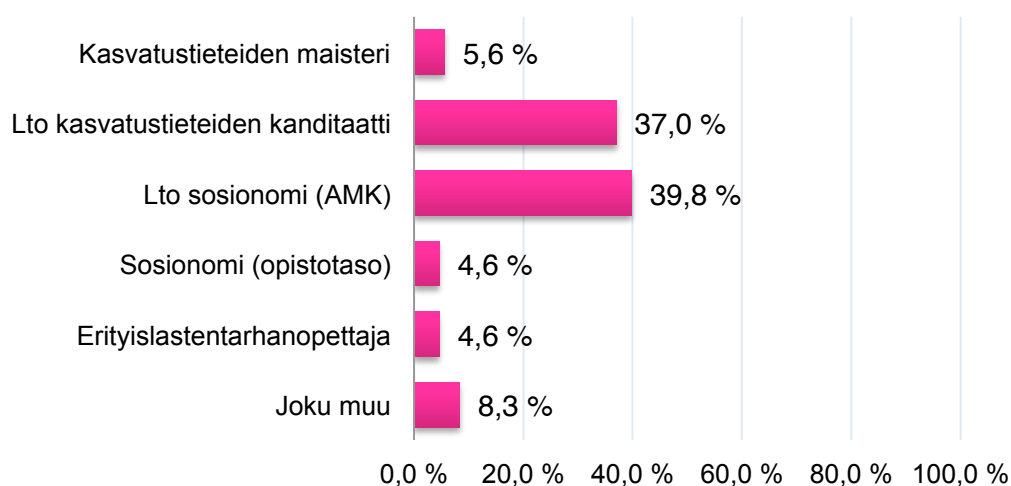
KUVIO 5. Vastaajien sukupuolijakauma (n=108)

Tutkimukseen pyrittiin saamaan vastaajia niin kunnalliselta sektorilta kuin yksityiseltä palveluntarjoajalta. Tätä korostimme kyselyä jaettaessa. Kuopiossa yksityisten päiväkotien osuus on merkittävä osa päivähoitopalveluja. Kuopiosta löytyy useita yksityisiä päiväkoteja. (Kuopio s.a.a.) Täten taustatiedoissa kartoitimme myös vastaajien työyksikköä. Kunnallisen päiväkodin osuus oli 93,5 % (n=101) ja yksityisen päiväkodin osuus oli 4,6 % (n=5). Lisäksi 1,9 % (n=2) vastaajista ilmoitti työyksikkönsä joksikin muuksi. Joku muu työyksikkö voi olla muun muassa kiertävät varhaiskasvatuksen erityisopettajat (VEO) tai koulun yhteydessä toimivat esikouluryhmät.

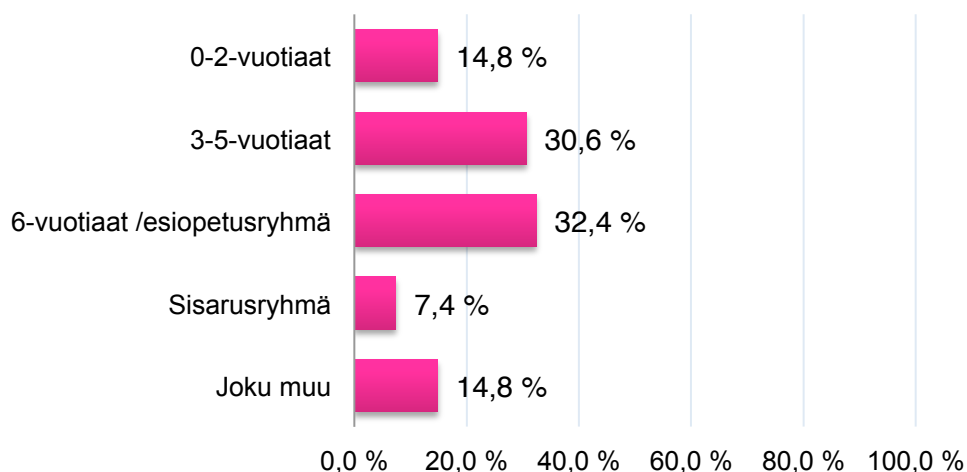
KUVIO 6. Vastaajien työyksikkö (n=108)

Taustatiedoissa kysyimme myös vastaajien koulutustaustaa. Koulutustausta tiedonkeruun tarkoituksena saimme suodatettua vastauksia eri koulutuspuhjan saaneilta vastaajilta. Vastaajista eniten ilmoitti koulutuksensa olevan LTO sosionomi (AMK) 39,8 % (n=43), toiseksi eniten vastaajista oli LTO kasvatustieteiden kandidaatteja 37,0 % (n=40), kolmanneksi eniten oli joku muu tutkinto 8,3 % (n=9), neljänneksi eniten oli kasvatustieteiden maistereita 5,6 % (n=6) ja 4,6 % (n=5) vastaajista oli opistotason sosionomeja sekä 4,6 % (n=5) erityislastentarhanopettajia. Aikaisemmin opinnäytetyön raportissa, luvussa 3.1, on esitetty opistotason sosionomien koulutuksen määritelmä. Joku muu tutkinto vastaajalla saattoi tarkoittaa muun muassa lastenhoitajaa, joka toimii lastentarhanopettajan tehtävässä epäpätevänä. Lisäksi tutkintoja saattoi olla esimerkiksi humanistiselta ammattialalta. Nämä ovat tutkijoiden päätelmiä muista tutkinnoista. Kuten kuviosta 7 näkyy, niin LTO sosionomeja ja LTO kasvatustieteiden kandidaatteja oli vastaajista kaikkein eniten (76,8 %).

KUVIO 7. Vastaajan koulutus (n=108)

Kuviosta 8 näkyy lapsiryhmien jakauma. Vastaajista 14,8 % (n=16) työskenteli 0–2-vuotiaiden ryhmässä, 30,6 % (n=33) työskenteli 3–5-vuotiaiden ryhmässä, 32,4 % (n=35) työskenteli 6-vuotiaiden tai esikoululaisten ryhmässä, 7,4 % (n=8) työskenteli sisarusryhmässä ja 14,8 % (n=16) ilmoitti työskentelevänsä jossakin muussa lapsiryhmässä.

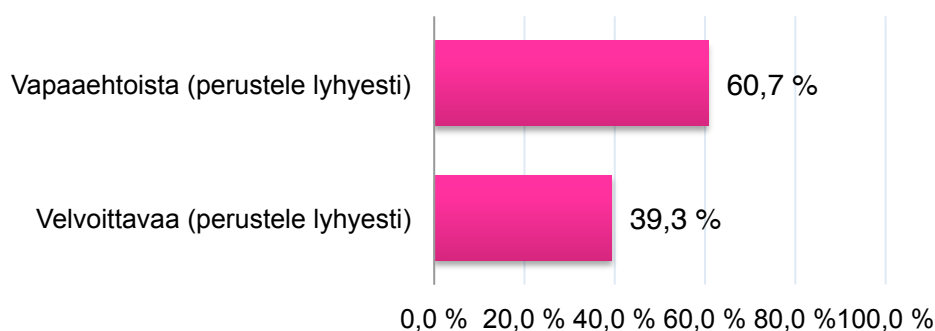
KUVIO 8. Millaisessa lapsiryhmässä työskentelet tällä hetkellä (n=108)

7.2 Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) palvelisi viisivuotiaita?

Tässä luvussa tarkastellaan ja käsitellään tutkimustuloksia liittyen tutkimuskysymykseen: "*Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) palvelee viisivuotiaita lapsia lastentarhanopettajien näkemysten mukaan?*" Luvussa ensimmäisenä tarkastellaan, tulisiko lastentarhanopettajien mielestä esiopetus viisivuotiaille olla vapaaehtoista vai velvoittavaa. Tutkimustulosten näkökulmat korostavat lapsen etua, yhdenvertaisuutta ja varhaista havaitsemista.

Maksuton esiopetus; vapaaehtoista vai velvoittavaa?

Kyselyssä selvitettiin, tulisiko lastentarhanopettajien mielestä maksuton esiopetus viisivuotiaille lapsille olla vapaaehtoista vai velvoittavaa. Lisäksi vastauksen sai perustella lyhyesti. Kuten kuviossa 9 näkyy 60,7 % (n=65) vastaajista on sitä mieltä, että maksuton esiopetus tulisi olla lapsiperheille vapaaehtoista. Vastaajista 39,3 % (n=42) on sitä mieltä, että sen tulisi olla velvoittavaa. Vastaajista täten reilusti yli puolet (60,7 %) kannattaa vapaaehtoista esiopetusta viisivuotiaille lapsille.

KUVIO 9. Maksuton esiopetus - vapaaehtoista vai velvoittavaa (n=107)

Vastaajat saivat perustella omaa vastaustaan. Vastaajat, jotka olivat valinneet vapaaehtoisen esiopetuksen, perustelivat valintaansa esimerkiksi sillä, että lapsuus on nyt jo liian lyhyt, joten esiopetusta ei pidä aikaistaa. Nykyinen esiopetusikä on riittävä, eikä sitä tarvitse laajentaa koskemaan viisivuotiaita. Perusteluissa kävi myös ilmi, että nykyinen laadukas varhaiskasvatus, jota vasuperusteisesti toteutetaan laaja-alaisen oppimisen osa-alueet huomioon ottaen, on riittävää viisivuotiaille. Esiopetusvuosi on kuitenkin vaativa ja haasteellisempi. Kaikilla viisivuotiaille ei ole tarvittavia taitoja, joita esikoulussa tarvitaan. Viikottaiset "viskarituokiot" täten riittävät, ja niiden avulla pystytään valmistamaan viisivuotiaita esikouluvuoteen. Myös todettiin, että varhaisen tuen tunnistaminen osataan tapahtuu neuvolassa niillä lapsilla, jotka ovat kotihoidossa. Neuvolasta osataan ohjata perhe muun muassa avoimien varhaiskasvatuspalveluiden piiriin. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja ovat esimerkiksi avoimet päiväkodit ja iltapäiväkerhot. Perusteluissa kävi vahvasti ilmi, että vanhemmilla tulisi säilyttää valinnanvapaus ja myös vapaus kasvattaa lastaan rauhallisessa kotiympäristössä vielä silloinkin, kun lapsi on viisivuotias.

Leikki ja nimenomaan vapaamuotoinen leikki nousi perusteluissa esille. Viisivuotiailla on paras leikkimisen aika menossa, joten esiopetusta on tarpeetonta laajentaa koskemaan viisivuotiaita. Alla muutama vastaus, joissa tiivistyy hyvin vapaaehtoisen esiopetuksen merkitys:

"Suurin osa 5-vuotiasta on jo mukana varhaiskasvatuksessa, jossa järjestetään jo 5-vuotiaille hyvin laadukasta pedagogista toimintaa, jota voidaan jo 5-vuotiaiden esiopetuksiksi verrata. Eli tämä velvoittavuus koskisi vain murto-osaa lapsista, joista osa on kotona esimerkiksi pienemmän sisaruksen ja huoltajan kanssa perheen omasta toiveesta. Perheen omasta toiveesta voidaan toki 5-vuotiaille tarjota varhaiskasvatusta, mutta sen ei pitäisi olla velvoittavaa."

"Aikuisina emme saa unohtaa lapsuuden tärkeyttä ja meidän täytyy antaa lapsen olla lapsi. Nykyään lapsuus tuntuu lyhenevän jatkuvasti ja lapsia ruvetaan valmentamaan myöhempää koulutusta/työtä varten yhä aikaisemmin. Samalla törmätään myös työvoimakysymykseen, sillä jos nyt on jo pulaa lastentarhanopettajista, niin mistä saadaan heitä ja eskariopeja lisää? Silloin kasataan paineita jo töissä oleviin työntekijöihin ja sitä kautta opetuksen laatu tulee kärsimään."

Vastaajat, jotka olivat valinneet vastausvaihtoehdon, jossa maksuttoman esiopetuksen tulisi olla velvoittavaa, perustelivat valintaa sillä esimerkiksi, että kaksivuotinen velvoittava esiopetus saavuttaisi kaikki viisivuotiaat lapset, ja se olisi tasavertaista ja oikeudenmukaista kaikille. Näin ollen lasten edellytykset tasavertaiseen kasvuun ja kehitykseen taattaisiin paremmin. Kantaa otettiin myös siihen, että kaksivuotisessa esiopetuksessa varhaisen tuen tunnistaminen helpottuisi ja ennaltaehkäisevää työtä ehtisi tehdä kaksi vuotta ennen peruskoulun alkua. Vastauksissa tuotiin esille muun muassa puheterapeuttien ja toimintaterapeuttien palveluiden pitkät jonotusajat. Lisäksi vastauksissa nostettiin esille se, että nykyisen esikoulun mukainen vuosi ei riitä tasaamaan tarpeeksi taitoeroja lasten välillä. Joidenkin lasten kohdalla esiopetusvuosi ikäänkuin loppuu kesken, vaikka suunta taitojen kehittymisen suhteen olisikin nousujohteinen. Vastauksissa myös ilmeni, että velvoittavuus mielikuvana korostaisi esiopetuksen tärkeyttä vanhemmille.

Alla on esimerkkivastauksia, jotka tiivistävät velvoittavuuden merkityksen:

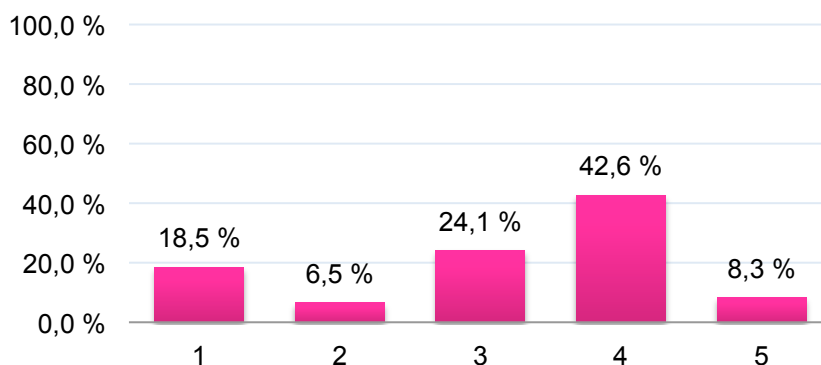
"Yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus takaa kaikille samat mahdollisuudet menestyksekäseen jatko-opiskeluun. Maksuttomuus takaa että kaikilla on mahdollisuus ja velvollisuus osallistua esiopetukseen. Toki opetussuunnitelma 5-vuotiaille painottuisi leikin tai leikkimielisen tekemisen kautta oppimiseen."

"5-vuotiaiden esiopetus tukisi lapsen oppimisen kehitystä ja lapsi pystyisi harjoittamaan taitoja, joita esikouluvuonna vaaditaan. Tällä hetkellä esikouluun tulevat lapset ovat saattaneet saapua päivähoitoon kymmeneltä, jolloin monesti toimintahetki on jo ohi. "

Esiopetuksen tuen järjestämisen periaatteet

Kyselyssä kysyttiin, miten esiopetuksen tuen järjestämisen periaatteet toteutuvat nykyisessä esiopetuksessa. Vastaajista 42,6 % (n=46) oli sitä mieltä, että tuen järjestämisen periaatteet toteutuvat hyvin, vastaajista 24,1 % (n=26) oli taas sitä mieltä, että tuen järjestämisen periaatteet toteutuvat tyydyttävästi. Vastaajista 18,5 % (n=20) ei osannut sanoa, toteutuvatko tuen järjestämisen periaatteet nykyisessä esiopetuksessa. Tähän tutkijoiden pohdinnan mukaan mahdollinen syy voi olla se, että vastaaja ei ole työskennellyt esiopetusryhmässä koskaan tai vastaaja ei ole lähivuosina työskennellyt esiopetusryhmässä. Vastaajista 8,3 % (n=9) oli sitä mieltä, että tuen periaatteet toteutuvat erinomaisesti Kuopion esiopetuksessa. Vastaajista 6,5 % (n=7) oli sitä mieltä, että tuen periaatteet toteutuvat huonosti.

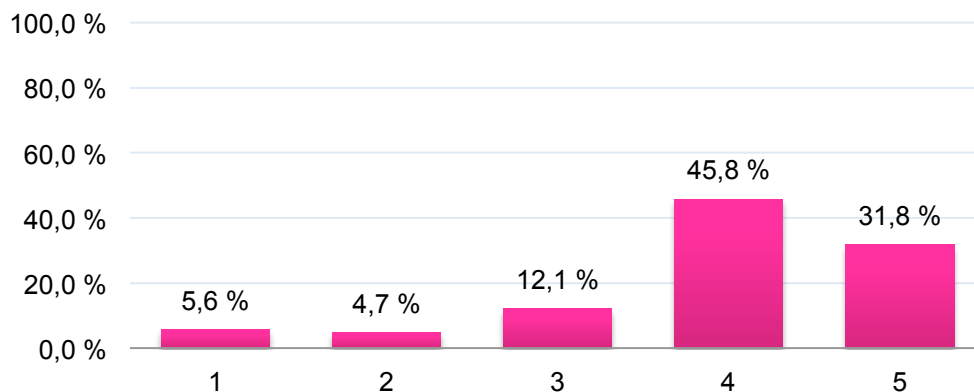
Kuviosta 10 voidaan todeta, että noin puolet vastaajista (50,9 %) on sitä mieltä, että tuen järjestämisen periaatteet toteutuvat hyvin kuopiolaisissa esikouluissa. Tuen tarpeen arviointi ja niitä koskevat ratkaisut sekä perusopetuslain mukaiset päätökset pystytään tekemään pian esiopetuksen alettua. Kasvun ja oppimisen tukemiseen, oppimisympäristöihin liittyviin ratkaisuihin ja lasten yksilöllisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan hyvin.

KUVIO 10. Esiopetuksen tuen järjestämisen periaatteet (n=108)

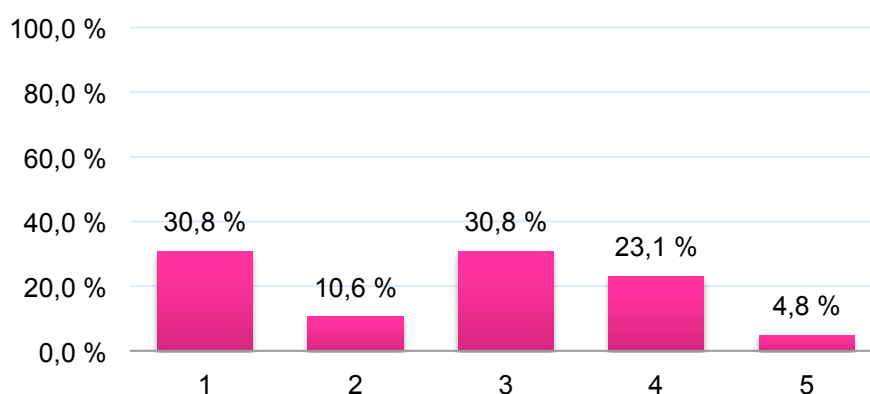
Kuten kuviossa 10 voidaan nähdä, esiopetuksen tuen järjestämisen periaatteet toteutuvat hyvin kuopiolaisissa esikouluissa nykyisellään. Täten tärkeää oli kysyä vastaajilta, miten tuen tarpeiden varhainen havaitseminen toteutuisi kaksivuotisessa esiopetuksessa, jossa mukana olisivat myös viisivuotiaat lapset. Kuviosta 11 nähdään, että 45,8 % (n=49) vastaajista on sitä mieltä, että myös kaksivuotisessa esiopetuksessa tuen tarpeiden varhainen havaitseminen onnistuisi hyvin. Vastaajista 31,8 % (n=34) oli sitä mieltä, että varhainen havaitseminen toteutuisi erinomaisesti. Tämä viittaa siihen, että kaksivuotisessa esiopetuksessa voitaisiin vieläkin varhaisemmassa vaiheessa havaita mahdollisia tuen tarpeita ja niihin voitaisiin entistä paremmin ja varhaisemmin vastata. Erityisesti hyötyisivät ne viisivuotiaat lapset, jotka eivät tällä hetkellä ole varhaiskasvatuksen piirissä. Vastaajista 12,1 % (n=13) oli sitä mieltä, että tuen tarpeiden varhainen havaitseminen kaksivuotisessa onnistuisi tyydyttävästi.

Vastaajista 5,6 % (n=6) ei osannut sanoa ja 4,7 % (n=5) vastaajista oli sitä mieltä, että varhainen havaitseminen onnistuisi huonosti. Kuitenkin voidaan todeta, että vastaajista 77,6 % (n=83) näkee kaksivuotisen esiopetuksen parantavan tuen tarpeiden varhaista havaitsemista. Näin ollen tuen tarpeet havaittaisiin mahdollisesti entistä aiemmin kaksivuotisessa esiopetuksessa.

KUVIO 11. Tuen tarpeiden varhainen havaitseminen kaksivuotisessa esiopetuksessa (n=107)

Tämän raportin luvussa 5.5 kerrottiin, että Kuopiossa esiopetuksessa on käytössä Kellomalli, jonka avulla voidaan jäsentää sekä selkeyttää esiopetusvuonna annettavan tuen järjestämisen suunnittelua. Kysimme, kuinka Kellomalli soveltuisi kaksivuotisessa esiopetuksessa lastentarhanopettajien mielestä. Kuten kuviosta 12 nähdään 30,8 % (n=32) ei osannut sanoa kuinka se soveltuisi. Voidaan olettaa, että Kellomalli ei välttämättä ole käsitteenä tuttu tai vastaaja ei ole sitä käyttänyt työssään. Vastaajista 30,8 % (n=32) arvoi soveltavuuden kaksivuotisessa esiopetuksessa tyydyttäväksi. Vastaajista taas 23,1 % (n=24) vastasi Kellomallin soveltuvan hyvin ja 10,6 % (n=11) vastasi Kellomallin soveltuvan huonosti. Vain 4,8 % (n=5) oli sitä mieltä, että Kellomalli soveltuu erinomaisesti. Kuviosta 12 nähdään ja voidaan todeta, että suurin osa (72,2 %) vastauksista sijoittuvat Likertin 5 -portaisella asteikolla kohtiin en osaa sanoa, huonosti tai tyydyttävä.

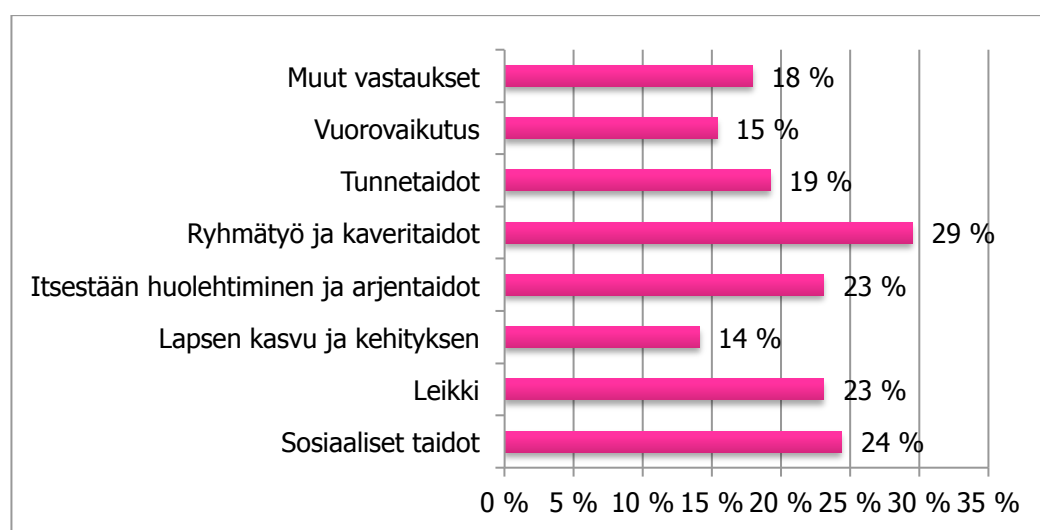

KUVIO 12. Kellomallin soveltavuus kaksivuotisessa esiopetuksessa (n=104)

7.3 Miten esiopetuksen tavoitteet vastaavat viisivuotiaiden tarpeita?

Tässä luvussa käsitellään saatuja tuloksia liittyen opinnäytetyön toiseen tutkimuskysymykseen: *"Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) tavoitteita tulisi muuttaa, jotta ne vastaisivat viisivuotiaiden tarpeita?"* Luvussa pureudutaan aluksi siihen, millaisia tavoitteita lastentarhanopettajat nostivat esille.

Kysymyksen, "millaisia tavoitteita tulisi mielestäsi asettaa 5-vuotiaiden esiopetukselle?" sisällön analyysissä erottui vastauksista seitsemän keskeistä pääteemaa, joita lastentarhanopettajat nostivat esille. Teemat olivat: itsestään huolehtiminen ja arjen taidot, kaveri- ja ryhmätyötaitot, sosiaaliset taidot, tunnetaidot, vuorovaikutus, leikki, lapsen kasvun ja kehityksen huomioiminen.

KUVIO 13. Millaisia tavoitteita tulisi mielestäsi asettaa 5-vuotiaiden esiopetukselle?

Teemaan "muut vastaukset" koottiin vastauksia, jotka eivät sopineet yllämainittuihin teemoihin. Teemaan muut vastaukset jakaantui 18 % (n=14). Vastaukset erosivat tässä selkeästi toisistaan tai ne eivät liittyneet kysymykseen. Alla on esimerkkejä vastauksista.

"En näe 5 vuotiaiden esiopetusta!"

"Eikö 5-vuotiaille riitä ne tavoitteet mitä varhaiskasvatuksessa jo toteutetaan?"

"Mielestäni 5-vuotiailla ei kuuluisi vielä olla esiopetusta. Järkevää on yrittää saada mahdollisimman moni 5-vuotias jo varhaiskasvatuksen piiriin, mutta esiopetuksen velvoittavuus ei mielestäni ole tähän oikea ratkaisu!"

"Nykyiset varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet riittävät. "

Lastentarhanopettajien nostamat keskeisimmät tavoitteet viisivuotiaiden esiopetukselle

Sisällönanalyyysissä lastentarhanopettajien vastauksissa korostuivat selkeästi ryhmätyö- ja kaveritaidot 29 % (n=23). Teema mainittiin vastauksissa selkeästi sanoin ryhmätyötaidot ja kaveritaidot, joten ne päätettiin pitää yhtenä samana teemana.

Itsestään huolehtimisen ja arjen taidot nousi vastauksista yhdessä leikin kanssa toiseksi tärkeimmäksi tavoitteeksi viisivuotiaiden esiopetukselle, 23 % (n=18). Itsestään huolehtimisen ja arjen taitojen teemaa kuvattiin seuraavasti:

"Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen opettelu merkitys korostuu 5-vuotiaiden kanssa toimittaessa jo tälläkin hetkellä, joten niitä "

"itsestään huolehtimisen taidot"

"Omien taitojen harjaannuttaminen, esim. pukeminen, riisuminen, ruokailu, kynäote... Omista tavaroista huolehtimaan oppiminen."

"5 vuotiaille voisi suunnata enemmän perusasioita...kynän käyttöä, saksilla leikkamista, omatoimisuutta pukemis/riisumistilanteissa "

Lastentarhanopettajat korostivat leikin merkitystä, niin omaehtoista kuin leikin kautta oppimista. Leikki teemaan täten vastauksista 23 % (n=18) jakautui leikkiin. Teemaa kuvailtiin muun muassa seuraavasti:

"menetelmät enemmän leikinomaisia ja riittävästi aikaa omaehtoiselle leikille."

"Leikki ja sen kautta oppiminen"

"Omaehtoisen leikin tärkeys esiopetuksen lisäksi."

"Leikinomaista, "pehmeämpää" esiopetusta 5-vuotiaille "

Vastauksissa kolmanneksi teemoista nousi sosiaaliset taidot, 24 % (n=19). Vastauksissa mainittiin yleisesti sosiaaliset taidot tai sosiaaliset taidot oli liitetty jonkun muun teeman yhteyteen. Sosiaaliset taidot teemaa kuvattiin muun muassa seuraavalla tavalla:

"Sosiaalisten taitojen harjoittelu "

"Tuetaan lapsia sosiaalisissa ja tunnetaidoissa."

"Sosiaalisten taitojen kehittäminen."

Teemoista neljänneksi eniten vastauksia tuli tunnetaitoihin, 19 % (n=15). Tunnetaidot ja niiden harjoittelu onkin tärkeä tavoite viisivuotiaiden esiopetuksessa. Alla muutamia kuvauksia teemasta:

"Painotus tulisi olla vuorovaikutus ja tunnetaitojen opettelussa. Ilman näitä taitoja on vaikea pärjätä koulussa ja nykyään opetus aikaa menee juuri edellä mainittujen taitojen harjoitteluun."

"tunteiden ilmaisemisen taidot"

"tunteiden käsittely"

"Tavoitteet vuorovaikutustaidoissa, tunnekasvatuksessa "

Viides teema oli vuorovaikutus. Vuorovaikutustaidot koettiin tärkeiksi ja se, että näihin taitoihin tulisi myös panostaa. Vuorovaikutus teemaan sopi vastauksista 15 % (n=12). Alla muutamia vastauksia, joilla kuvattiin teemaa:

"vuorovaikutustaitojen harjoittelu"

"Tärkeintä on panostaa vuorovaikutustaitojen harjoitteluun"

"vuorovaikutuksen taidot"

"vuorovaikutustaitojen taitojen korostamista"

Kuudes teema käsitteli lapsen kasvun- ja kehityksen huomioimista. Vastauksista 14 % (n=11) sopi tähän teemaan. Teemaa kuvailtiin seuraavalla tavalla:

"Suhteutettuna lapsen kasvun- ja kehityksen vaiheeseen samat tavoitteet sopivat kaikille."

"Hieman "helpompia" kuin 6-vuotiaille tai ottamalla kunkin lapsen taitotaso huomioon."

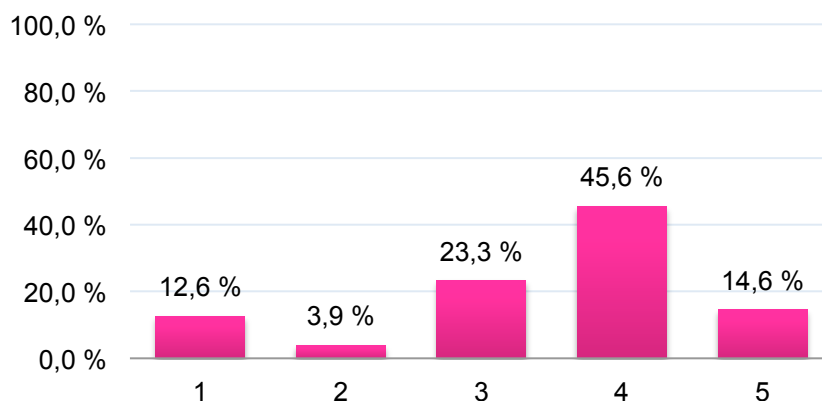
"Huomion kiinnittäminen lasten yksilöllisiin kehitysvaiheisiin"

"Mielestäni samat tavoitteet, jotka on suhteutettu lapsen sen hetkiseen ja lähikehityksen vyöhykkeessä oleviin tavoitteisiin, ikä sinällään ei kerro mitä pitäisi tavoitella."

Esiopetuksen opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen soveltaminen

Kysymyksen *"Miten mielestäsi nykyistä Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelmaa (2016) lapsen laaja-alaisesta osaamisesta voidaan tällaisenaan soveltaa 5-vuotiaille kaksivuotisessa esiopetuksessa?"* jakaantui Likertin 5 -portaisella asteikolla 45,6 % (n=47) hyvin soveltuvaan kohtaan. 23,3 % (n=24) vastaajista oli sitä mieltä, että laaja-alainen osaaminen soveltuu tyydyttävästi 5-vuotiaiden kaksivuotisessa esiopetuksessa. Vastaajista taas 14,6 % (n=15) oli sitä mieltä, että laaja-alainen osaaminen soveltuu erinomaisesti 5-vuotiaiden esiopetuksessa. Kuitenkin 12,6 % (n=13) ei osannut sanoa, soveltuuko laaja-alainen osaaminen tällaisenaan 5-vuotiaille kaksivuotisessa esiopetuksessa. Vain 3,9 % (n=4) vastaajista oli sitä mieltä, että se soveltuu huonosti.

Tuloksissa voidaan enemmistö prosenttimäärällä kuitenkin todeta, että lastentarhanopettajat ovat sitä mieltä, että laaja-alainen osaaminen voidaan soveltaa myös 5-vuotiaiden lapsen esiopetuksessa tällaisenaan.

KUVIO 14. Laaja-alainen osaamisen soveltaminen viisivuotiaille lapsille (n=103)

Laaja-alaisen osaamisen soveltamista viisivuotiaille lapsille tarkasteltiin myös ristiintaulukoinnilla. Tarkastelun kohteeksi valikoitui sosionomi (AMK) ja kasvatustieteiden kandidaatti, sillä suurimmalla osalla vastaajista oli nämä koulutustaustat. Vastaajista (n=43) oli sosionomeja ja (n=37) oli kasvatustieteiden kandidaatteja. Kuten taulukosta 1 voidaan todeta, ei vastaajien välillä ollut merkittäviä eroja.

Ristiintaulukointia tarkasteltaessa huomattiin kuitenkin, että vastaajista, joilla oli sosionomi (AMK) koulutustausta, 7 % (n=3) ilmoitti laaja-alaisen osaamisen soveltamisen onnistuvan huonosti viisivuotiaiden esiopetuksessa, kun taas kasvatustieteiden kandidaatin koulutuksen saaneet vastaajat eivät näin kokeneet. Muut vastausvaihtoehdot jakautuivat melko tasaisesti vastaajien kesken. Voidaan kuitenkin olettaa, että kasvatustieteiden kandidaatit kokevat laaja-alaisen osaamisen soveltuvan viisivuotiaille hieman paremmin kuin taas sosionomit (AMK). Erot ovat kuitenkin hyvin vähäisiä, joten suoranaista johtopäätöstä asiasta ei voida tehdä. Ristiintaulukoinnista laskettu Khin neliön p-arvo oli 0,172. Tämä ilmaisee, ettei tilastollista merkittävyyttä löytynyt. Khin neliön p-arvon tulisi olla alle 0,01, jotta tulos olisi tilastollisesti merkittävä.

TAULUKKO 1. Laaja-alaisen osaamisen soveltaminen viisivuotiaille (n=80)

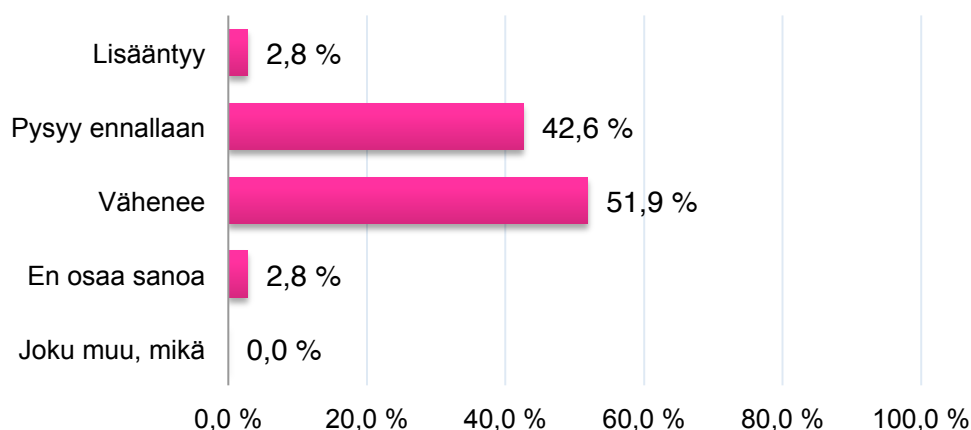
Koulutustaustan jakauma		
Laaja-alainen soveltaminen	Lto sosionomi (AMK)	Lto kasvatustieteiden kandidaatti
Erinomaisesti	9 % n=4	22 % n=8
Hyvin	40 % n=17	46 % n=17
Tyydyttävästi	26 % n=11	24 % n=9
Huonosti	7 % n=3	0 % n=0
En osaa sanoa	19 % n=8	8 % n=3
Kaikki	100 % n=43	100 % n=37

7.4 Miten pedagogikan tulisi kehittyä 5-vuotiaiden esiopetuksessa?

Tässä luvussa käsitellään saatuja tuloksia liittyen opinnäytetyön kolmanteen tutkimuskysymykseen: *”Miten pedagogiikan tulisi kehittyä, mikäli esiopetus laajenisi koskemaan tulevaisuudessa myös 5-vuotiaita?”* Korostamme, että tällä kysymyksellä ei ole tarkoitus arvioida tällä hetkellä Kuopiossa tarjottavan esiopetuksen laatua.

Lasten omaehtoisen vapaan leikin toteutuminen kaksivuotisessa esiopetuksessa

Kysyimme vastaajilta, miten he arvioivat käyvän lasten omaehtoiselle leikille, mikäli esiopetus alkaisi jo 5-vuotiaana? Kysymykseen saimme 108 lastentarjanopettajan vastausta ja yli puolet vastaajista eli 51,9 % (n=56) oli sitä mieltä, että mikäli esiopetus alkaisi sinä vuonna, kun lapsi täyttää viisi vuotta, omaehtoisen leikin osuus vähenisi nykyisestään. Toiseksi eniten eli 42,6 % (n=46) vastaajista oli sitä mieltä, että omaehtoisen leikin osuus säilyisi ennallaan. Vastaajista 2,8 % (n=3) uskoi omaehtoisen leikin määrän lisääntyvän. Vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa” oli valinnut 2,8 % (n=3) vastaajista. Kuvioista 15 voidaan nähdä tarkemmin vastausten jakautuminen.

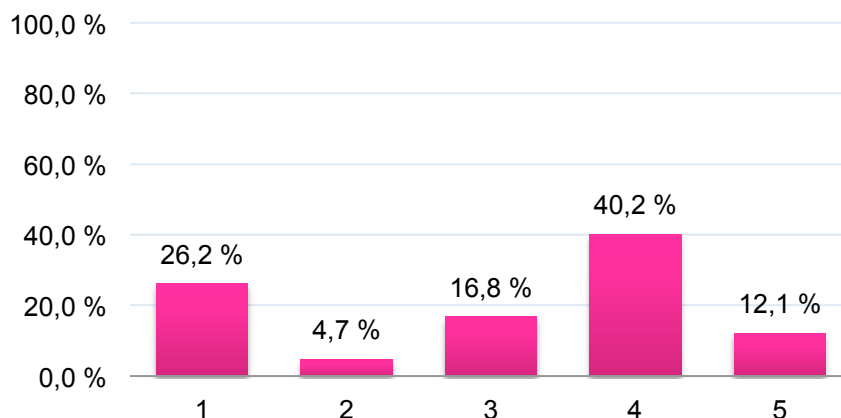

KUVIO 15. Lasten omaehtoinen leikki (n=105)

Pienryhmätoiminnan toteutuminen Kuopion esiopetuksessa

Kysyimme lastentarhanopettajilta, miten pienryhmätyöskentely toteutuu Kuopion esiopetuksessa nykyään. Vastaajista 40,2 % (n=43) oli sitä mieltä, että pienryhmätyöskentely toteutuu tällä hetkellä hyvin. Toiseksi eniten eli 26,2 % (n=28) vastaajista oli sitä mieltä, ettei osaa sanoa, miten pienryhmätyöskentely toteutuu. Tyydyttävästi toteutuvan pienryhmätyöskentelyn kannalla oli 16,8 % (n=18) vastaajista ja 4,7 % (n=5) mielestä pienryhmätyöskentely toteutuu huonosti. Reilu kymmenen prosenttia (12,1 %, n=13) lastentarhanopettajista oli sitä mieltä, että pienryhmätyöskentely toteutui Kuopiossa erinomaisesti.

Tutkijat kiinnittivät huomiota erityisesti siihen seikkaan, että tässä kysymyksessä saatu toiseksi suurin vastausprosentti 26,2 % (n=28) kohdassa ”en osaa sanoa” on varsin korkea. Tämä vastausprosentti todennäköisesti selittyy muun muassa sillä, että kyselyyn vastaajista vain 32,4 % (n=36) työskentelee esiopetusryhmissä tällä hetkellä, joten muilla vastaajilla ei välttämättä ole kokemusta työskentelystä esiopetusryhmässä tai heillä ei vastaushetkellä ollut käytössään muulla tavoin saatua tietoa siitä, miten pienryhmätyöskentely toteutuu tällä hetkellä Kuopion esiopetuksessa. Tämä on kuitenkin vain tutkijoiden pohdintaa ja päättelyä asiasta. Kuvioista 16 voidaan nähdä pienryhmätyöskentelyn prosenttijakauma tarkemmin.

KUVIO 16. Pienryhmätyöskentely toteutuminen Kuopiossa (n=107)

Pienryhmätoiminnan toteutumista Kuopion esiopetuksessa tarkasteltiin myös ristiintaulukoinnilla. Prosenttijakaumat ja määrät voidaan nähdä alla olevasta taulukosta 2. Tarkastelun kohteeksi valikoituivat vastaajista ne lastentarhanopettajat, jotka työskentelevät 3–5 -vuotiaiden ryhmissä ja ne lastentarhanopettajat, jotka työskentelevät 6-vuotiaiden/esiopetusryhmissä, sillä reilusti yli puolet 63 % (n=69) kaikista (n=107) kyselyyn vastaajista työskenteli jommassa kummassa näistä ryhmistä. Vastaajista 32,4 % (n=36) oli 6-vuotiaiden ryhmissä ja 30,6 % (n=33) oli 3–5-vuotiaiden ryhmissä. 3–5-vuotiaiden ryhmissä työskentelevät vastasivat kysymykseen, miten pienryhmätoiminta toteutuu Kuopion esiopetuksessa seuraavasti: Vastaajista 42 % (n=14) oli sitä mieltä, että pienryhmätoiminta toteutuu hyvin. Toiseksi suurin vastaajamäärä eli 33 % (n=11), oli sitä mieltä, ettei osaa sanoa miten pienryhmätoiminta toteutuu. 9 prosentin (n=3) mielestä pienryhmätoiminta toteutuu erinomaisesti ja tyydyttävän ja huonon toteutumisen kannalla oli yhteensä 15 % (n=5) vastaajista. Esikouluryhmässä työskentelevien (n=36) mielestä pienryhmätoiminta toteutuu esiopetuksessa hyvin 53 %:n (n=19) mielestä, erinomaisesti 25 %:n (n=9) mielestä ja tyydyttävästi 9 %:n (n=7) mielestä. Ainoastaan yksi lastentarhanopettaja tästä ryhmästä vastasi, ettei tiedä, toteutuuko pienryhmätoiminta Kuopion esiopetuksessa. Kuten taulukosta 2 voidaan huomata, erot näiden kahden vastaajaryhmän välillä voidaan selkeästi nähdä.

Ristiintaulukointi ei sinänsä anna vastausta siihen, miksi näiden ryhmien väliset erot ovat selkeästi nähtävissä tämän kysymyksen osalta, mutta voidaan olettaa, että esiopetusryhmässä työskentelevillä on varsin yhteneväinen mielipide siitä, että Kuopion esiopetuksessa painotettava pienryhmätoiminta toteutuu esiopetusryhmissä hyvin tai erinomaisesti, mutta vähintäänkin tyydyttävästi.

Ristiintaulukoinnista laskettu Khin neliön p-arvo oli 0,004. Tämä ilmaisee, että tilastollisesti ero on merkitsevä. Khin neliön p-arvon tulee olla alle 0,05, jotta tulos olisi tilastollisesti melkein merkitsevä ja alle 0,01, jotta tulos olisi merkitsevä.

TAULUKKO 2. Pienryhmätyöskentelyn toteutuminen (n=69)

Lapsiryhmän jakauma		
Pienryhmätyöskentely	3–5-vuotiaat	6-vuotiaat/esikouluryhmä
Erinomaisesti	9 % n=3	25 % n=9
Hyvin	42 % n=14	53 % n=19
Tyydyttävästi	9 % n=3	19 % n=7
Huonosti	6 % n=2	0 % n=0
En osaa sanoa	33 % n=11	3 % n=1
Kaikki	100 % n=33	100 % n=36

Lastentarhanopettajien keskeisimmät näkemykset ryhmäjaosta kaksivuotisessa esiopetuksessa

Kysyimme lastentarhanopettajien näkemyksiä siitä, tulisiko 5- ja 6-vuotiaiden olla samassa esikouluryhmässä vai eri esikouluryhmissä aamupäivisin. Vastaajilla oli myös mahdollisuus esittää joku muu perustelu ryhmäjakoon kuin ikä. Lisäksi kaikilla vastaajilla oli mahdollisuus perustella sanallisesti valintaansa näin halutessaan. 56,5 % (n=56) vastaajista oli sitä mieltä, että 5- ja 6-vuotiaat pitäisi eriyttää omiksi ryhmikseen ja vastaajista neljännes (25 % n=27) oli sitä mieltä, että 5- ja 6-vuotiaat voisivat olla samassa esikouluryhmässä. Vaihtoehtokohdan joku muu perustelu ryhmäjakoon oli valinnut 18,5 % (n=25) vastaajista.

Vastaajat, jotka olivat sitä mieltä, että 5- ja 6-vuotiaat tulisi eriyttää omiksi ryhmikseen, perustelivat valintaansa muun muassa sillä, että lasten yksilölliset erot kasvussa ja kehityksessä ovat vielä 5- ja 6-vuotiaina kovin suuria. Vastaajat nostivat esiin yksilölliset erot lasten oppimisvalmiudessa, keskittymiskyvyssä ja ajattelun taidoissa. Vastaajat toivat esille erot myös lasten taitotasoissa eri toiminnoissa. Useassa perustelussa korostettiin leikin merkitystä ja leikin määrää erityisesti 5-vuotiaiden kohdalla.

Alla näkemyksiä, joilla perusteltiin erillisiä ryhmiä iän mukaan:

”Viisi- ja kuusivuotiaiden välillä on vielä paljon eroja, ja siksi heidät kannattaisi esiopetuksessa pitää omissa ryhmissä. Samalla olisi opetuksen hahmottelu helpompaa; viisivuotiailla lähdettäisiin perusasioista, jotka saattaisivat olla vielä hakusessa (kynä-ote, numerot, oma nimi yms.), ja kuusivuotiailla olisi homma sitten jo astetta haastavampaa.”

”Aloittavat esikoululaiset opettelevat työskentelyä ja työtapoja. Toista vuotta eskarissa olevat pystyvät jo pidempään työskentelyyn, syventävämpiin tehtäviin jne., kun työtapo tuttu.”

”En lähtisi vielä 5-vuotiailta vaatimaan sitä mitä jo 6-vuotiaalta voi vaatia. 5-vuotiaat tarvitsevat mielestäni enemmän leikkiä ja leikin kautta oppimista.”

Neljännes vastaajista (n=27) laittaisi 5- ja 6-vuotiaat samaan esiopetusryhmään. Samassa esiopetusryhmässä toimimista perusteltiin muun muassa sillä, että lapset voisivat opettaa toisiaan ja näin myös oppia toisiltaan. Monessa perustelussa juurikin vertaisoppimisen mahdollisuus nostettiin voimakkaasti esiin. Saman esiopetusryhmän kannalla olevat vastaajat korostivat myös lapsen yksilöllistä kehittymistä ja toivatkin perusteluissaan esille, että välttämättä kronologinen ikä ei kerro, missä kehitysvaiheessa lapsi on. Heidän mielestään samassa esiopetusryhmässä olevat lapset voitaisiin kuitenkin jakaa ryhmän sisällä pienempiin ryhmiin, jolloin pienryhmän jakokriteeri voisi tulla muun muassa lasten kiinnostuksen kohteiden, taitotason, tuen tarpeiden tai opeteltavien asioiden mukaan. Pienryhmiin jakamisen toimivuudessa vastaajat peräänkuuluttivat kuitenkin riittäviä resursseja eli aikuisten määrä tulisi olla sellainen, että pienryhmissä toimiminen olisi järkevää. Myöskään pienryhmiä ei saisi olla liian suuria. Seuraavat lainaukset lastentarhanopettajien perusteluista puoltavat 5- ja 6-vuotiaiden toimintaa samassa esiopetusryhmässä:

”Itse asiassa meidän nykyisessä esiopetusryhmässämme on myös 5-vuotiaita. Ryhmä toimii hyvin ja jotkut 5-vuotiaat ovat monessa asiassa nohevampia kuin osa 6-vuotiaista. Ikäperusteiselle jaolle ei mielestäni ole perusteita.”

”Lapset kehittyvät yksilöllisesti. Yhdistetyssä ryhmässä ryhmäjakoja voi tehdä lapsen tarpeiden mukaan eikä iän. Ryhmät eivät saa kuitenkaan olla suuria.”

”Kasvattajan näkökulmasta on hienoa kulkea kaksi vuotta lapsen elämässä. Jatkumo on hyvä asia. Saman ikäiset lapset voivat olla kehitystasoltaan eri vaiheissa, eri-ikäiset tukevat toisiaan.”

”Mallioppiminen mahdollistuisi paremmin sekaryhmissä.”

Vastaajista 18,5 %:lla (n=25) oli jokin muu perustelu ryhmäjakoon kuin ikä. Näissä perusteluissa ei noussut mitään yhtä tiettyä asiaa ylitse muiden, mutta näitä perusteluja leimasi kuitenkin yhteinen adjektiivi ”joustava”. Seuraavat perustelut kuvasivat tätä vastauskategoriaa:

”Syntymäkuukausi ja lapsen senhetkiset opetuksen tarpeet”

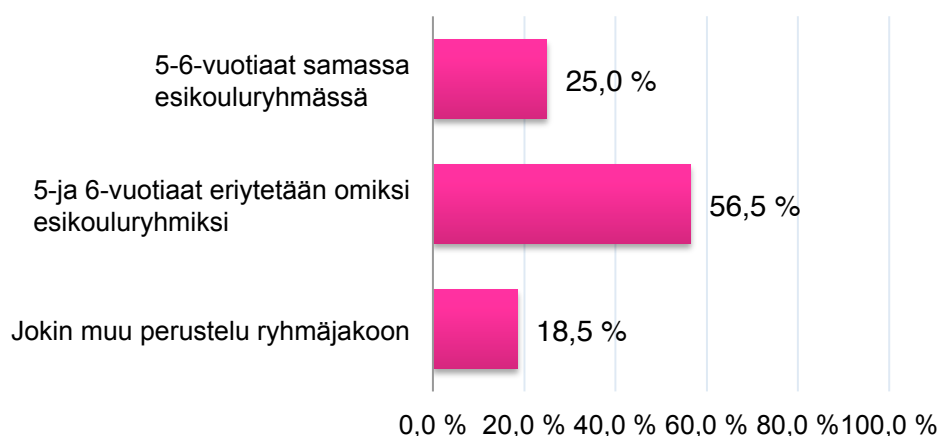
”Jokainen voi edetä omien taitojen ja edellytysten mukaisesti riippumatta iästä! Yksilöllisyys! En kuitenkaan sijoittaisi 5-vuotiaita koulujen yhteydessä oleviin esiopetusryhmiin.”

”Lapset tulee jakaa mielekkäisiin ryhmiin kulloisenkin harjoiteltavan asian suhteen.”

”Ikä ei voi ainoa määrittävä tekijä, jos velvoitettavaa esiopetusta laajennetaan.”

”Joka tapauksessa, kannattaisin toiminnan mukaan vaihtuvaa pienryhmätoimintaa.”

Kuviosta 17 voidaan nähdä vastausvaihtoehtojen tarkempi prosentuaalinen jakautuminen.

KUVIO 17. Ryhmäjako esikouluun (n=108)

Lastentarhanopettajien ajatuksia kaksivuotisesta esiopetuksesta

Kysyimme lastentarhanopettajilta, mitä ajatuksia kaksivuotinen esiopetus herättää heissä. Tämä kysymys oli niin sanottu avoin kysymys. Vastaajien ajatukset jakautuivat kaksijakoisesti. Toisaalta kaksivuotinen esiopetus nähtiin positiivisena kehitysaskeleena, toisaalta taas kaksivuotisen esiopetuksen toteutumisessa nähtiin useita uhkia ja näiden uhkien mahdollisuus synnytti vastaajien keskuudessa varsin kriittistä pohdintaa.

Vastaajien mielestä kaksivuotisessa esiopetuksessa on paljon hyvää ajatusta taustalla. Vastauksissa pohdittiin muiden eurooppalaisten valtioiden toimintamalleja ja todettiin, että tutkimustulokset ja kokemukset ovat olleet hyviä varhemmin aloitetussa esiopetuksessa. Nähtiin hyvänä, että mahdollisimman moni lapsi saataisiin varhaiskasvatuksen piiriin. Vastaajien mielestä tämä tukisi ajatusta eriarvoisuuden poistamisesta muun muassa niin, ettei perheiden tulotaso tai esimerkiksi maahanmuuttajatausta vaikuttaisi tai olisi este varhaiskasvatuksen piiriin pääsemiselle. Kaksivuotisen esiopetuksen avulla voitaisiin myös taata tasalaatuisempaa varhaiskasvatusta kaikille 5-vuotiaille.

Useissa vastauksissa nousi esille tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ja tuen oikea-aikainen tarjoaminen. Kaksivuotisessa esiopetuksessa 5-vuotiaat olisivat tukitoimien piirissä turvatummin. Erityisesti tämän nähtiin olevan lapsen etu. Vastaajat pohtivat, että tukea ehdittäisiin antaa jo reilusti ennen koulun alkamista, jos esiopetus alkaisi 5-vuotiaana. Tämä nähtiin hyvänä myös kasvattajien näkökulmasta, sillä mitä varhaisemmassa vaiheessa tuen tarpeet havaitaan lapsella, sitä paremmin tarpeisiin pystytään vastaamaan ja tukemaan lasta positiivista oppimista kohden. Ammattitaitoisen henkilöstön resurssointi nostettiin esiin erityisesti pohdittaessa mahdollisuutta tarjota riittävää tukea kaikille sitä tarvitseville kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Kaksivuotisuus ajallisena jaksona nähtiin myös hyvänä asiana. Lapsella olisi aikaa enemmän eri oppimisen alueiden harjoittelulle. Kaksivuotisuus antaisi monille lapsille paremmat lähtökohdat kehittyä taidoissaan yksilöllisesti ja kiireettömästi. Lapsilla olisi mahdollisuus päästä tutustumaan omiin mielenkiinnon kohteisiinsa vahvasti tuetusti. Muun muassa 5-vuotiaan herkkyykautteen sisältyvän kirjainten ja numeroiden kiinnostumisen heräämistä voitaisiin joustavasti tukea. Muutoinkin kaksivuotiseen esiopetukseen sisältyvällä mahdollisella joustavuudella nähtiin olevan positiivinen vaikutus moneen asiaan, eikä vähiten lapsen yksilöllisyyteen. Yksi vastaajista nosti sukupuolten välisen yksilöllisen kehityksen esille. Tämän kasvattajan mielestä juuri monet pojat hyötyisivät ajallisesti kaksivuotisesta esiopetuksesta.

Ajatus kaksivuotisesta esiopetuksesta herätti kuopiolaisissa lastentarhanopettajissa varsin monia uhkakuvia ja pelkoja. Esikoulun aloittaminen 5-vuotiaana herätti epäilyksiä kiireestä siirtyä liika "koulumaiseen" toimintaan liian varhain. Pelättiin leikin mahdollisuuksien vähenemistä leikin tärkeydestä huolimatta. Esiopetuksen ryhmäkokojen suuruus, opetuksen suuret vaatimukset ja tavoitteet koettiin uhaksi 5-vuotiaan lapsen omaksumiskyvylle, jaksamiselle ja hyvinvoinnille. Peräänkuulutettiin koulutetun henkilöstön oikeaa resurssointia, ja pohdinnoissa tuli esiin myös nykyisten tilojen riittämättömyys. Lastentarhanopettajat tunsivat syvää huolta lapsuuden lyhenemisestä. Useissa pohdinnoissa mainittiinkin toive: "Annetaan lasten olla lapsia".

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus osoitti, että pääsääntöisesti kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemysten mukaan viisivuotiaiden esiopetus tulisi olla vapaaehtoista ja valinnanvapaus tulisi säilyttää lasten huoltajilla. Nykyinen varhaiskasvatus todettiin olevan riittävää viisivuotiaille lapsille. Kuitenkin tutkimustulosten mukaan pidettiin tärkeänä, että viisivuotiaat olisivat varhaiskasvatuksen piirissä, mutta kaksivuotinen esiopetus ei olisi siihen ratkaisu. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kuitenkin varhainen tunnistaminen ja tuen tarpeisiin vastaaminen onnistuisi jokseenkin paremmin kuin nykyisellään, sillä aikaa olisi enemmän käytettävissä sekä tuen tarpeiden tunnistamiseen että tuen tarjoamiseen. Näin ollen se tukisi lapsen etua sekä yhdenvertaisuutta. Myös lasten väliset tasoerot pystyttäisiin tasaamaan entistä paremmin, mikäli esiopetus olisi kaksivuotinen.

Vastauksena tutkimuskysymykseen "*Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) palvelee viisivuotiaita lapsia lastentarhanopettajien näkemysten mukaan?*" voidaan tutkimustulosten perusteella todeta, että kuopiolaiset lastentarhanopettajat näkevät varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) olevan riittävää viisivuotiaille lapsille. Täten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista (2014) vain lapsen kasvun ja oppimisen tuki koettiin palvelevan viisivuotiaita kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta kirjoittajat Eskelinen ja Hjelt ovat tehneet valtakunnallisen selvityksen varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen tuen toteutumisesta vuonna 2017. Tutkimuksessa kerrotaan, että perusopetuslaissa (629/1998), johon esiopetus kuuluu, määrittellään lapsen yleinen tuki ja sen jälkeen annettava tehostettu ja erityinen tuki. Varhaiskasvatuslaissa (2018) on puolestaan maininta, että lapsen tuen tarve tunnistetaan sekä siihen annetaan tarkoituksenmukaista tukea. Kuitenkaan varhaiskasvatuksessa tuen rakenne ei jäseny laissa samalla tavalla kuin perusopetuslaissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017 s.a.) Täten tämä vahvistaa lastentarhanopettajien näkemyksiä siitä, että myös kasvun ja oppimisen tuki palvelisi paremmin esiopetuksen piirissä myös viisivuotiaita lapsia.

Tämän tutkimuksen mukaan laaja-alaisen osaamisen sekä oppimisen yleisistä tavoitteista kuopiolaiset lastentarhanopettajat nostivat tärkeimmiksi tavoitteiksi muun muassa ryhmä- ja kaveritaidot, sosiaaliset taidot, leikin sekä itsestään huolehtimisen ja arjentaidot. Esimerkiksi sosiaalisten taitojen kokonaisuus pitää sisällään Koivulan ja Laakson (2017, 119–120.) mukaan prososiaalisen käyttäytymisen, ongelmanratkaisutaidon ja ystävyysuhteet. Prososiaalinen käyttäytyminen tarkoittaa myönteistä vuorovaikutusta, johon sisältyy auttamista, jakamista, yhteistyötä sekä lohduttamista. Myönteiseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja turvallisiin ihmissuhteisiin tarvitaan aikaa. Sosiaaliset taitojen kehittymiseen vaikuttavat muun muassa lapsen henkilökohtaiset piirteet, temperamentti sekä muut ominaisuudet, kuten myös kasvuympäristön tekijät. Perhesuhteet ovat keskeinen tekijä ja vaikuttaja lapsen sosiaalisten taitojen kehityksessä.

Tutkimuksessa lastentarhanopettajat korostivat leikin merkitystä. Kirsti Lonkan (2015, 114.) mukaan leikkiminen on tärkeää lapsille, eikä sitä pidä unohtaa. Leikin on todettu kehittävän abstraktia ajattelua ja lasten toimijuuden tunnetta. Täten leikin kautta lapsi pystyy parantamaan kykyään kuvitella ja improvisoida erilaisia rooleja. Myös Marjatta Kalliala (2011, 29.) toteaa teoksessa *Lapsilähtöinen esiopetus*, että leikkitaidot ovat kohdillaan, kun lapset ovat saaneet vauvasta lähtien kokea monenlaisia leikkejä. Kirjoittaja lisää, että "osaava leikki" koostuu leikkisistä aikuisista, leikkihaluisista lapsista sekä leikkiympäristöistä, jotka mahdollistavat kutsun leikkiin.

Myös laaja-alaisen osaamisen soveltaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa nähtiin tällaisenaan viisivuotiaille onnistuvan pääsääntöisesti hyvin. Painotus olisi oppimaan oppimisen taidoissa sekä vuorovaikutus- ja tunnetaidoissa. Lummelahti (2010, 21.) kirjoittaa, että esiopetuksen tarkoituksena on edistää lapsen kehitystä sekä tukea lasta oppimaan elämässä tarvittavia taitoja ja valmiuksia. Tavoitteena on lisäksi metakognitiivisten valmiuksien sekä oppimaan oppimisen taitojen omaksuminen. Viimeistään esiopetuksessa lapsi oppii vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa taitoja ja tapoja selvitä sosiaalisissa tilanteissa sekä selvittää mahdollisia ongelmia hyväksyttävällä tavalla. Lummelahden mukaan esiopetus luo pohjaa itsenäistymiselle, omatoimiselle oppimiselle ja ylipäättänsä opettaa lasta tulemaan toimeen elämässään yhdessä toisten ihmisten kanssa.

Vastauksena toiseen tutkimuskysymykseen "*Miten esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) tavoitteita tulisi muuttaa, jotta ne vastaisivat viisivuotiaiden tarpeita?*" voidaan tutkimustulosten perusteella todeta, että mikäli esiopetus laajenisi koskemaan myös viisivuotiaita lapsia, tulisi kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksen mukaan esiopetuksen tavoitteissa ottaa huomioon viisivuotiaiden lasten kehitysvaihe ja heidän mielenkiinnon kohteensa sekä esiopetuksen työmenetelmät tulisi olla enemmän leikinomaisia.

Tutkimuksessa nostettiin varhaiskasvatuksen pedagogiikka tarkastelun kohteeksi kartoittamalla lastentarhanopettajien näkemyksiä omaehtoisesta leikistä ja omaehtoisen leikin määrän merkityksestä lapsen kehitykselle ja oppimiselle. Myös pienryhmätoiminnan toteutumista kuopiolaisessa esiopetuksessa sekä näkemyksiä pienryhmätoimintaan läheisesti liittyvästä ryhmäjaosta ja ryhmäjakoon vaikuttavista tekijöistä tutkittiin pedagogiikan toteuttamisen näkökulmasta. Lasten omaehtoinen leikki, jossa lapsi saa vapaasti toteuttaa omia tavoitteitaan ja suunnitelmiaan, nähtiin tärkeänä osana varhaiskasvatusta, esiopetusta ja koko lapsuutta.

Tutkimustulosten perusteella voidaan selkeästi todeta, että omaehtoisen leikin määrän haluttaisiin pysyvän entisellään kaksivuotisessa esiopetuksessa, erityisesti viisivuotiaiden kohdalla. Tuloksissa näkyy myös vahvasti huoli siitä, että kaksivuotinen esiopetus vähentäisi omaehtoisen leikin määrää.

Kuopion esiopetuksessa on painopistealueena pienryhmätoiminta, ja tutkimustulokset osoittivatkin sen, että pienryhmätoiminta toteutuu erinomaisesti tai hyvin kuopiolaisissa esiopetusryhmissä tällä hetkellä. Tulosten perusteella kaksivuotisessa esiopetuksessa olisi kuitenkin useita haasteita pienryhmätoiminnan ryhmäjaolle.

Pääsääntöisesti oltiin sitä mieltä, että 5- ja 6-vuotiaat tulisi eriyttää omiksi esikouluryhmikseen iän mukaan. Kuitenkin ryhmäjaossa nähtiin tärkeäksi ottaa huomioon muitakin asioita kuin pelkästään lapsen ikä ja kehitystaso. Joustavat ryhmäjaot nähtiin tärkeiksi muun muassa siksi, että lapsilla voi olla suuriakin eroja muun muassa taitotasoissaan iästä riippumatta. Myös lasten kiinnostuksen kohteet, tuen tarpeet ja tuen tarpeiden havainnointi sekä pienryhmien järkevä jako resurssoinnin näkökulmasta koettiin tärkeiksi.

Kolmatta tutkimuskysymystä *”Miten pedagogiikan tulisi kehittyä, mikäli esiopetus laajenee koskemaan myös viisivuotiaita?”* tarkasteltiin omaehtoisen leikin ja pienryhmätoiminnan näkökulmasta ja tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että vapaan leikin määrä esiopetuksessa halutaan säilyttää vähintäänkin ennallaan, erityisesti viisivuotiaiden esiopetuksessa. Myös pienryhmätoiminta esiopetuksen pedagogiikan toteutuksessa ja mahdollistajana koettiin tärkeäksi työtavaksi.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisena kuopiolaiset lastentarhanopettajat näkevät maksuttoman kaksivuotisen esiopetuksen. Aihetta lähestyttiin sekä käsiteltiin Kuopion kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmaa (2016) apuna käyttäen, josta myös kyselyn kysymykset nousivat. Tarkastelun kohteeksi esiopetuksen opetussuunnitelmasta nousi muun muassa esiopetuksen tavoitteet viisivuotiaille lapsille, laaja-alainen osaaminen ja sen soveltaminen sekä pedagogiikan kehittyminen. Opinnäytetyömme antoi toimeksiantajalle uutta ja kartoittavaa tietoa siitä, millaisena kuopiolaiset lastentarhanopettajat näkisivät maksuttoman esiopetuksen viisivuotiaille lapsille ja millaisia tavoitteita viisivuotiaiden esiopetukselle kannattaisi nostaa.

Kansainvälisesti suomalaiset lapset aloittavat koulutiensä varsin myöhään. Raija Lautelan (2009, 169.) mukaan suomalaisia lapsia on jopa moitittu jälkeenjääneiksi, koska heitä ei opeteta lukemaan jo 3–5-vuotiaina muiden euroopan maiden tapaan. Kuitenkin suomalaiset nuoret ovat pärjänneet erinomaisesti Pisa-oppimissaavutustutkimuksissa. Vuoden 2015 Pisa-tutkimuksessa suomalaiset nuoret pärjäsivät viidenneksi parhaiten OECD-maiden vertailussa. Kaikkien arviointiin osallistuneiden maiden vertailussa suomalaisnuoret olivat sijalla seitsemän. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, s.a.) Lautelan (2009, 171.) mukaan aiemmin oli vallitsevana näkemyksenä se, että mahdollisimman varhain aloitettu kouluvalmennus tukisi parhaiten myöhempää koulumenestystä. Der Spiegelin vuonna 1977 raportoimassa tutkimuksessa tulokset olivat päinvastaiset. Täten jo tuolloin tutkimuksen tulokset osoittivat, että lastentarhassa alkeisopetusta saaneet pärjäsivät huomattavasti paremmin koulussa kuin ne viisivuotiaat lapset, jotka olivat pelkästään leikkineet. Lautelan (2009, 178.) mukaan valtaosa kasvatustieteen ammattilaisista puoltaa kiireettömyyttä, kun puhutaan koulun aloittamisen ajankohdasta. Kuten tutkimuksemme osoitti, tämä väite pitää edelleen paikkansa.

Tämän raportin johdannossa kerroimme, että syksyllä 2018 käynnistyi opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta varhaiskasvatuksen alaan liittyvä kokeilu, jossa kokeiluun valitut kunnat tarjoavat kaikille 5-vuotiaille kuntalaisilleen maksuttoman päivähoiton 20 tuntia viikossa. Kokeilu koskee arviolta noin 12 400 viisivuotiasta lasta. Tässä kokeilussa on myös tarkoituksena selvittää edellytyksiä kaksivuotiselle esiopetukselle. Kokeilu jatkuu myös vuosina 2019–2020, ja kokeilun toiseen vaiheeseen saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan uusia kuntia mukaan. Kokeilun toisena vuonna mukana on 26 kuntaa, joista 14 kuntaa oli mukana jo kokeilun alkaessa. Näin ollen kokeilussa tulevana syksynä 2019 on mukana yhteensä arviolta noin 18 600 viisivuotiasta lasta. Täten opinnäytetyömme tutkimustuloksista saatuja tietoja voidaan hyödyntää, kun kehitetään viisivuotiaiden esiopetusta.

Eryteisesti tutkimustuloksista saadut tiedot hyödyntävät toimeksiantajaa, Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluita. Kysyimme tutkimuksemme kyselyssä kuopiolaisilta lastentarhanopettajilta, millainen olisi sopiva esikoulu-aika viisivuotiaille. Tämä kysymys ei sopinut suoraan minkään tutkimuskysymyksen alle, mutta tuomme pohdinnassa esille sen, mitä mieltä kuopiolaiset lastentarhanopettajat asiasta ovat. Kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemysten mukaan pääsääntöisesti 15 tuntia viikossa esiopetusta viisivuotiaille olisi parhain esiopetusaika. Kuitenkin ero 20 viikkotuntiin on vähäinen. Kysymystä esikouluajasta haluttaneen selvittää myös opetus- ja kulttuuriministeriön maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilussa, joten tältä osin myös kuopiolaisten varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemys esiopetuksen opetusajasta hyödyntää omalta osaltaan valtakunnallista kyselyä, kuin myös opinnäytetyömme toimeksiantajaa.

Uusi varhaiskasvatuslaki (2018) muuttaa päiväkotien henkilöstörakennetta. Laki muuttaa henkilöstön koulutusrakennetta niin, että päiväkodin henkilöstön mitoittamiseen laskettavasta henkilöstöstä kolmanneksella tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus ja muilla vähintään lastenhoitajan kelpoisuus. Laissa oleva henkilöstön koulutusvaatimustasot tulevat voimaan vasta vuonna 2030. Uusi varhaiskasvatuslaki (2018) pyrkii myös nostamaan varhaiskasvatukseen osallistumisastetta. Tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen opettajia tarvitaan näin entistä enemmän.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kertoo koulutukseen liittyvistä kehittämiskohteista muun muassa, että peruskouluista tutut harjoittelukoulut laajenevat myös varhaiskasvatuksen koulutukseen. Harjoittelupäiväkotitoiminnan kokeilua olisi määrä toteuttaa vuosina 2019–2020, ja toiminnan kokeilu on suunnattu niille yliopistoille, joiden koulutusvastuuseen varhaiskasvatuksen opettajan koulutus sisältyy. Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen korostaa opetus- ja kulttuuriministeriön artikkelissa antamassaan lausunnossa sitä, että harjoittelupäiväkotien merkitys jatkossa tulee entistä tärkeämmäksi, koska niiden avulla voitaisiin avata uusia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden harjoitteluiden kehittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. s.a.c.) Opinnäytetyömme aiheen kannalta uutinen on erityisen tärkeä, sillä esiopetuksen laajentamisen myötä varhaiskasvatus sekä esiopetus tarvitsevat entistä enemmän varhaiskasvatuksen opettajia tulevaisuudessa.

Harjoittelupäiväkotikokeilu koskee tällä hetkellä kuitenkin pelkästään yliopiston varhaiskasvatuksen opiskelijoita, mutta myös sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksen osaja opintosuunnitauksen valinneet opiskelijat hyötyisivät harjoituspäiväkotitoiminnasta. Opiskelijan roolissa ja kohta valmistuvina varhaiskasvatuksen sosionomeina ehdotamme, että ammattikorkeakoulut voisivat kehittää omaa, vastaavaa harjoittelupäiväkotitoimintaa niillä opiskelupaikkakunnilla, joissa yliopistojen vastuulla ei ole varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta.

Pohdimme opinnäytetyömme merkitystä eri näkökulmista. Opiskelijan näkökulmasta opinnäytetyö on tutkimuksen tekemisen ja kirjoittamisen harjoittelua. Onnistuimme valitsemaan opinnäytetyöllemme varsin ajankohtaisen aiheen, ja tämä kiinnostava aihe kannatteli meitä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Jo prosessiin alkuvaiheesta lähtien pyrimme kaikessa toiminnassamme objektiivisuuteen ja rehellisyyteen ja noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä.

Hyvän tutkimuksen tekeminen niin, että eettiset näkökohdat tulevat riittävästi ja oikein huomioon otetuksi, on vaativa tehtävä. (Hirsjärvi ym. 2009, 27.) Novisiilla täytyy kuitenkin olla jo tietyt perustiedot ja näkemykset tutkimuksen tekemisestä sekä moraalit ja etiikka, kun hän aloittaa tutkimuksen tekemistä. Näitä asioita olimme saaneet oppia aiemmissa opintojaksoissamme. Reflektointi parin kanssa auttoi ja oli merkittävä tuki eettisiin näkökohtiin liittyvissä haasteissa.

Opinnoissamme korostetaan teoreettisen tiedon ja käytännöllisten taitojen yhdistämistä sekä tutkiva työtöytä. Koimme kehittyvämmä ammatillisesti saadessamme syventyä opinnäytetyöhömmä. Tietoisuus omasta osaamisesta lisääntyi ja aloimme löytää itsestämme asiantuntijuutta monessa asiassa, vaikkakin varhaiskasvatuksen asiantuntijan olemus oli varsin epäselvä alussa ja asiantuntijuus tuntui melkein joltain saavuttamattomalta. Asiantuntijalta odotetaan monille aloille yhteistä osaamista, kuten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja. Näissä taidoissa harjaannuimme muun muassa toimissamme tutkimuksemme toimeksiantajan sekä muiden varhaiskasvatuksen verkostojen kanssa työmme edetessä. Asiantuntijuustoiminta on myös sitä, että oppii etsimään tietoa. Opinnäytetyön prosessi opetti tiedon etsintää, tutkimuksellisten menetelmien soveltamista varhaiskasvatustyössä ja saatujen tulosten hyödyntämistä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käytäntöjen kehittämisessä. Vastuu varsinaisesta käytännön kehittämistyöstä jäänee kuitenkin toimeksiantajalle, kun se rakentaa tulevaisuuden malliaan kuopiolaisesta kaksivuotisesta esiopetuksesta.

Opinnäytetyötä tehdessämme tutkimme ja kirjoitimme teoriaa ja opimme, että varhaiskasvatus tukee oppimista ja esiopetuksen varhaisesta aloittamisesta on kiistatonta hyötyä myöhemmälle oppimiselle. Teoriatieto osoitti vahvasti, että varhaiskasvatus on tutkimusten mukaan erittäin vaikuttavaa myös syrjäytymisen ehkäisyssä. Näiden tosiasioiden rinnalla, tulevina varhaiskasvatuksen opettajina, haluaisimme korostaa lapsen näkökulmia; lapsen edun näkökulmaa, lapsuuden arvostamisen näkökulmaa ja leikin näkökulmaa. Suomessa varhaiskasvatuksen yhtenä vahvuutena on, onneksi, ymmärrys leikin voimasta oppimisessä. Ei siis aikaista koulunaloitusta, vaan aikaa hankkia oppimaan oppimisen ja arjen taitoja; tutkien ja leikkien.

Lapsen olisi hyvä saada kasvaa kiirehtimättä ja kehittyä lasta arvostavassa, sensitiivisessä ja turvallissa oppimisympäristössä, jotta hänelle muodostuisi käsitys itsestään positiivisena oppijana. Tätä toivoisimme mahdollisen kaksivuotisen esiopetuksen tarjoavan esiopetusikäisille. Lapset itse lähtevät esikoulu- ja koulutielle ennakkoluulottomasti ja avoimina kaikelle. Heillä on luontainen halu oppia ja ilo ja into tutkia maailmaa, ja tätä uteliaisuutta meidän kannattaa ruokkia.

Tutkimuksen tekeminen lisäsi kiinnostustamme yhteiskunnallisia asioita ja päätöksentekoa kohtaan. Aloimme tietoisemmin seurata omaan ammattialaamme liittyviä asioita tiedotusvälineissä. Löysimme myös varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevan yhteiskunnallisen keskustelun. Pyrkimys tietää ja arvioida asioita kriittisesti on entistä tärkeämpää meille ja myös varhaiskasvatuksen alaan liittyviin asioihin vaikuttamismahdollisuus alkoi herätä meissä. Vaikuttaminen tarkoittaa myös yhteiskunnallista kasvatustyön ja varhaiskasvatuksen arvostuksen nostamista, jotka koemme tulevina kasvattajina erityisen merkittäviksi asioiksi.

Opinnäytetyömme tutkimustuloksista nousee useita jatkotutkimusmahdollisuuksia. Yksi jatkotutkimuksen aihe voisi olla maksuttoman, kaksivuotisen esiopetuksen taloudelliset vaikutukset kunnalle. Myös lapsen omaa ääntä esiopetuksen laadusta ja kaksivuotisesta esiopetuksesta olisi mielenkiintoista tutkia. Tuossa aiheessa toteutuisi myös lapsen osallisuuden merkitys, jota myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan. Molemmat mainitut aiheideat sopisivat sekä ammattikorkeakouluopiskelijalle että ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittavalle opiskelijalle. Tradenomiopiskelija ja sosionomiopiskelija voisivat tehdä myös yhteistä, poikkitieteellistä tutkimusta yhdistämällä nämä tutkimusaiheet.

Kokemuksemme perusteella tutkimuksemme kyselyssä olisi ollut hyvä kysyä esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytettävistä oppimiskokonaisuuksista, esiopetuksen arvioinnista, arvioinnin merkityksestä sekä siitä, miten lasten osallisuus otetaan huomioon pedagogiikan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Näiden näkökulmien kysymistä puoltaa myös muun muassa Eeva Hujalan (2017, 59.) kirjoittama ajatus varhaiskasvatusta koskevassa käsikirjassaan siitä, että lasten kuulemisella ja osallisuudella voidaan vaikuttaa pedagogiikan laatuun, kehittymiseen sekä lasten oppimiseen ja kehittymiseen. Aineistonkeruumenetelmänä surveypal oli varsin sopiva meidän tutkimuksellemme, mutta jälkikäteen pohdimme ja arvioimme sitä, että olisiko ollut tarkoituksenmukaisempaa kohdentaa tutkimuksemme kysely niille lastentarhanopettajan tehtävissä työskenteleville, joiden ryhmät koostuvat 3–5 -vuotiaista tai 6-vuotiaista ja jättää tutkimuksen ulkopuolelle muissa ikäryhmissä työskentelevät. Ainakin vastausprosentti olisi todennäköisesti ollut korkeampi.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

AHONEN, Liisa 2017. Vasun käyttöopas. PS-kustannus. Juva:Bookwell Digital Oy.

ALILA, Kirsi, ESKELINEN, Mervi, ESTOLA, Eila, KAHILUOTO, Tarja, KINOS, Jarmo, PEKURI, Hanna-Mari, POLVINEN, Minna, LAAKSONEN, Reetta ja LAMBERG, Kirsi 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat [verkkodokumentti] Varhaiskasvatus pohjoismaissa [Viitattu 2018-08-21.] Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf>

BECKER, Birgit 2011. Social disparities in children's vocabulary in early childhood. Does pre-school education help to close the gap? The British Journal of Sociology 2011 Volume 62 Issue 1 [Viitattu 2019-03-01.] Saatavissa: <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.savonia.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=9f612315-0815-47ee-94aa-ce2058c023a0%40sdc-v-sessmgr05>

HELENIUS, Aili ja LUMMELAHTI, Leena. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki:Books on Demand.

HELENIUS, Aili ja LUMMELAHTI, Leena 2013. Leikin käsikirja. 1. painos. PS-kustannus.

HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Tammi:Keuruu.

HORPPU, Sari; LEPPÄMÄKI, Päivi ja NURMIRANTA, Hanna. 2011. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

HUJALA, Eeva ja TURJA, Leena 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Juva: Bookwell Oy.

HÄKKÄ, Arja, KUOKKANEN, Helena ja VIROLAINEN, Arja 2014. Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. 3. Uudistettu painos. Helsinki:Edita.

HÄLIKKÄ, Sonja 2019-01.05. Päivähoidon suunnittelija. [Haastattelu.] Kuopio: Varhaiskasvatuspalvelut.

JANTUNEN, Timo 2009. Kuusivuotiaan kehityspsykologiaa. Teoksessa Kuningasvuosi. Leikin kultaaika. Jantunen, Timo ja Lautela, Raija (toim.). Helsinki:Tammi.

JANTUNEN, Timo 2017. Luovuuteen kasvattaja on syväkuuntelija. Julkaisussa Steinerkasvatus 4/2017. Suomen Ekopaino: Somero. 12-15.

JARASTO, Pirkko ja SINERVO, Nina 1997. Elämää varten. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.

JÄRVINEN, Mervi, LAINE, Anne ja HELLMAN-SUOMINEN 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 1.painos. Hämeenlinna: Kirjapaino Oy.

KALLIALA, Marjatta 2011. Leikkivä kuusivuotias. Teoksessa Lapsilähtöinen esiopetus. Lautela, Raija ja Jantunen, Timo (toim.). Sanoma Pro Oy: Tammi, 29.

KANANEN, Jorma. 2008. Kvantti, kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja. Jyväskylän yliopistopaino:Jyväskylä.

KANANEN, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja sarja. Tampereen yliopistopaino Oy:Juvenes Print.

KANANEN, Jorma. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Tampereen yliopistopaino: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- KARILA, Kirsti, KOSONEN, Tuomas ja JÄRVENKALLAS, Satu 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 [Viitattu 2018-09-21.] Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf?sequence=1>
- KELTIKANGAS-JÄRVINEN, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY. WS Bookwell Oy.
- KELTIKANGAS-JÄRVINEN, Liisa. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- KESKINEN, Soili ja PARKKINEN, Terttu (toim.). 2005. Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 21. Turku.
- KOIVULA, Merja ja LAAKSO, Marja-Leena 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuoro-vaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Koivula, Merja, Siippainen, Anna ja Eerola-Pennanen, Paula (toim.) Tallinna: Vastapaino Oy, 116–117,123.
- KORKEAKIVI, Riitta 2019. Opettaja.fi [digilehti] Mistä viisivuotiaan aivot on tehty ja miten niitä kannattaisi ruokkia? [Viitattu 2019-01-21.] Saatavissa: <https://www.opettaja.fi/tyossa/mista-viisivuotiaan-aivot-on-tehty-ja-miten-niita-kannattaisi-ruokkia/>
- KUOPION KAUPUNKI s.a.a. [verkkajulkaisu] Päivähoito ja esiopetus [Viitattu 2019-01-21.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/fi/paivahoito-kuopiossa>
- KUOPION KAUPUNKI s.a.b Kasvun ja oppimisen palvelualue [verkkajulkaisu] Kuopion kaupungin päiväkodit kartalla [Viitattu 2019-01-21.] Saatavissa: <https://peda.net/kuopio/varhaiskasvatus/paivakodit>
- KUOPION KAUPUNGIN ESIOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET 2014. [verkkajulkaisu] [Viitattu 2019-01-21.] Saatavissa: <http://publish.kuopio.fi/kokous/2018506820-5-1.PDF>
- KUOPION KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA 2016. [verkkajulkaisu] [Viitattu 2019-01-21.] Saatavissa: https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7632909/Kuopion_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/f293342d-4520-41ae-9fe3-78d2a2785506
- LAINNE, Kaarina ja NEITOLA, Marita (toim.). 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Suomen Kasvatustieteellinen Seura. Turku:Painosalama Oy.
- LAUTELA, Raija 2009. Kysymys vuodesta – Kysymys lapsesta. Teoksessa Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Jantunen, Timo ja Lautela, Raija (toim.). Helsinki:Tammi.
- LONKA, Kirsti 2015. Oivaltava oppiminen. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- MLL 2019 s.a. Mannerheimin lastensuojeluliitto.[verkkajulkaisu] Lapsen kasvu ja kehitys. [Viitattu 2017-09-21.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>
- KVALIMOTV s.a. Sisällönanalyysi. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2018-10-26]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- NIKKO, Anneli. 2001. Esiopetuksen pitkä taival. WSOY. Helsinki.
- OJALA, Mikko 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Unigrafia Oy.
- OJALA, Mikko. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 368.

OPETUSHALLITUS 2016 s.a. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 [verkkajulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 2018-01-08.] Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

OPETUSHALLITUS 2018 s.a. Kasvatus, koulutus ja tutkinnot. Esiopetus. [verkkajulkaisu] Opetushallitus. [Viitattu 2018-09-22.] Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus

OPETUSHALLITUS 2018 s.a.c. Tilastotietoja. [verkkajulkaisu] Kuukauden tilasto: Varhaiskasvatus tavoittaa yhä useamman suomalaislapsen. [Viitattu 2019-01-22.] Saatavissa:

https://www.oph.fi/tietopalvelut/tilastotiedot/103/0/kuukauden_tilasto_varhaiskasvatus_tavoittaa_yha_useamman_suomalaislapsen

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2017 s.a.[verkkajulkaisu]. Pisa 2015: Suomalaisnuoret parhaiden joukossa yhteistoiminnallisissa ongelmanratkaisussa[Viitattu 2019-02-21.] Saatavissa:

https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/pisa-2015-suomalaisnuoret-parhaiden-joukossa-yhteistoiminnallisessa-ongelmanratkaisussa

OPETUS-JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2018 s.a.[verkkajulkaisu] Uusi varhaiskasvatustilasto [Viitattu 2018-08-21.] Saatavissa: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-varhaiskasvatustilasto

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2018 s.a.b. Lainsäädäntö. [verkkajulkaisu] Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. [Viitattu 2018-10-26]. Saatavissa: <https://minedu.fi/varhaiskasvatustilasto>

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ s.a.c. [verkkajulkaisu] Harjoittelukoulut laajenevat varhaiskasvatukseen- haussa uusia malleja varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen kehittämiseksi. [Viitattu 2019-02-26] Saatavissa: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/harjoittelukoulut-laajenevat-varhaiskasvatukseen-haussa-uusia-malleja-varhaiskasvatuksen-opettajien-koulutuksen-kehittamiseksi

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ 2019.s.a [verkkajulkaisu] Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.[Viitattu 2019-01-26] Saatavissa: <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyon-opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>

PERUSOPETUSLAKI 21.8 1998/628. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-01-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki>

SINKKONEN, Jari. 2001. Lapsen puolesta. WSOY: Helsinki.

SURVEYPAL s.a. Kysymyselementit.[verkkajulkaisu] Avoin kenttä [Viitattu 2018-10-26]. Saatavissa: Saatavissa: <https://support.surveypal.com/hc/fi/articles/115003195533-Avoin-kenttä>

SURVEYPAL s.a.b. Kyselyiden hallinta.[verkkajulkaisu] Kyselyiden poistaminen[Viitattu 2018-10-26]. Saatavissa: <https://support.surveypal.com/hc/fi/articles/360003261093-Kyselyiden-poistaminen>

SÄÄKSLAHTI. Arja 2018. Liikunta varhaiskasvatuksessa. PS-Kustannus. AS Pajo: Viro.

TUOMI, Jouni 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

VALTIONEUVOSTON KANSLIAN JULKAISUSARJA 1/2018 [verkkodokumentti] Eriarvoisuutta käsittelevän työryhmän loppuraportti. [Viitattu 2018-10-26]. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160706/01_2018_Eriarvoisuutta%20kasitlevan%20tryn%20loppuraportti_kansilla_nettil.pdf?sequence=1&isAllowed=y

VARHAISKASVATUSLAKI 13.7.2018/540. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-01-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

VILÉN, Marika, VIHUNEN, Riitta, VARTIAINEN, Jari, SIVÉN, Tuula, NEUVONEN Sohvi ja KURVINEN, Auli 2007. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. WSOY:Helsinki.

VILKKA, Hanna 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Tammi.

VIRTANEN, Jorma.1991. Pienten lasten koulu ja koulutuspolitiikan uusi suunta. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 22, 5–6, 463–466

YHDENVERTAISUUSLAKI 1325/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-02-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

LIITE 1: TUTKIMUSLUPA

Kuopion kaupunki

Kasvun ja oppimisen tuen koordinoitopalvelut
Kasvatusjohtaja

Päätöspöytäkirja

29.11.2018

1 (3)
Tehtävä 13.00.00
Asianro 8914/2018

Muut asiat 29 § / 2018

Tutkimuslupa / Piia Lehmusoksa ja Sirpa Riikola

Selostus ja perustelu	<p>Savonia-ammattikorkeakoulussa Iisalmen kampuksella sosionomin opintoja suorittavat Piia Lehmusoksa ja Sirpa Riikola ovat pyytäneet tutkimuslupaa ammatillista opinnäytetyötä varten.</p> <p>Työn toimeksiantajana on Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalvelut.</p> <p>Opinnäytetyön aiheena on ”5 –vuotiaiden maksuton varhaiskasvatus - Lastentarhanopettajien näkemyksiä kaksivuotisesta esiopetuksesta”.</p> <p>Tavoitteena on selvittää, miten kuopiolaisten lastentarhanopettajien näkemyksen mukaan nykyisen Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet vastaisivat 5 –vuotiaiden oppimisen, kasvun ja kehityksen tavoitteita ja miten Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisia pedagogisia tehtäviä sekä tavoitteita tulisi kehittää vastaamaan 5 –vuotiaiden lasten tarpeita.</p> <p>Tutkimusaineisto kerätään Kuopion kaupungin varhaiskasvatuksen opettajille ja varhaiskasvatuksen erityisopettajille marraskuussa 2018 tehtävällä survey-pal –kyselyllä.</p>
Päätös	<p>Myönnän Piia Lehmusoksalle ja Sirpa Riikolalle luvan anomuksen mukaisen tutkimuksen tekemiseen Kuopion kaupungin päiväkodeissa. Yksi kappale tutkimusta toimitetaan Kuopion kaupungin kasvun ja oppimisen palvelualueelle varhaiskasvatuspalveluihin.</p> <p>Yhteyshenkilö Kuopion kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa on palvelupäällikkö Tuula Nuotio.</p>
Toimivallan peruste	<p>Hyvinvoinnin edistämisen ja kasvun ja oppimisen palvelualueiden toimintäsääntö 3 §.</p> <p>Juha Parkkisenniemi kasvatusjohtaja</p> <p>Asiakirja on allekirjoitettu koneellisesti Kuopion kaupungin asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.</p>
Liitteet	Oikaisuvaatimusohje

Postiosoite Vuorikatu 27 | 70100 KUOPIO
Käyntiosoite Vuorikatu 27
Laskutusosoite PL 3016 | 70900 KUHILAS

Puhelin +358 17 18 2111 www.kuopio.fi
Faksi etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi
Laskutustunnus

Lastentarhanopettajien näkemystä 5-vuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta

Kyselyn tarkoituksena on selvittää, miten kuopiolaisten lastentarhaopettajien näkemysten mukaan nykyisen Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelman (2016) tavoitteet vastaisivat 5-vuotiaiden oppimisen, kasvun ja kehityksen tavoitteita. Lisäksi selvitämme miten Kuopion esiopetussuunnitelman (2016) mukaisia pedagogisia tehtäviä sekä tavoitteita tulisi kehittää vastaamaan 5-vuotiaiden lasten tarpeita.

Vastaa kyselyyn 30.11.2018 mennessä. Kyselyn vastaukset tulevat nimettöminä, joten se suojaa vastaajien anonymiteettiä. Tuhoamme kyselynaineiston asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Punaisella tähdellä merkittyihin kysymyksiin vastaaminen on pakollista.

[Linkki Kuopion kaupungin Esiopetuksen opetussuunnitelma sivulle](#)

1. Sukupuoli*

- Nainen
- Mies
- Muu

2. Työyksikkö*

- Kunnallinen päiväkot
- Yksityinen päiväkot
- Joku muu

3. Koulutus*

- Kasvatustieteiden maisteri
- Lto kasvatustieteiden kandidaatti
- Lto sosionomi (AMK)
- Sosionomi (opistotaso)
- Erityislastentarhanopettaja
- Joku muu

**4. Millaisessa lapsiryhmässä työskentelet tällä hetkellä?
Valitse sopivin vaihtoehto***

- 0-2-vuotiaat
- 3-5-vuotiaat
- 6-vuotiaat /esiopetusryhmä
- Sisarusryhmä
- Joku muu

5. ESIOPETUKSEN LAAJENTAMINEN 5-VUOTIAISIIN

Opetusalan ammattijärjestön mukaan *"Esiopetusta laajentamalla lapsen kehitystä ja oppimista voidaan tukea entistä vahvemmin. Velvoittava esiopetus tarkoittaa, että 6-vuotiaiden lisäksi kaikki 5-vuotiaat osallistuvat esiopetukseen. Tällä hetkellä Suomessa useampi kuin joka viides 5-vuotiaista jää varhaiskasvatuksen ulkopuolelle. Varhaiskasvatukseen osallistuvat muita harvemmin matalasti koulutettujen ja pienituloisten vanhempien lapset"*.

5.1 Tulisiko mielestäsi 5-vuotiaiden maksuton esiopetus olla vapaaehtoista vai velvoittavaa lapselle?

- Vapaaehtoista (perustele lyhyesti)
- Velvoittavaa (perustele lyhyesti)

Perustelut

5.2 . Jos esikoulu olisi velvoittavaa 5-vuotiaille, olisiko mielestäsi esikoulu aika

- 20 tuntia viikossa
- 15 tuntia viikossa
- 8 tuntia viikossa
- Jokin muu tuntimäärä, mikä?

Mikä tuntimäärä?

6. TYÖTAVAT JA LAPSEN OSALLISUUS ESIOPETUKSESSA

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan "Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitoja. Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa".

"Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan".

Kuopiossa esiopetuksen työtapana painottuu pienryhmätoiminta (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016).

6.1 Miten mielestäsi pienryhmätyöskentely toteutuu Kuopion esiopetuksessa nykyään?

Valitse sopivin vaihtoehto 1=En osaa sanoa, 2=Huonosti,3=Tyydyttävästi, 4=Hyvin, 5=Erinomaisesti

En osaa sanoa				Erinomaisesti
				i

	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

Pienryhmätyöskentelyn toteutuminen	☐	☐	☐	☐	☐
------------------------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

6.2 Tulisiko mielestäsi 5- ja 6-vuotiaiden olla samassa esikouluryhmässä aamupäivisin? Perustele vastauksesi.

- 5-6-vuotiaat samassa esikouluryhmässä
- 5- ja 6-vuotiaat eriytetään omiksi esikouluryhmiksi
- Jokin muu perustelu ryhmäjako

Perustelusi ryhmäjakoon

6.3 Kuopion esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatuksessa soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa keskeistä on leikki. Miten arvioit lasten omaehtoisen leikin määrälle käyvän, mikäli esikoulu alkaisi jo 5-vuotiaana?

Omaehtoisen leikin määrä

- Lisääntyy
- Pysyy ennallaan
- Vähenee
- En osaa sanoa
- Joku muu, mikä

Jos vastasit "Joku muu" kerro tähän, mikä muu vaihtoehto leikin määrälle.

7. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN ESIOPETUKSESSA

"Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa." (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

"Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa." (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

7.1 Miten mielestäsi nykyistä Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelmaa (2016) lapsen laaja-alaisesta osaamisesta (kuva alla) voidaan tällaisenaan soveltaa 5-vuotiaille kaksivuotisessa esiopetuksessa?

1=En osaa sanoa, 2=Huonosti,
3=Tyydyttävästi, 4=Hyvin,
5=Erinomaisesti

	En osaa sanoa		Erinomaisesti		
	1	2	3	4	5
Laaja-alaisen osaamisen soveltaminen	☐	☐	☐	☐	☐

"Esiopetus on luonteeltaan eheyttä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eritavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin"(Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

7.2 Millaisia tavoitteita tulisi mielestäsi asettaa 5-vuotiaiden esiopetukselle?

8. LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

"Kuopiossa esiopetustoimintaa ohjaa Esiopetuksen kellomalli, joka jäsentää ja selkiyttää esiopetusvuoden suunnittelua. Kellomallin rakenne ja ohjeet jäsentävät lapsen oppimisvalmiuksien sekä kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointia ja arviointia. Tuen suunnittelun ja toteutuksen välineet sisältyvät Kellomalliin. (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

8.1 Miten mielestäsi esiopetuksen kellomalli soveltuisi tällaisenaan kaksivuotiseen esiopetukseen?

1=En osaa sanoa, 2=Huonosti,
3=Tyydyttävästi, 4=Hyvin,
5=Erinomaisesti

	En osaa sanoa		Erinomaisesti		
	1	2	3	4	5
Kellomallin soveltuvuus	☐	☐	☐	☐	☐

"Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa."(Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

"Esiopetusvuoden aikana lapselle luodaan mahdollisuudet edetä oppimisessaan oman ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. Lapsella on oikeus saada aikuisilta tarvitsemaansa apua ja tukea oppimiseen." (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

"Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee toiminnan ja oppimisympäristön siten, että jokaisen lapsen tarvitsema tuki otetaan huomioon ja esiopetuspäivä kokonaisuutena vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin". (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

8.2 Miten mielestäsi Kuopion esiopetuksen tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet toteutuisivat kaksivuotisessa esiopetuksessa?

1 = En osaa sanoa, 2 = Huonosti,
3 = Tyydyttävästi, 4 = Hyvin,
5 = Erinomaisesti

	En osaa sanoa				Erinomaisesti
	1	2	3	4	5
Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet toteutuisivat	☐	☐	☐	☐	☐

"Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun- ja oppimisentuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä". (Kuopion esiopetuksen opetussuunnitelma 2016)

8.3 Voisiko mielestäsi kaksivuotinen esiopetus edesauttaa paremmin tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa?

1=En osaa sanoa, 2=Huonosti,

3=Tyydyttävästi, 4=Hyvin,

5=Erinomaisesti

En osaa
sanoa

Erinomaisesti

1

2

3

4

5

Tuen tarpeen varhainen
havaitseminen

9. Mitä ajatuksia Sinussa kaksivuotinen esiopetus herättää ?
